CISO stripgids

Hfl. 4,95
7
Bfrs. 69

TE GEK

BOORDEVOL STRIPS

48 blz.

R. GOOSSENS
F. CRAENHALS
G. CREPAX
M. SLEEN
enz....

CISO stripgids

inhoudsopgave

blz. 1. RAY GOOSSENS door J. Smet en D. De Laet.
Ray Goossens is een heel actief en bekwaam man in de Belgische tekenfilm-business. Tijdens en kort na de oorlog tekende hij evenwel ook strips.
Wat hij op beide terreinen presteerde wordt in dit artikel uitvoerig beschreven en geïllustreerd.

blz. 8. STRIP. Tsjoem heeft een goed hart door Ray Goossens.

blz. 12. STRIP. De Lamme uitvinder, door Ray Goossens.

blz. 16. STRIP. Tsjoem's maat, door Ray Goossens.

blz. 20. Strips IN het literatuuronderwijs en UIT de Openbare Bibliotheken
of : het literatuuronderwijs schept geen problemen meer voor de strip...
maar hoe zit het met de O. B. 's ?

blz. 23. DE " GALERIJ DER GROTEN " door J. Smet.
In deze rubriek komen de beste stripverhalen uit de Nederlandstalige stripgeschiedenis.
Ja, maar... is Nero van Marc Sleen wel goed genoeg ?

blz. 24. AANRADERS, door J. Smet.
Uitgeverij Dupuis blijkt heel wat " aanraders " op de markt te hebben.

blz. 25. GUIDO CREPAX, door J. Smet.
Crepax verwierf met zijn strips Valentina en Bianca wereldvermaardheid. Toch werden zij nooit in het Nederlands vertaald. In dit artikel kunt u alvast even met het prachtige werk van deze kunstenaar kennismaken.

blz. 33. BOMMELSTUDIES ONDERDAK BIJ PANDA door Ton Koninckx.
Bommeldebolder...!

blz. 34. " DE PAPALAGI " en JOOST SWARTE, een AANRADER ! door Ton Koninckx.

blz. 35. POPEYE DE ZEEMAN TOET TOET !! door Ton Koninckx & J. Smet.

blz. 36. NIEUWS - NIEUWS - NIEUWS - NIEUWS
door Ton Koninckx, J. Smet & P. v. d. Linden.

blz. 39. STRIP. Kartoffel door W. Geets.
Een nieuwe ster aan het stripfirmament.

blz. 40. STRIPSPETTERS door J. Smet.
Korte nieuwsberichtjes, maar niet onbelangrijk.

blz. 41. STRIP. Primus & Musje : Voor het ei.
door F. Craenhals.

CISO Stripgids nr. 7. september 1975.
Driemaandelijks tijdschrift.

UITGEVER :
Brabantia Nostra, Vogelenzanglaan 3,
Breda, Nederland.

HOOFDREDACTIE :
J. Smet, Veldekensstraat 2, 2300 Turnhout.
België.

EINDREDACTIE : C. Coenders.

OPMAAK : Gijs Mertens, Breda.

De auteurs blijven verantwoordelijk voor hun bijdragen.

Manuscripten, artikelen enz. te zenden aan het redactie-adres.

Copyright :

Strips R. Goossens : R. Goossens/N. V. De Vlijt
Strip Primus & Musje : F. Craenhals.
Strip Kartoffel : W. Geets/Gazet v. Turnhout.
Illustraties Crepax :
Valentina : Milano Libri Edizione.
Bianca : Ed. Morgan.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd zonder toestemming van de uitgever.

RAY GOOSSENS

"Tekenfilm is altijd mijn enige passie geweest"

Ray Goossens werd geboren te Merksem in 1924. Reeds voor de oorlog realiseerde hij zijn eerste tekenfilm "Métaformose ", samen met zijn vriend Jules Luyckx en onder toezicht van H. Winkeler. In de studio "Animated Cartoons " tijdens de oorlogsjaren opgericht had Ray Goossens de funktie van animator-realisator. Na de oorlog tekende Goossens (om den brode) vooral strips voor het blad "Kleine Zondagsvriend ". Hier creëerde hij een aantal figuren zoals Tijl en de Lamme, Reinaert de Vos, Snops, en Tsjoem, allemaal erg in de Disney-stijl.
Spoedig kon Goossens zich weer volledig aan de tekenfilm wijden en maakte als zelfstandige vooral publicitaire tekenfilms. Van 1959 af werd hij artistiek directeur in de animatiefilmstudio's van Belvision. De eerste Belgische en beste full animation tekenfilm werd onder zijn regie verwezenlijkt en Goossens zou meer dan 1/3 van de film persoonlijk animeren. Na de breuk met Belvision in 1965 werkte Goossens weer enkele jaren zelfstandig en volgde dan in 1969 Eddy Ryssack op als artistiek leider van de Studio TV Dupuis. Hier realiseerde hij enkele zeer succesvolle televisiefilmpjes voor kinderen zoals het poesje Musti, de tweelinghondjes Tip en Tap en de muisjes "de Pili's". De reeks Bollie en Billie, naar de strip van Roba, is in voorbereiding.

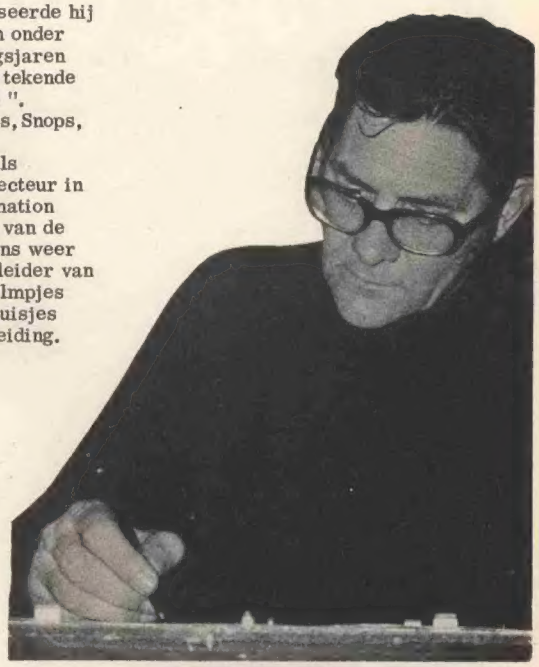

Ray Goossens is geboren voor de tekenfilm. "Van kleins af tekende ik eenvoudige dingen op pellicule. Het was een echte passie. Ik had in die tijd een speelgoedprojector, weet je wel, waarmee ik die eerste krassen projecteerde. Zelfs toen ik na de oorlog voor Kleine Zondagsvriend begon te werken en ik de hele dag al strips had getekend, ging ik 's avonds snel naar huis, speelde vlug mijn eten naar binnen en dan ... rapraprap " tekenfilmen ".
Ray Goossens is ook zeer verrast wanneer wij hem komen lastig vallen met vragen over zijn stripcarrière. Hij herinnert zich niet zo veel van de strips in Kleine Zondagsvriend (K. Z. V.) en nog minder van "Jeepke's avonturen ", die in de jaren na de oorlog in "Het Handelsblad " liepen en vrijwel niets meer van "Ouwe Taaie ", een stop-comic die verschillende jaren in "De Zweep " (van Het Laatste Nieuws) stond.
"Ik heb nooit met enthousiasme strips getekend ", geeft Goossens toe. "Ik tekende slechts strips om den brode. Mijn echte liefde was de tekenfilm ".
Zijn eerste inspanningen inzake tekenfilm dateren dan ook reeds van voor de oorlog. Het was overigens een uiterst woelige tijd waarin veel werd geëxperimenteerd met de animatiefilm in België. Veel resultaat zou het wel niet opleveren, maar wel gaf het tijdens de oorlogsperiode aan verschillende ploegen de kans om de animatiefilm commercieel aan te pakken. Bijv. Paul Nagant te Luik en nadien Brussel ; Albert Fromenteau, eveneens te Luik en Colbrandt met Henri Winkeler te Antwerpen. Diezelfde Winkeler was het overigens die R. Goossens zijn eerste kans gaf.

Met een vriend Jules Luyckx, die hij op de Academie voor Schone Kunsten te Antwerpen leerde kennen, begon Goossens aan zijn eerste film in 1939 onder toezicht van H. Winkeler. "Métaformose" werd gerealiseerd, een 16 mm. tekenfilm van ongeveer 8 minuten, die evenwel nooit in de commerciële kanalen geraakte. Tijdens de oorlogsjaren werd er op grote schaal gewerkt in studioverband, met name "Animated Cartoons ". Ray Goossens had er zowat de funktie van animator-realisator. Edmond Roux was de productieleider.
Deze studio deed beroep op heel wat talenten en het was Jules Luyckx die toen in 1943 aan Bob de Moor had gevraagd om de decors te komen tekenen. "Smidje Smee" en "Hoe Pimmetje ter wereld kwam " waren de twee, meest succesvolle verwezenlijkingen.

Na de oorlog was R. Goossens geruime tijd werkzaam als striptekenaar voor "Kleine Zondagsvriend " dat bij NV De Vlijt te Antwerpen eerst als supplement bij "Zondagsvriend" verscheen alvorens een onafhankelijk weekblad te worden onder redactie van J. Halsberghe. Ray tekende er vanaf het eerste nummer een gagstrip "Tijl Uilenspiegel ", geïnspireerd op de legendarische grappenmaker. De held zou aanvankelijk ook wel enkele klassieke Uilenspiegelstreken uithalen, maar zou spoedig geen verband meer hebben met de oorspronkelijke Tijl. De strip liep tot begin 1953 onder de titels "Tijl Uilenspiegel", "Tijl en de Lamme " en "De Lamme ".
"Ray" signeerde nog een andere gagstrip : "Snops en de bende ". Hierin waren Snops, de Lange, de Schele en het meisje Leentje de voornaamste leden van de rakkersclub, genre "De Lustige Kapoentjes ". Snops en de Lange, de belangrijkste helden van de bende, zouden bovendien een aantal vervolgverhalen voor hun rekening nemen.
"Reinaert de Vos " was geen 'ballonstrip', maar had, zoals de klassieke Nederlandse strips, veel tekst onder de plaatjes. De strip is alvast een voorsmaakje van een lange "Reinaert de Vos "-tekenfilm, die Ray Goossens ooit nog eens hoopt te kunnen verwezenlijken.
Ook erg in de Disney-stijl getekend zijn de belevenissen van Tsjoem, een papegaai die al in enkele vervolgverhalen van Snops meespeelde.
Goossens zou tot midden 1954 strips blijven maken voor KZV. Maar, zoals gezegd, herinnert hij zich niet veel van die periode. "Leopold Vermeiren heeft destijds scénario's voor één of twee dingen geschre-

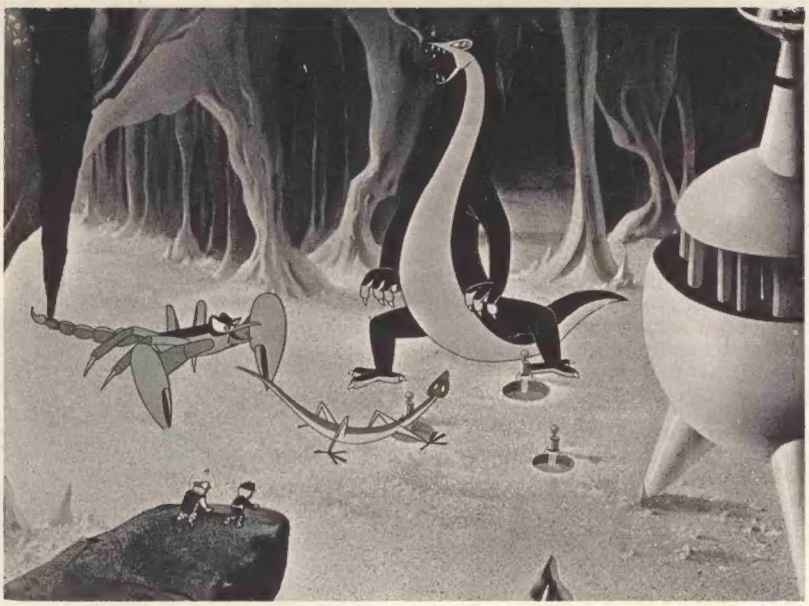

Pinocchio in de Ruimte.

ven, maar ik weet niet meer welke ".
Wel weet hij nog een anecdote te vertellen, die wij onze lezers niet willen besparen : "In die tijd was de "Gazet van Antwerpen" (nv De Vlijt) verschrikkelijk puriteins. En in de Amerikaanse strips die in KZV moesten verschijnen liepen er nogal wat blote vrouwtjes. Kan je 't voorstellen ? Zo heb ik in "Tarzan " van Hogarth, een fantastisch tekenaar overigens, de vrouwen wat klederen bijgetekend met plakkaatverf".
Geleidelijk aan keerde Goossens weer terug tot de tekenfilm. "De tekenfilm is altijd mijn enige passie geweest", herhaalt Goossens voortdurend. De eerste tekenfilm die hij als zelfstandige realiseerde was "De Lamme maakt een ritje ", gebouwd op de eerder genoemde stripfiguur.
Aanvankelijk legde Goossens zich vooral toe op publicitaire films. Hij maakte een filmpje voor Impérial, 5 filmpjes voor Liebig en in 1949 werd hij door de firma Van Dam K. H. aangetrokken voor reclame-films. Hij maakte werk aan de lopende band in zijn eigen studio te Antwerpen waar hij spoedig vele medewerkers aan het werk kon stellen. Op de eerste filmfestivals van de Belgische film kon hij aldus met overtuiging telkenmale de eerste prijs voor animatiefilm in de wacht slepen (1954-1956). Hierna maakte hij op bestelling van de firma Gevaert twee documentaire films in animatietechniek : "Van katoenbol tot filmonderlaag " en "Van zilverzout tot zilverbeeld ". In 1958 verwezenlijkte hij ook het animatiedeel voor de film Expo 58 van A. Dumortier (?) .

Vanaf 1959 werd hij aangesteld als artistiek directeur voor de animatiefilmstudio's van Belvision, afhangende van de uitgeverij Lombard te Brussel. Hier maakte hij tal van semi-animatiefilms voornamelijk voor de televisie bestemd en de reeks werd zowel in België, Frankrijk als de V. S. uitgezonden. Enkele titels : "Le Bosquet Hanté ", met Chlorophyl naar de strip van R. Macherot ; " Spaghetti à l'Armin "; "Hoempa Pa " ;"Lucky Duck "... en voornamelijk de Kuifje reeks met "L'Etoile Mysterieuse ", "L'Affaire Tournesol ", "La Crabe aux Pinces Dorées "... over het algemeen films van ongeveer 70 min. speelduur die dan in schijfjes van vijf minuten werden gesneden om als feuilleton opgediend te worden. In totaal realiseerde hij aldus ongeveer 80 Kuifje-filmpjes van 5 minuten.

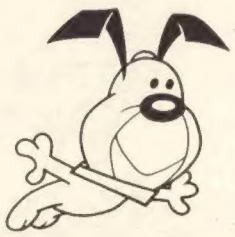

Deze activiteiten culmineerden in 1965 met de realisatie van een " full animation " tekenfilm (de eerste in België) :"Pinocchio in outer space " (Pinocchio in de Ruimte), een co-produktie van Belvision en Swallow Films (Leblanc had 1/3 en Amerika 2/3 van de aandelen). Ray Goossens had de algemene leiding en de realisatie van de film in handen. "Persoonlijk heb ik met Vivian Mise meer dan 1/3 van de film geanimeerd. Ik heb er vier jaar aan gewerkt. Er waren geen buitenlanders aan te pas gekomen ", vertelt Goossens ons.

Het werd een pracht van een tekenfilm, niet geëvenaard door de latere produktie van Belvision. Geen enkele van de opvolgende realisators bij Belvision bezit ook maar de helft van de capaciteiten van ene Ray Goossens.

Goossens was niet onder de beste omstandigheden van Belvision gescheiden en hij praat er dan ook liever niet over. Wel vertelt hij ons :"Het personage Kuifje heeft zich nooit geleend tot animatie. Asterix leent zich bijvoorbeeld veel beter. Zo ook voor Suske en Wiske, die personages zullen zich nooit lenen voor een grote tekenfilm. Tekenfilm mag niet "statisch" zijn. Iedere tekening in de film moet beweging uitdrukken. Ge moet een zekere ziel in uw personage kunnen leggen in animatie ".
Zo werd Goossens in 1965 terug zelfstandig en kon hij opnieuw zijn eigen weg gaan, zijn eigen ideeën uitwerken. Aanvankelijk maakte hij weer voornamelijk reclamefilmpjes voor Amerika en Engeland, maar spoedig ging hij ook voor de BRT-televisie werken.
Hij maakte o. a. het bandje met het leeuwtje Nobeltje voor "Hier spreekt men Nederlands ", professor Florquin's taalwenken.
Ook maakte hij in die periode de tekenfilm "Boot Hill Mc Gill" waarin, sterk in kontrast met zijn latere televisiereeksen, nogal wat met de revolvers wordt omgesprongen.
In 1969 volgde Goossens Eddy Ryyssack op als artistiek leider van de Studio TV Dupuis waar hij zich voornamelijk bezig hield met de televisiefilmpjes voor de kleuters en de jongeren. Van Musti, het poesje, realiseerde hij 52 afleveringen van 6 minuten.
"Filmtekenen is een echt karwei, " beweert Goossens. "Het is een kwestie van budget, van planning, een "rush" tegen de tijd. Die filmpjes zijn zuiver commercieel. We gaan er b. v. geen boodschap in brengen. We maken geen artistieke tekenfilms ".
Musti kent overigens wel een enorm succes en kwam op de televisie in Denemarken, Duitsland, Italië, Finland, Hongarije, Frankrijk, Zweden, Noorwegen, België... en behalve de tekenfilmpjes zijn van Musti ook grammofoonplaten, leesboekjes, poppen, posters enz. op de markt.
"We maken slechts heel eenvoudige dingen, die natuurlijk wel pedagogisch verantwoord zijn. Alles wat niet toegankelijk zou zijn voor kleuters wordt angstvallig vermeden ".
Spoedig kreeg Musti opvolgers. Van Tip en Tap, of de belevenissen van de hondentweeling die allerlei gekke toeren uithalen

Bollie en Billie

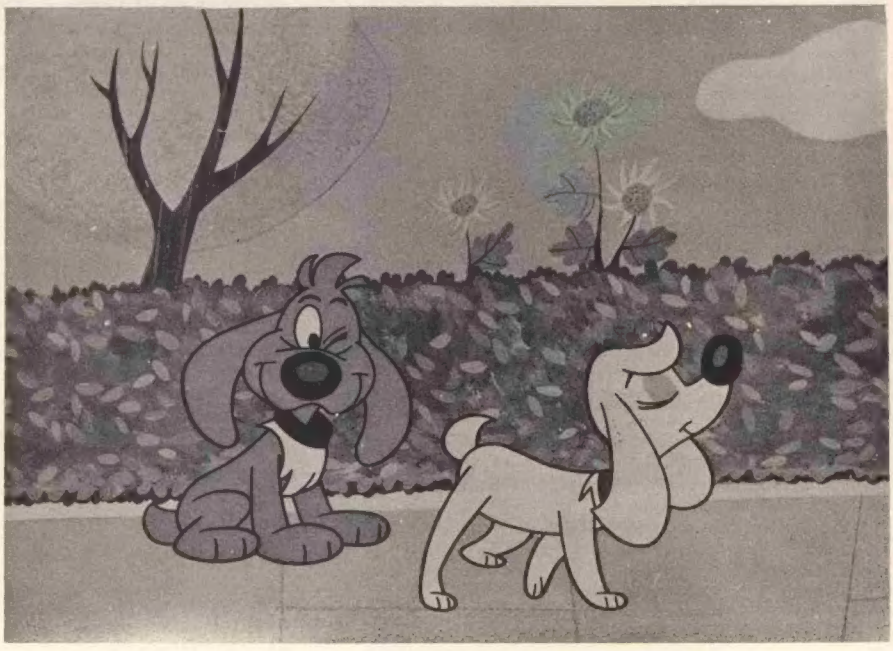

HUMOR
- DAAR, DAT ZAL U LEEREN MIJ VERLEDEN JAAR TE VERGETEN!..
- ZOO EENE MOET IK VOOR KERSTMIS HEBBEN!..
- HEWEL JANTJE, GAAN WIJ SAMEN NU EENS STATIONNETJE SPELEN?
- FIJN PAPS! U MOOGT DE STATIE-OVERSTE ZIJN DIE ZIEK TE BED LIGT.
- WAAROM HUIL JE NOOIT ALS UW VADER U SLAAT?
- HIJ HOORT HET TOCH NIET, WANT HIJ IS DOOF .....
- DOKTER, ZIJT GE ZEKER DAT DIT VERSTERKINGSMIDDEL, HETWELK GIJ VOOR BABY GEGEVEN HEBT, NIET TE STRAF IS?...
- HE MAMMIE! IK KAN NIET AAN MIJN RUG, IS HET GOE DAT IK DE VOORKANT 2X DO
- HEWEL? WAT IS ER NU GEBEURT?
- BAAH... MAMMIE... ONZE JAN HEEFT MIJN POP GEBROKEN! IK SLOEG ZE OP ZIJN HOOFD EN ZE BRAK!...
HE!... PSST!... ALS GE MET KERSTMIS KOMT, KOMT MAAR LANGS DE ACHTERDEUR, WANT DOOR DE SCHOUW KUNT GIJ NOOIT DOOR!

en die door hun oom Fido, die over een paar "vlieg-oren" beschikt, weer op het rechte pad worden gebracht, werden 26 filmpjes van 7 minuten verwezenlijkt.
Na Tip en Tap kwam het muizenduo "De Pili's" aan de beurt, en op dit ogenblik werden er al heel wat filmpjes uitgezonden.
Ray Goossens gelooft wel in de muisjes.
"Ik verwacht er heel veel van. De scénario's van Guido Staes zijn uitstekend. Voor de eerste keer hebben wij in België voor de Vlaamse TV life en animatie samengebracht. Het gaat als volgt. Terry van Ginderen, of Tante Terry die het kleuterprogramma presenteert, zit aan de tafel. Plots hoort ze lawaai en bam... er ligt een boek op tafel. Ze doet het boek open en bof... daar staat Merlijn, de tovenaar die de muisjes altijd helpt. Merlijn begint dan tegen Terry te praten en tovert Terry erbij. Zo wandelen ze in een ander boek en Terry beweegt zich in een tekenfilmdecor ".
Ray Goossens verklapt ons nog met een zekere fierheid dat het een enorm succes was geweest en een heel hoge waarde-quotering had gekregen.
Ook al heeft men nog steeds de indruk dat Goossens' carrière iets mist om volledig rond te komen - die ene langspeeltekenfilm "Reinaert de Vos" waarvan hij nog droomt misschien ?- toch moet men bekennen dat hij op zijn terrein één der meest talentrijke en bedreven vakmensen is. Zijn karakter speelde hem wel dikwijls parten, maar het valt evenwel niet te ontkennen dat zijn talent reëel is.
Zijn carrière oriënteerde zich vooral naar de commerciële sector, maar hij leverde voldoende het bewijs van zijn meesterschap. Hij bekleedt in de Belgische filmwereld een onuitwisbare plaats. Overigens, wat het commercieel zijn betreft heeft Goossens een vast mening.

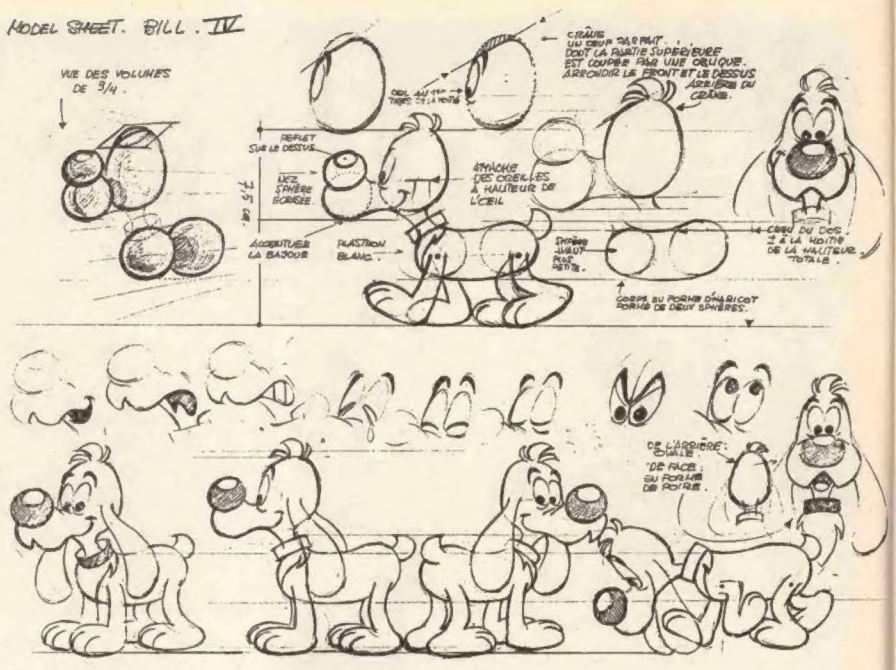

"Er zit veel toekomst in de Belgische tekenfilm. Maar alleen wanneer men commercieel is, wanneer men toegevingen doet aan het publiek. Wanneer je regelmatig een artistieke tekenfilm wilt maken, ben je verplicht om subsidies te vragen aan het ministerie. Zo zijn er mensen die regelmatig hun miljoentje krijgen en die maken er dan hun filmpje mee. Dat is volgens mij geen goede politiek. Een goede filmpolitiek is voor mij : een film kost X-franken en moet X-plus-franken binnen brengen. Ik ben accoord dat men al eens een artistieke film maakt en dat men al eens een boodschap brengt. Maar wanneer men alleen films maakt waarop men altijd geld moet toeleggen en die dan 1 of 2 keer op een festival worden gespeeld en dan de kelders ingaan om er slechts heel sporadisch uit te komen, dan noem ik dat geen goede politiek. Een goede politiek is commercieel werken en regelmatig, zo ge wilt, kunt ge dan nog met de

SNOPS EN DE BENDE
DOOR Ray
(Vervolg)
TRALALA!
HEMEL ! EEN GELDBEURS!
AH! AH!
DROMMELS MEN HEEFT ME BEET
STOM-MELING DAT IK BEN DAAR IN LOPEN!
WEERAL DEZE HET
EEN GELDBEUGEL KEER PAKT NIET
HE!
HEMELTJE LIEF! 2...4...500 FRANKEN! ALS IK DIE NAAR DE EIGENAAR TERUG BRENG SCHIET ER VOOR MIJ ZEKER WAT OVER!

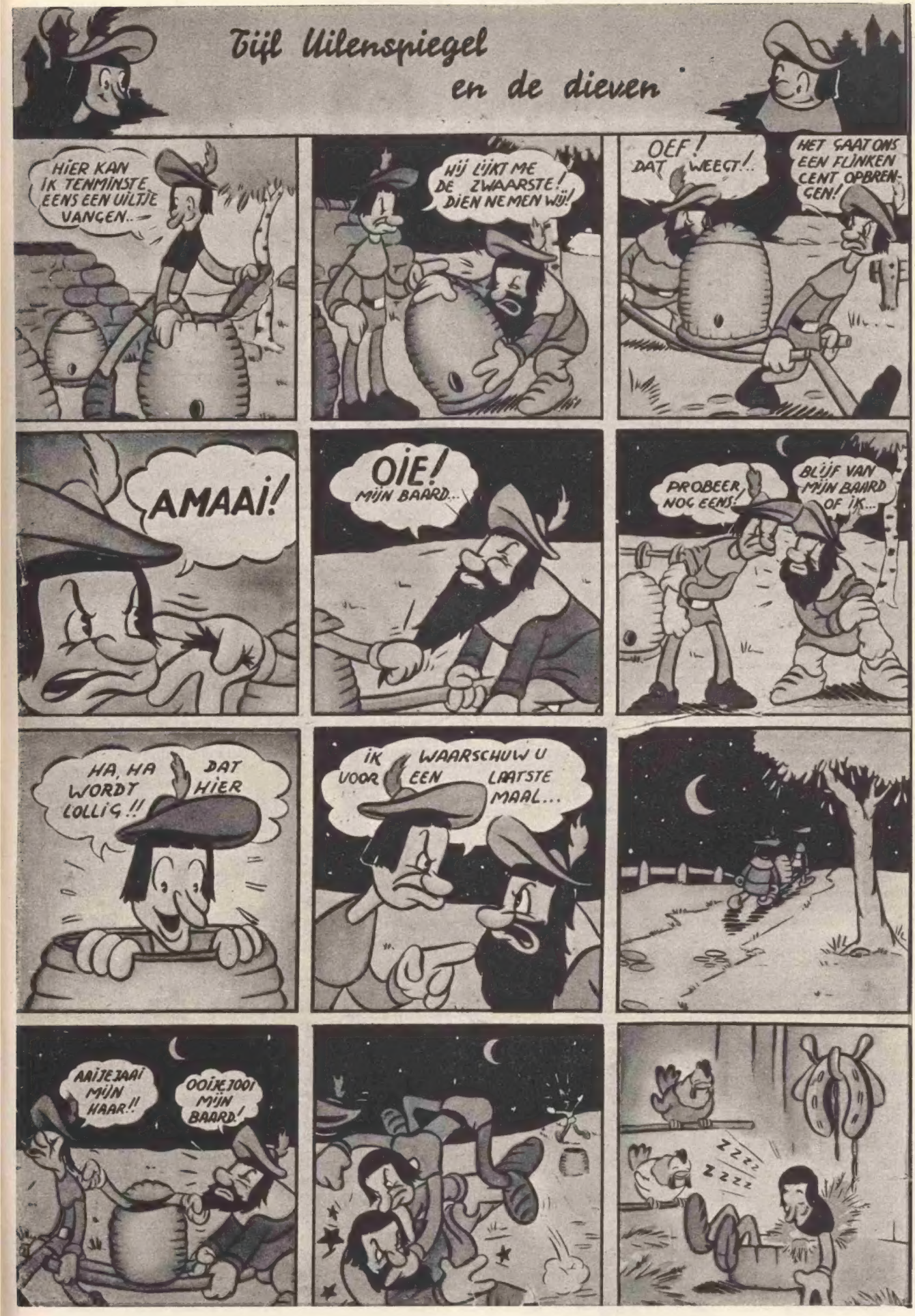
Tijl Uilenspiegel
en de dieven
HIER KAN IK TENMINSTE EENS EEN UILTJE VANGEN..
HIJ LIJKT ME DE ZWAARSTE! DIEN NEMEN WIJ!
OEF! DAT WEEGT!..
HET GAAT ONS EEN FLINKEN CENT OPBRENGEN!
AMAAI!
OIE! MIJN BAARD...
PROBEER NOG EENS!
BLIJF VAN MIJN BAARD OF IK...
HA, HA DAT WORDT LOLLIG HIER !!
IK WAARSCHUW U VOOR EEN LAATSTE MAAL...
AAIJEJAAI MIJN HAAR!!
OOIJEJOOI MIJN BAARD!
ZZZZ
ZZZZ

Reinaert de Vos

(Vervolg)

door Ray

63. Ja, sprak Reinaert, zo had ik die arme Isegrim op een gemene wijze beet genomen. Als ik er nu aan denk dan zink ik in de grond van schaamte en van berouw. Maar toen had ik er een hels genoegen in. Van uit mijn observatiepost lag ik heel het drama met leedvermaak te volgen. Bij elke slag, die op Isegrim zijn lijf neerkwam, kon ik mijn pret haast niet bedwingen. En nochtans had de arme Wolf mij persoonlijk nooit kwaad gedaan. Het was louter wreedheid, die mij tot zulke listen aanzette. Helaas, ik heb altijd een doorslecht karakter gehad ! Intussen gingen de boeren er lustig op los. Isegrim heeft zijn muskaal genoegen duur mogen betalen, dat kan ik jullie verzekeren... Voor elke bimbam van de noodlok kreeg hij minstens tien stokslagen in ruil. De boeren sloegen waar zij hem raken konden. Hulp, hulp, kreunde de Wolf, ik ben geen xylophoon ! En intussen zag hij sterren dat zijn ogen er pijn van deden. Daar, riep boer Kobus, dat is voor mijn vette kloek die je gestolen hebt, en hij sloeg Isegrim boven op zijn kop. En dit, huilde boer Kwibus, is voor mijn twee jonge lammetjes, bandiet die je bent, en hij sloeg Isegrim midden op de rug. En dit hier, brulde boer Vlegel is voor mijn vetgemest biggetje, jij bliksmese oude snoeper, en hij gaf de Wolf een zo geweldige stamp onder zijn achterwerk, dat het klokzeel doorbrak en Isegrim steunend en kreunend op de grond terecht kwam.

gewonnen centen artistieke tekenfilms maken. Vroeger ging het nog. Toen waren er twee of drie mensen die de films maakten. Ze gingen naar het Ministerie om hun centen te halen en ze waren tevreden. Nu zijn er filmscholen. Ik zelf geef dus les over animatietechniek aan de R. I. T. C. S. filmschool (Rijksinstituut voor Toneel en Cultuurspreiding) te Brussel. Tussen dit en een paar jaar zal de groep uitgroeien tot ruim 15 personen die allemaal realisator willen spelen. Ge weet hoe dat gaat. Studenten, die afstuderen, die denken dat ze de wereld kunnen veroveren. Maar het tegenovergestelde is natuurlijk waar : na de studies begint het pas. Wel kijk, dan stappen ze binnenkort met 15 man naar het Ministerie. Maar het Ministerie zegt dan : "Stop. Dat gaat niet meer". Wat kunnen die mensen dan doen ?Wat is de enige oplossing? Precies, commercieel werken. Iemand die zijn stiel goed kent kan op slag zijn kost verdienen. Ik zeg niet : rijk worden, maar wel op een degelijke manier prima zijn kost verdienen. Maar spijtig genoeg zullen die mensen het niet willen doen. Sinds de oorlog heb ik nooit gestopt met tekenfilms maken. Ik heb nooit een frank subsidie gehad. "

Op dit ogenblik beheert Ray Goossens een tekenfilmstudio van 12 vaste medewerkers en losse medewerkers die enig stukwerk verrichten. Zij werken thans ijverig aan de reeks " Bollie en Billie " naar de strip van Roba. Goossens verklapt ons dat de scénario's werden geschreven door Cauvin, Delporte en Roba zelf. In de Franstalige klankversie wordt de stem van Billie door George Radès en de stem van Bollie door Marion gesproken. Op de montagetafel hebben we een proefbandje gezien. Het zal de moeite waard zijn. Hou een oogje in het zeil.

Jan Smet & D. De Laet.

Kaartspel ontworpen voor de Belgische Boerenbond.

Illustratie uit KZV.

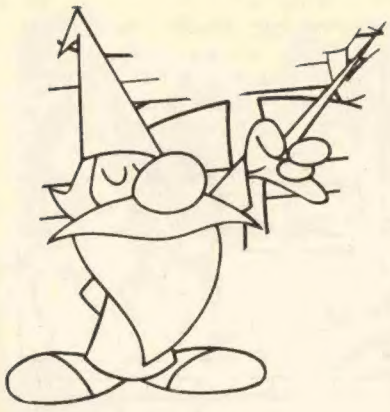

Bibliografie :
- Raoul Maelstaf, Le film d'animation en Belgique, Brussel, 1970.
- Francis Bolen, One Hundred Forty Years of Animated Cartoons in Belgium. Brussel, 1972.
- Alain Deka, Avec Ray Goossens à la découverte de Tip et Tap. In : Télé-Moustique nr. 2453, 1 feb. 1973.
- P. Reynders, De dierentuin van Ray Goossens. In : Het Rijk der Vrouw, nr. 1539, 30 oktober 1974.
- Anima, Catalogus tentoonstelling Sterckshof Deurne, 1975.
- D. De Laet, Het Beeldverhaal in Vlaanderen, Breda. 1975.

DE STRIPS VAN RAY GOOSSENS IN KZV.

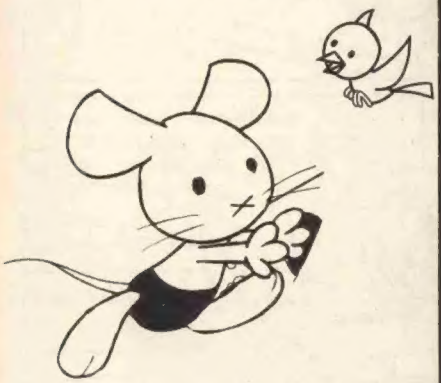

TIJL UILENSPIEGEL.
TIJL EN DE LAMME.
DE LAMME.
Vanaf nr. 1 (mei 1945) - 5 feb. 1953.

REINAERT DE VOS.
nr. 12, 20 maart 1947 - ? 1948.

SNOPS EN DE BENDE.
Vanaf nr. 50 - ?

SNOPS (vervolgstrips).
Snops journalist.
? - nr. 52, 23 december 1948.

De zonderlinge erfenis.
nr. 53, 30 dec. 1948 - nr. 23, 9 juni 1949.

Het vliegpoeder. Verhaal door Ikke.
nr. 24, 16 juni 1949 - nr. 46, 17 nov. 1949.

Het geheim van de Viswisvis.
nr. 22, 1 juni 1950 - nr. 45, 9 nov. 1950.

Snops in Egypte.
nr. 18, 3 mei 1951 - nr. 39, 27 sept. 1951.

TSJOEM.

Tsjoem heeft een goed hart (4 blz.)
nr. 6, 8 februari 1951.

Zalig Pasen (1 blz.) nr. 12 22 mrt. 1951.

Tsjoem op schok (4 blz.) nr. 23, 7 juni 1951.

Tsjoem kindermeid (4 blz.) nr. 33. 16-8-'51.

Tsjoem's maat (4 blz.) nr. 46, 15 nov. 1951.

Tsjoem in de penarie (4 blz.) nr. 6. 7-2-'52.

Tsjoem wint de prijs (2 blz.) nr. 12. 20-3-'52.

Tsjoem in actie. (2 blz.) nr. 14, 3 april '52.

Tsjoem en het ei (2 blz.) nr. 18. 1 mei 1952.

Tsjoem heeft tegenslag. (2 blz.)
nr. 20, 15 mei 1952.

Tsjoem op het oorlogspad. (2 blz.)
nr. 24. 12 juni 1952.

Tsjoem heeft een bondgenoot (2 blz.)
nr. 27. 2 juni 1952.

Tsjoem op het oorlogspad (2 blz.)
nr. 30. 24 juli 1952.

Laatst lacht, best lacht (2 blz.)
nr. 33. 21 aug. 1952.

7 jaar ongeluk (2 blz.) nr. 39. 25 sept. 1952.

Tsjoem als filmster (2 blz.) nr. 41. 9 okt. '52

Tsjoem in 't circus. (2 blz.) nr. 42. 16-10-'52.

Tsjoem ontvangt familie (2 blz.)
nr. 2. 8 jan. 1953.

Tsjoem in gevaar (9 blz.) nr. 3. 15 jan '53-
nr. 8, 19 feb. 1953.

Tsjoem detective (2 blz.) nr. 9. 26-2-'53.

Tsjoem K. O. (2 blz.) nr. 10. 5 maart '53.

Tsjoem als de onzichtbare man (2 blz.)
nr. 11. 12 maart 1953.

Tsjoem. Gags van twee blz.
nr. 12. 19 maart 1953 - ?

Tsjoem. Gags van 1 blz.
? - nr. 30. 29 juli 1954.

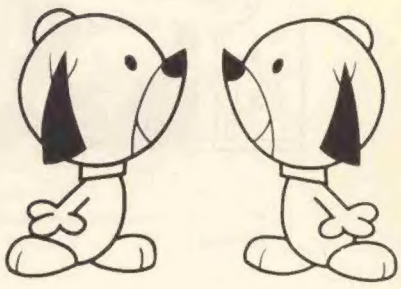

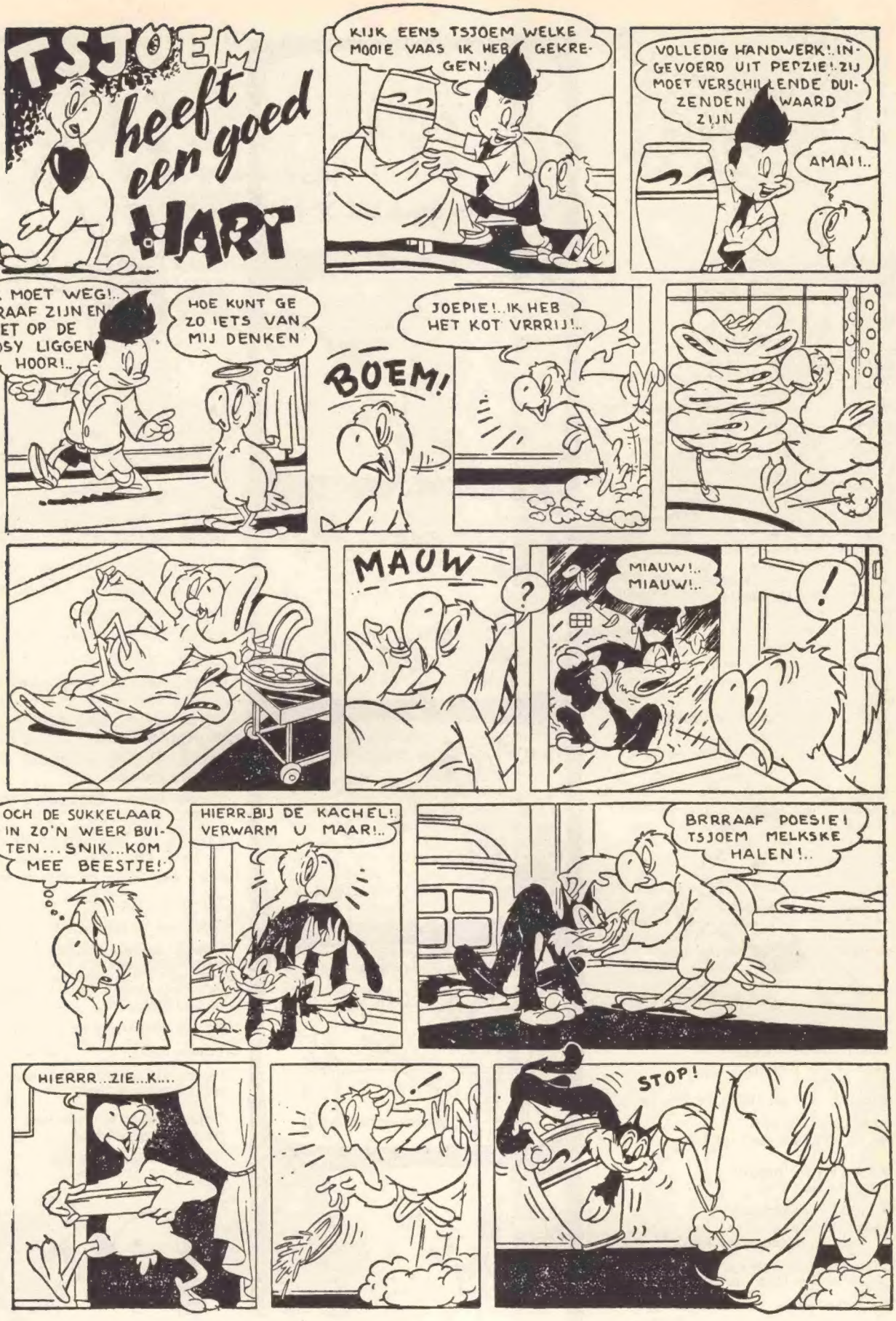
TSJOEM heeft een goed HART
KIJK EENS TSJOEM WELKE MOOIE VAAS IK HEB GEKREGEN!
VOLLEDIG HANDWERK! INGEVOERD UIT PEPZIE! ZIJ MOET VERSCHILLENDE DUIZENDEN WAARD ZIJN
AMAI!..
IK MOET WEG!.. BRAAF ZIJN EN NIET OP DE COSY LIGGEN HOOR!..
HOE KUNT GE ZO IETS VAN MIJ DENKEN
BOEM!
JOEPIE!.. IK HEB HET KOT VRRRIJ!..
MAUW
?
MIAUW!.. MIAUW!..
!
OCH DE SUKKELAAR IN ZO'N WEER BUITEN... SNIK... KOM MEE BEESTJE!
HIERR.. BIJ DE KACHEL! VERWARM U MAAR!..
BRRRAAF POESIE! TSJOEM MELKSKE HALEN!..
HIERRR.. ZIE.. K....
STOP!

!
BANG
STOP!
OEF!
KOM DIRECT NAAR BENEDEN IK GEBIED HET U!
KRAK!
?
VAN ZIJN STEKJE GEVALLEN!..
MOET FRISSE LUCHT HEBBEN

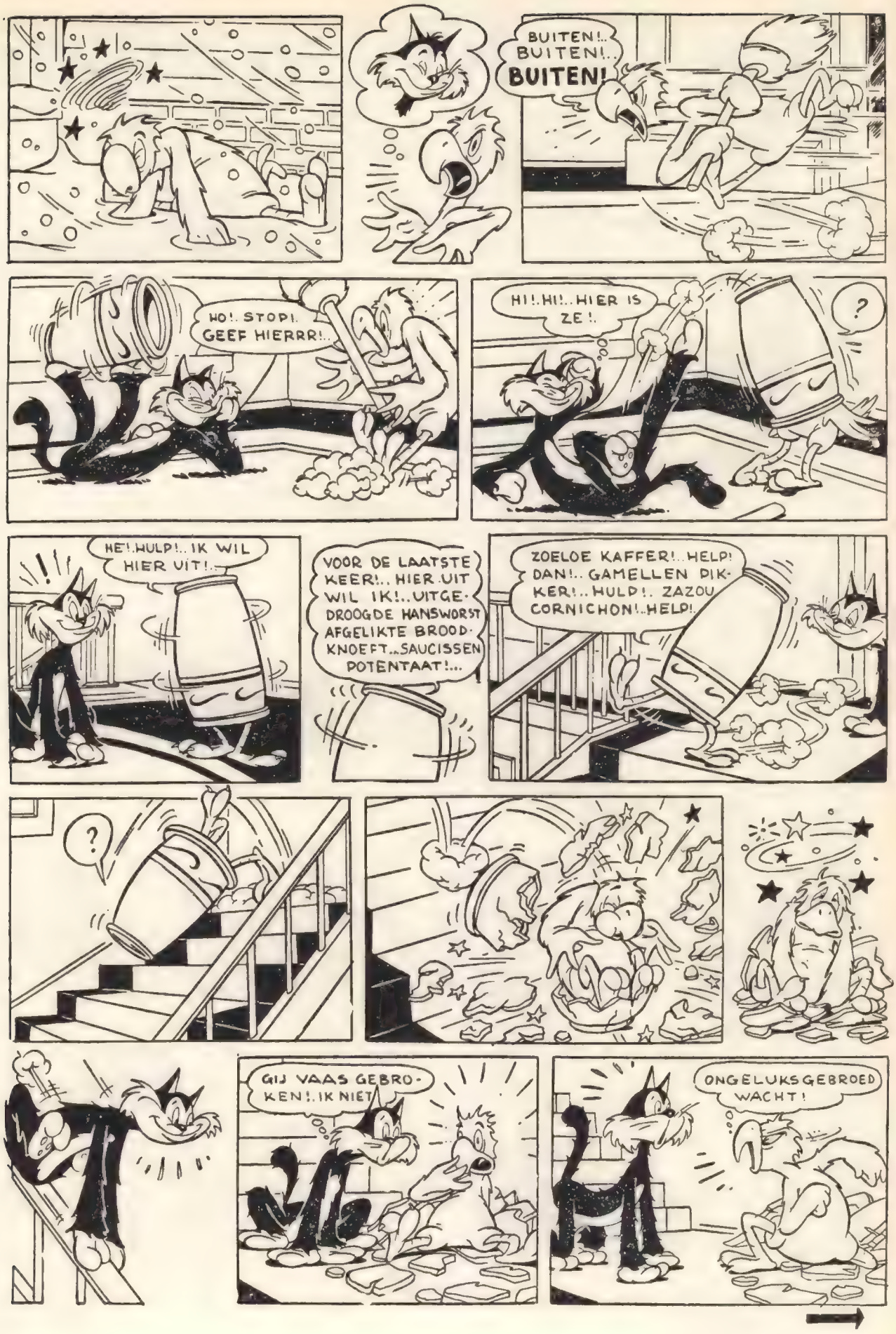
BUITEN!..
BUITEN!..
BUITEN!
HO!..STOP!..
GEEF HIERRR!..
HI!..HI!..HIER IS ZE!..
?
HE!..HULP!..IK WIL HIER UIT!..
VOOR DE LAATSTE KEER!..HIER UIT WIL IK!..UITGE-DROOGDE HANSWORST AFGELIKTE BROOD-KNOEFT..SAUCISSEN POTENTAAT!...
ZOELOE KAFFER!..HELP! DAN!..GAMELLEN DIK-KER!..HULP!..ZAZOU CORNICHON!..HELP!
?
GIJ VAAS GEBRO-KEN!..IK NIET
ONGELUKSGEBROED WACHT!

KLANG!
GIJ SPIEGEL GEBRO KEN!
SPIEGEL KAPOT MAAR!.. OH... ZEVEN JAAR.. ONGELUK!
BUITEN NU! STUK ONGELUK.. BUITEN ZEG IK!..
BAM! MOT!
ZEVERAARS!..KUNNEN NIET TEGEN ZWANS! 'K BOL HET AF!..
OEF!..HIJ IS BUITEN! MAAR!..ALS SNOPS... HE!.. KOM TERUG!.. HE!..HIER!..
BOEM!
ONDERTUSSEN
OEF! BIJ-NA THUIS
MIAUW!
OCH ARME!..DAT BEEST! IN ZO'N WEER BUITEN!
KOM MAAR MEE BINNEN POES
TSJOEM!..MIJN VAAS KAPOT!..EN DE.... ..LUSTER!.. EN... OH... WACHT!..
GIJ!.. IK ZAL.. K..K..KA... KAL..M

EINDE

DE LAMME
UITVINDER
JONGENS LIEF!.. MIJN UITVINDING ZOU NU EENS MOETEN LUKKEN!
EEN DRUPPEL HIERVAN MOET EEN VLIEG ZO STERK MAKEN ALS EEN OLIFANT!
?
PIEP
PIEP
PIEP!..PIEP!.. PIEP!..
HOERA!..EEN PRACHT KANS OM MIJN UITVINDING TE PROBEREN!..
!
VLAM
MAAR...MAAR JOEPIE!.. HET WERKT!..
PULP

?
GRR!
GRR
GRR
VERDUIVELD!..IK MOET EEN KATTENMOORD VERHINDEREN!
MEP
KRAK
HOERA!..IK BEN DE STERKSTE MAN TER WERELD!..
EN NU DE PROEF BIJ ME-ZELF!
DWARS DOOR DIE SCHUTTING
KNOTS

VERDUIVELD! HET.. HET...GAAT NIET BIJ MIJ!...
EZEL DIE IK BEN HET SPUITJE WAS LEDIG!..
MIJNHEER!..ER IS EEN LEEUW UIT HET CIRKUS ONTSNAPT!.. WEES VOORZICHTIG EN BLIJF BINNEN! HIJ IS HIER IN DE BUURT GEZIEN!..
IK GA VLUG MIJN SPUIT VULLEN!
?
NONKEL! HULP!
EEN LEEUW!
VLUG!..OP HET SCHAB IN MIJN KAMER STAAT EEN FLES!..VUL DIT SPUITJE DAARMEE!..
WELKE FLES BEDOELDE HIJ! IK ZAL HET WATER MAAR NEMEN! DAAR KAN HIJ HET MINSTE KWAAD MEE DOEN!..
HIER IS HET NONKEL.. MAAR..
NIETS TE MAREN. VLUG! SPUIT HET OP MIJ!..
ZIEZO! EN NU GA IK DIE LEEUW VANGEN
VAN LOTJE GETIKT!
STAPELZOT!
WE ZULLEN DAT BEESTJE EENS VLUG MORES LEREN!..
?
GRRR
KALM HE OUDE JONGEN KALM! HM! IK ZAL HEM NIET TE VEEL PIJN DOEN IK SLA HEM INEENS K.O
DAAR!
HIJ.. HIJ STAAT NOG RECHT! NEE HULP MIJN FORMULE DEUGT NIET!

ZEG BROER! WIE ZOU IK GAAN HALEN? EEN DOKTER OF EEN LIJKBIDDER?...
HULP! GENADE! HELP!
HE! KIJK 'GINDS ZIJN DE MANNEN VAN HET CIRKUS ZIJ VANGEN DE LEEUW!
DRIE MAANDEN LATER!..
ZIEKEN HUIS
DAG NONKEL! GENEZEN?
SLECHT GEZIND!
DAAR! IN 'T VUUR ONGELUKSFORMULE
EN NU DIE KRACHTELIXIR BUITEN
?
KOP DICHT! GA NIET ONDER 'T VENSTER ZITTEN
PLEZANT HE! EEN FLES OP IEMAND 'S HOOFD LEEGGIETEN!
ZEG NONKEL! EEN DING VERSTA IK NOG ALTIJD NIET! WAAROM MOEST IK DIE DAG MET DIE LEEUW DAT SPUITJE MET WATER VULLEN?
WATER?!!
WATER! WATER ZEGT GIJ! MET WATER GEVULD! HO! MAAR.
EN IK HEB DIE FORMULE VERBRAND!
EN ALLES BUITEN GEGOTEN!
BOEM
ECHT NONKEL!..IK MOEST.. HI...HI... NIEZEN... EN ... ALLES VLOOG OMVER...SNIK...
Ray '50

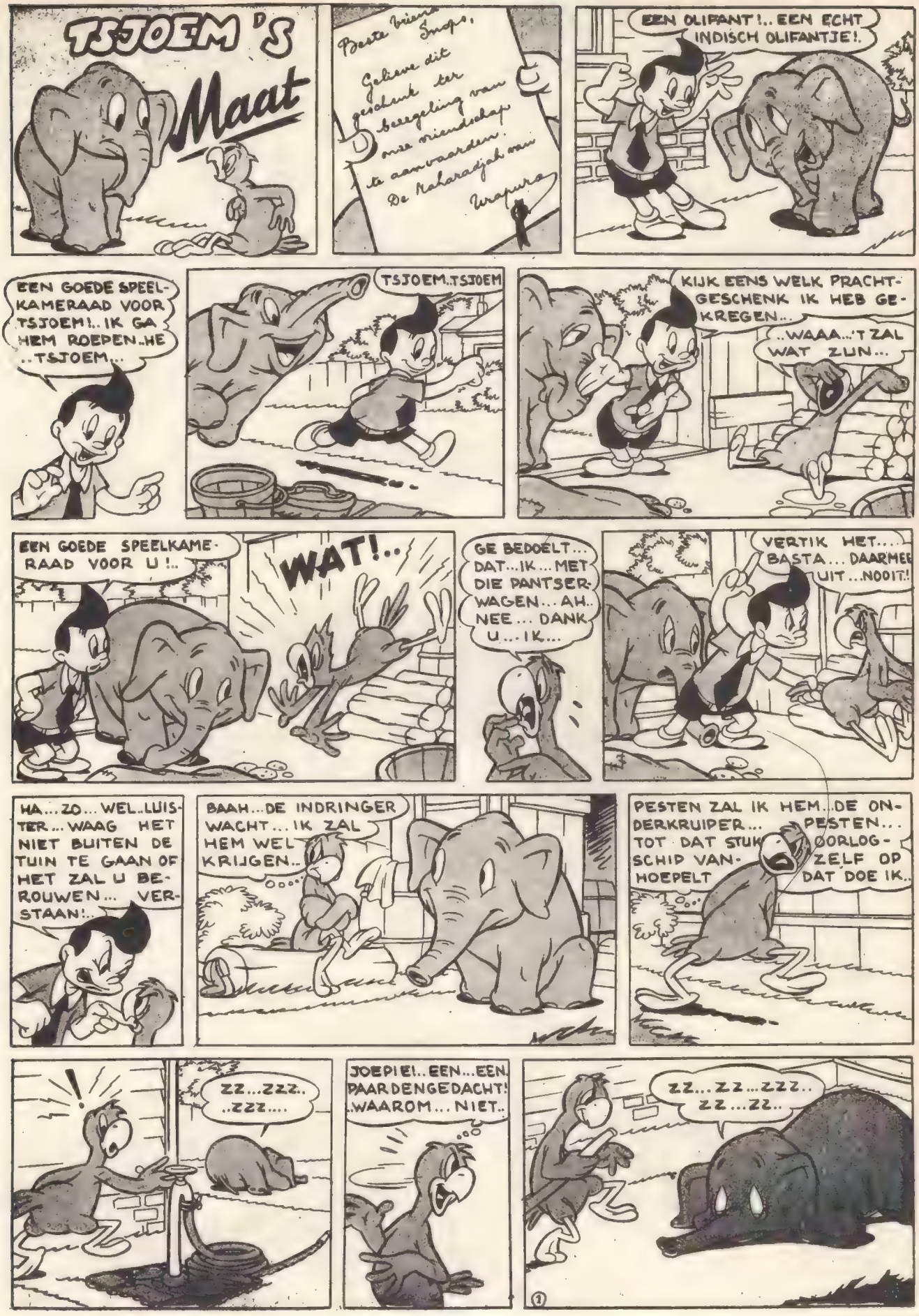
TSJOEM 'S Maat
Beste Snops.
Gelieve dit geschenk ter beezegeling van onze vriendschap te aanvaarden.
De Maharadjah van Wopura
EEN OLIFANT!.. EEN ECHT INDISCH OLIFANTJE!.
EEN GOEDE SPEELKAMERAAD VOOR TSJOEM!.. IK GA HEM ROEPEN..HE ..TSJOEM...
TSJOEM..TSJOEM
KIJK EENS WELK PRACHTGESCHENK IK HEB GEKREGEN...
..WAAA..'T ZAL WAT ZIJN...
EEN GOEDE SPEELKAMERAAD VOOR U!..
WAT!..
GE BEDOELT... DAT...IK...MET DIE PANTSERWAGEN...AH.. NEE... DANK U...IK...
VERTIK HET.... BASTA... DAARMEE UIT...NOOIT!
HA...ZO...WEL..LUISTER...WAAG HET NIET BUITEN DE TUIN TE GAAN OF HET ZAL U BEROUWEN... VERSTAAN!..
BAAH...DE INDRINGER WACHT...IK ZAL HEM WEL KRIJGEN..
PESTEN ZAL IK HEM..DE ONDERKRUIPER... PESTEN... TOT DAT STUK OORLOGSCHIP VAN- ZELF OP HOEPELT DAT DOE IK..
ZZ...ZZZ.. ..ZZZ....
JOEPIE!..EEN...EEN PAARDENGEDACHT! ..WAAROM...NIET..
ZZ...ZZ...ZZZ.. ZZ...ZZ..

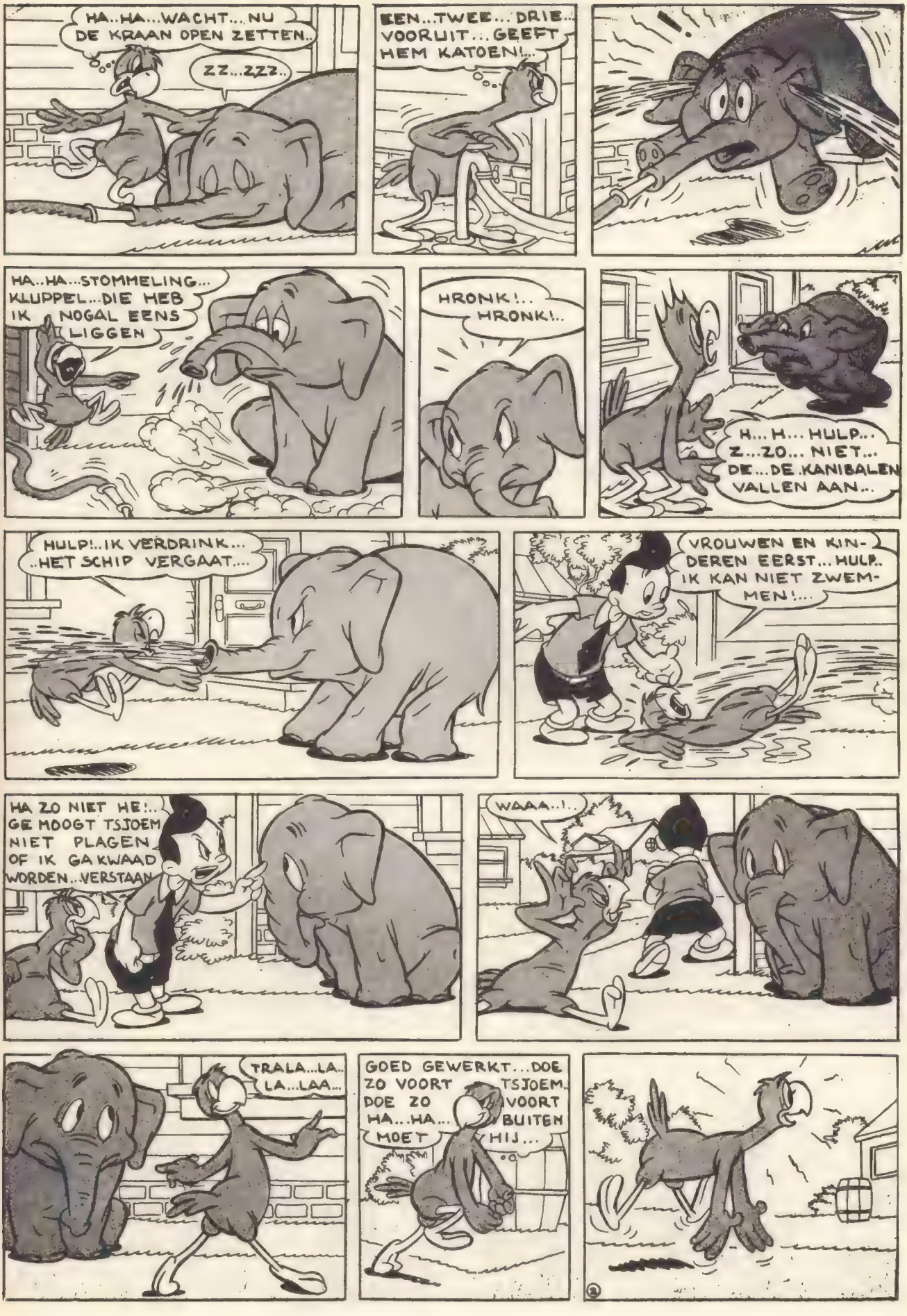
HA..HA...WACHT... NU DE KRAAN OPEN ZETTEN..
ZZ...ZZZ..
EEN...TWEE... DRIE... VOORUIT... GEEFT HEM KATOEN!...
HA..HA...STOMMELING... KLUPPEL...DIE HEB IK NOGAL EENS LIGGEN
HRONK!.. HRONK!..
H... H... HULP... Z...ZO... NIET... DE...DE KANIBALEN VALLEN AAN...
HULP!..IK VERDRINK... ..HET SCHIP VERGAAT....
VROUWEN EN KINDEREN EERST... HULP.. IK KAN NIET ZWEMMEN!...
HA ZO NIET HE!.. GE MOOGT TSJOEM NIET PLAGEN OF IK GA KWAAD WORDEN..VERSTAAN
WAAA..!..
TRALA...LA... LA...LAA...
GOED GEWERKT...DOE ZO VOORT TSJOEM. DOE ZO VOORT HA...HA... BUITEN MOET HIJ...

DIE BLOEMEN DIE MOET IK HEBBEN...
NU NAAR DE KEUKEN...
DE PEPER... RODE SPAANSE PEPER... HOE STRAFFER HOE BETER...
HALLO MAKKER!.. HOE IS'T?..ZEG HOUDT GIJ VAN...
BLOEMEN!HIER RUIK EENS!...
AT..AT..AT...
ATCHIE!..
ATCHOEM!..
ATCHIE
KRAK!.. BOEM!.. RING!..
AUW... MIJN BEEN....ER.. UIT...DIKHUID... BUITEN... NU IS HET GENOEG...
BUITEN... ALLES KAPOT... O..RAMP!..
WACHT..TOT..IK U TE PAKKEN KRIJG... IK ...ZAL....

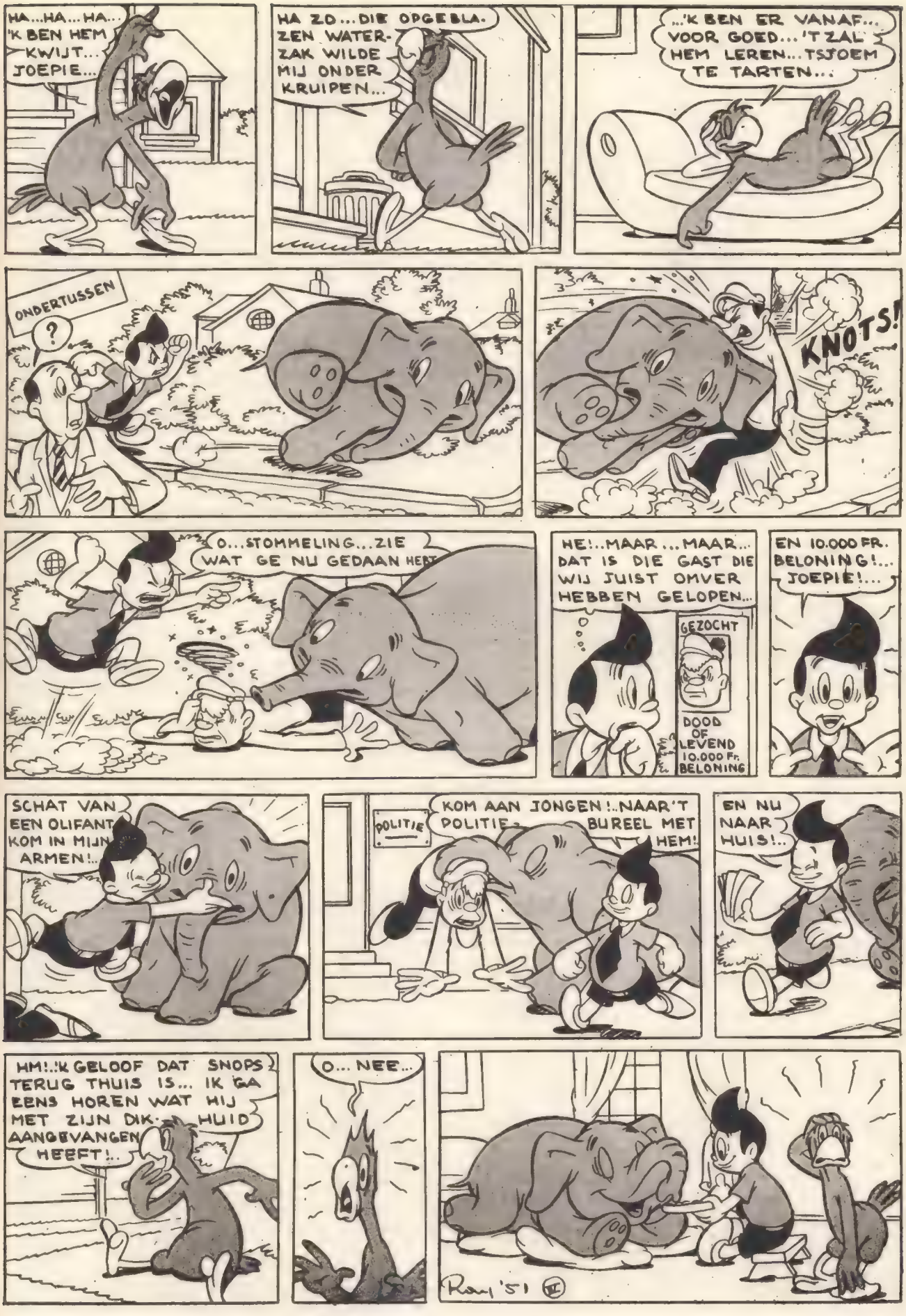
HA...HA...HA... 'K BEN HEM KWIJT... JOEPIE...
HA ZO... DIE OPGEBLAZEN WATERZAK WILDE MIJ ONDER KRUIPEN...
...'K BEN ER VANAF... VOOR GOED... 'T ZAL HEM LEREN... TSJOEM TE TARTEN...
ONDERTUSSEN
?
KNOTS!
O... STOMMELING... ZIE WAT GE NU GEDAAN HEBT
HE!.. MAAR... MAAR... DAT IS DIE GAST DIE WIJ JUIST OMVER HEBBEN GELOPEN...
GEZOCHT
DOOD OF LEVEND 10.000 Fr. BELONING
EN 10.000 FR. BELONING!... JOEPIE!...
SCHAT VAN EEN OLIFANT KOM IN MIJN ARMEN!...
POLITIE
KOM AAN JONGEN!.. NAAR 'T POLITIE-BUREEL MET HEM!
EN NU NAAR HUIS!..
HM!.. 'K GELOOF DAT SNOPS TERUG THUIS IS... IK GA EENS HOREN WAT HIJ MET ZIJN DIK-HUID AANGEVANGEN HEEFT!..
O... NEE...
Ram '51

STRIPS **IN** HET LITERATUURONDERWIJS

EN **UIT** DE OPENBARE BIBLIOTHEKEN

Het eerste artikel "Het Stripverhaal in het literatuuronderwijs " werd geschreven door de Werkgroep Stripverhalen. Deze Werkgroep is gevestigd in het Nederlandse Seminarie van de Wilhelms-Universiteit, 5 Magdalenenstrasse, 44 Münster. Westf. B. R. D.
Indien u leraar Nederlands bent of indien u gewoon in het onderwerp ben geinteresseerd schrijf de heren dan een briefje. Zij zullen er blij mee zijn en hun werk met nog meer enthousiasme blijven voortzetten.
Dat het stripverhaal een plaatsje in het literatuur- of enig ander onderwijs heeft veroverd, kan ons alleen maar verheugen.
Met de Openbare Bibliotheken is dat evenwel anders gesteld. De meeste bibliothecarissen staan nog steeds heel sceptisch tegenover het opnemen van strips in hun bibliotheken en de fel gevoerde anti-strip-propaganda uit de vijftiger jaren is nog steeds voelbaar in die kringen. En wanneer auteurs als bijvoorbeeld L. Schevenhels in zijn artikel "De Heerschappij van het Beeld" gepubliceerd in Volksopvoeding nr. 4. juli-aug. 1956, ook Kuifje bij de oerslechte strips gaat rekenen, dan is er vrijwel geen discussie mogelijk. Die man moet strips gewoon haten.
In het artikel "Strips... en wat doen we ermee in onze bibliotheken ", geschreven door Chris Versteylen, assistente in de Stedelijke Openbare Bibliotheek te Antwerpen, werden "De avonturen van Nero " door Marc Sleen afgekeurd. De inhoud van de verhalen zou onbenullig zijn en de taal onverzorgd. Nu is het natuurlijk wel waar dat Marc Sleen zo nu en dan, en dan vooral in het begin, minder courante en dialectische uitdrukkingen gebruikte. Dat was evenwel kort na de oorlog gebruikelijk in vele andere strips en de Nero-fans, waaronder vele Noord-Nederlanders, beweren ook dat de dialectische uitdrukkingen het eigen karakter van deze Vlaamse strip ten goede komen.
Het toeval wil dat de heer G. Knaeps uit Mol (België) voorstelde om het Nero-verhaal "De Hoed van Geeraard de Duivel " op te nemen in onze onlangs gestarte rubriek "De Galerij der Groten ". Hij schreef ons geen uitvoerig betoog maar heel gewoon : "Als 1000 keer lachen volstaat, dan is "De Hoed van Geeraard de Duivel " goed genoeg voor de "Galerij der Groten ".
Zoals de trouwe lezers van dit blad reeds weten kunnen de lezers zelf voorstellen doen i. v. m. de opname van een album in de Galerij der Groten. Andere lezers kunnen dan tegen de definitieve opname van een album stemmen, zodat er interessante dialogen kunnen ontstaan.
Is "De Hoed van Geeraard de Duivel " nu goed genoeg om een definitieve plaats te verdienen in de "Galerij der Groten " ?
Is "De Hoed van Geeraard de Duivel " goed genoeg om een plaats te verdienen in de Openbare Bibliotheken ?
Moeten strips ja of nee opgenomen worden in de Openbare Bibliotheken ?
Beste lezers, schrijf uw reacties (liefst met uitvoerige betogen) naar het redactie-adres : J. Smet, Veldekensstraat 2, 2300 Turnhout, België of het adres van de uitgever : Brabantia Nostra, Vogelenzang-laan, 3, Breda, Nederland.
Ik zou willen zeggen : maak gebruik van uw rechten en stem !

J. Smet.

In Levende Talen van april 1973 (210-213) verscheen een artikel van de hand van H. T. Tromp onder de titel "Stripverhaal en literatuur ". Het volgende is een poging om de discussie over de door Tromp aan de orde gestelde problematiek verder te voeren.

Alvorens in te gaan op de aspecten van Tromp's artikel die ons problematisch lijken, willen we zijn verdiensten in het licht stellen. Dat zijn de volgende :
- hij heeft aandacht voor een onderwerp dat in de literatuurdidactiek verwaarloosd is : het stripverhaal.
- hij veroordeelt stripverhalen niet als dommakende ontspanning, maar stelt dat hun lectuur ook een intelligente interpretatie vergt.
- hij heeft oog voor het leesgedrag van de leerlingen.

Toch roepen zijn beschouwingen allerlei vragen op. Ze betreffen de literatuur-theoretische opvattingen en de ideeën over doelstelling en inhoud van het literatuur-onderwijs in het artikel.

LITERATUURTHEORETISCHE OPVATTINGEN.

Tromp gaat uit van bepaalde opvattingen over literatuur die niet geëxpliciteerd en verantwoord worden. Dat valt b. v. op in de volgende passage :
"De bedrevenheid in het werken met summiere gegevens (die strips immers zijn) heeft de leerling inzicht gegeven. Het kan nuttig zijn (met de eisen van een literatuurlijst achter de deur) dit inzicht uit te breiden en in de richting van de ('echte') literatuur te sturen " (p. 211).

Hier wordt een onderscheid gemaakt tussen "strips" en ('echte') "literatuur ". Wat ('echte') literatuur is wordt niet gezegd, maar uit de voorbeelden (Walewein, Vanden Vos Reynaerde enz.) kan men opmaken dat het gaat om klassieke werken uit de zgn. schone letteren.

Elders heet het :
"Het lijkt mij niet nodig en zelfs wat overdreven alle verschijnselen in de letterkunde te willen verklaren met behulp van stripverhalen. Het zal dan al vlug de indruk gaan wekken dat het onderwijsdoel 'letterkunde' en het hulpmiddel 'stripverhaal' van plaats - en functie - hebben gewisseld". (p. 213).
Tromp wil strips integreren in het onderwijs in de letterkunde, maar zonder ze te erkennen als literatuur. Waarom eigenlijk niet ? (1)

DOELSTELLING EN INHOUD VAN HET LITERATUURONDERWIJS.

In het laatst aangehaalde citaat wordt ook gesproken over de doelstellingen van het literatuuronderwijs. Hier rijzen weer vragen.
Hoe letterkunde een onderwijsdoel kan zijn is onbegrijpelijk. Vermoedelijk bedoelt de auteur dat het onderwijsdoel is : literaire opvoeding of vorming. Maar wat houdt dat in ? Het wordt nergens gezegd. Men kan er zich echter wel een zeker beeld van vormen als men kijkt welke voorbeelden er gegeven worden van de inhoud van het literatuur-onderwijs. Het blijkt dat er in de literatuur-lessen gesproken wordt over de thematiek, de kenmerken en de structuuraspecten (motieven, tijd, verteller) van een literair werk. Vooral het laatste lijkt heel belangrijk, want daar wordt het uitvoerigst op ingegaan. Blijkbaar is het onderwijsdoel dat Tromp voor ogen staat : de leerlingen in staat te stellen een werk uit de "schone letteren" te begrijpen en te smaken, door hun een technische bagage mee te geven : kennis van structuuraspecten, historische achtergrond e. d.
Omdat veel jongeren een spontane belangstelling hebben voor stripverhalen, komt Tromp op de gedachten bij het nastreven van zijn (zeer traditionele) doelstelling een modern hulpmiddel te gebruiken : het stripverhaal. Dit genre wordt echter niet op zichzelf gewaardeerd, het heeft uitsluitend een dienende functie : het dient om bepaalde principes te verduidelijken en de motivatie van de leerlingen te verhogen.

TER DISCUSSIE.

De lovenswaardige poging van Tromp om iets te vernieuwen in het literatuuronderwijs gaat o. i. niet ver genoeg. Als reactie op zijn artikel geven we hieronder enkele stellingen die wellicht verdere discussie kunnen provoceren :

1. Het genre stripverhaal dient een zelfstandig onderdeel van het literatuur-onderwijs te zijn.

Tromp observeert zeer juist dat veel jongeren erg geinteresseerd zijn in strips, maar hij trekt daaruit niet de voor de hand liggende conclusie dat het daarom nodig is het stripverhaal als zodanig te thematiseren in het onderwijs. Het volstaat niet de strip als vergelijkingsmateriaal te gebruiken, het is veeleer noodzakelijk de jongeren te informeren over de produktie, de techniek, de genres en alle verdere aspecten van de comic strip. Zolang men redeneert met dubieuze concepten als "echte literatuur" is dat natuurlijk niet mogelijk en daarom is een herziening (en verruiming) van het traditionele literatuurbegrip zeer wenselijk. (2)

2. Het stripverhaal is uitstekend geschikt om de sociale en economische aspecten van de literatuur te verduidelijken.

In Tromp's concept van literatuurstudie wordt niet ingegaan op de produktie, de distributie en de receptie van werken. De economische, sociologische, ideologische en politieke kanten van het werk komen niet of nauwelijks aan bod. Literatuuronderwijs dat deze eenzijdigheid wil opgeven vindt een exemplarisch onderzoeksobject in het stripverhaal : de leerlingen zijn bij voorbaat gemotiveerd, het begrijpen van het verhaal levert weinig moeilijkheden op en de te onderzoeken aspecten treden duidelijker aan het licht dan bij werken uit de schone letteren

die tengevolge van de ideologie van onze maatschappij nog steeds een aura van zuiver geestelijke schepping rond zich hebben. De sociaal-economische benaderingswijze die aan de hand van het stripverhaal verworven is, kan daarna ook op de zgn. schone letteren toegepast worden. (3)

3. Het stripverhaal vormt een goede inleiding tot de moderne audio-visuele massamedia.

De moderne media hebben de plaats van de geschreven literatuur in onze maatschappij grondig gerelativeerd. Het literatuuronderwijs hinkt nog altijd achter de sociale realiteit aan en besteedt teveel aandacht aan het boek en te weinig aan de nieuwe media. Een aangepast literatuuronderwijs (als dat dan nog zo moet heten) zou uitvoerig moeten ingaan op film, televisie, stripverhalen..
Het stripverhaal is een gemakkelijk hanteerbaar object bij de kennismaking met het functioneren van visueel-verbale tekensystemen en bij een inleiding tot de massamedia. (4)

LITERATUUR.

1. Uiteindelijk disqualificeert Tromp het stripverhaal t. o. v. de "schone letteren ". Een kritisch onderzoek naar dit soort disqualificatie in publikaties en in de mentaliteit van leraren moedertaal werd voor Duitsland reeds verricht :
- Wermke, J. : Wozu Comics gut sind ? Unterschiedliche Meinungen zur Beurteilung des Mediums und seiner Verwendung im Deutschunterricht, Kronberg, Scriptor Verlag 1973. Zie ook van dezelfde auteur :
- Wermke J. : Zur Behandlung von Comics im Literaturunterricht. Lili, Zeitschrift für Literaturwissenschaft und Linguistik. 1972. 65-77.
Wermke merkt hierin terecht op dat 'het stripverhaal' niet bestaat - er is immers een grote verscheidenheid aan genres en kwaliteit. Het onderwijs moet daar rekening mee houden en het stripverhaal op een gedifferentieerde manier behandelen.
2. Met deze eerste stelling is alleen maar iets gezegd over het object van het literatuuronderwijs, niets over de doelstellingen. Er moeten nog gedifferentieerde en operationaliseerbare lesdoelstellingen geformuleerd worden. Principiële beschouwingen over de na te streven doelen vindt men bij Wermke (1973) blz. 54-55 en verder in :
- Dahrendorf, M. : 'Vorüberlegungen zu einer Didaktik der Comic-Strip', Literaturdidaktik, Aussichten und Aufgaben, Hrsg. J. Vogt, Düsseldorf, Bertelsmann Universitätsverlag, 1972, 253-258.
- Giffhorn, H. : Comics als Lesestoff von Kindern und als Gegenstand politischer Erziehung. Die heimlichen Erzieher, Kinderbücher und politisches Lernen, herausgegeben von D. Richter und J. Vogt (= RoRoRo 6843), Reinbek bei Hamburg, Rowohlt, 1974, 142-161.
- Lecke, B. : 'Comics als Vorschule ', Projekt Deutschunterricht 5, Hrsg. H. Ide e. a. Stuttgart Metzler 1973, 114-115.
3. Het bestuderen van het verband tussen sociologie en esthetica aan de hand van strips is een idee van Lecke (1973).
4. Zie hierover o. a. Lecke (1973) en verder
- Dunger, H. e. a. :' Comic - Vorschule des Fernsehens ', Comics im ästhetischen Unterricht, Hrsg. D. Pforte, Frankfurt, Athenäum Fischer, 1974. 172-247.
Het is duidelijk dat de hier aangesneden problematiek niet op het niveau van het vak, maar op dat van het curriculum moet besproken worden en dat hier vakkencoördinatie mogelijk en wenselijk is. Wat de concrete lesmodellen betreft willen we hier vooral wijzen op dat van Lecke (1973) dat het ruimst opgezet is, en tevens een goede inleiding op het medium stripverhaal vormt.
Voor verdere literatuur kan men voor wat Duitsland betreft raadplegen :

- Übersicht über Unterrichtsmodelle und Materialien für einen kritischen Medienunterricht. Asthetik und Kommunikation, April 1974. 28-35.

Uit : Levende Talen.
nr. 308, oktober 1974.

STRIPS... EN WAT DOEN WE ERMEE IN ONZE OPENBARE BIBLIOTHEKEN ?

Op het ogenblik bestaat het stripverhaal 147 jaar. Dit artikel wil uiteraard geen nadruk leggen op het naderende anderhalve eeuwfeest van dit fenomeen.
Toch moeten wij even stilstaan bij het opzienbarende feit, dat een bepaalde vorm van gedrukte materie, gedurende al die decennia, de toegang formeel ontzegd werd door de openbare bibliotheken, die zich als taak menen te moeten toeëigenen : het voorzien van de ganse bevolking... enzovoort, enzovoort (u kent, collega's, de geijkte definities). De tijd is echter voorbij, dat wij door middel van struisvogelpolitiek het probleem " strips " (want dat het een probleem is, waarmee wij soms lelijk in de maag zitten, valt toch niet te ontkennen) kunnen omzeilen.
Dagelijks worden wij, zowel kinderen als volwassenen met onze neus geduwd in en op alle uitwasemingen van een door en door gecommercialiseerde, vercorrumpeerde, ontwrichte, in één woord ongezonde consumptiemaatschappij. De supermarkt, de carwash, de televisie, de reklame, de nightclub, het pornotijdschrift zijn er onmiskenbare produkten van, produkten waarvan de meesten onder ons in meer of mindere mate gebruik maken.

Met opzet vermeldde ik het stripverhaal niet in mijn schijnbaar achteloze opsomming. Omdat het stripverhaal immers al zoveel ouder is dan de televisie. Omdat wij het stripverhaal niet over één kam kunnen scheren met het pornoblaadje. Omdat het stripverhaal via Rudolf Topffer (Monsieur Vieuxbois, Monsieur Cryptogram), Winsor Mc Cay (Little Nemo), Rice Burroughs (Tarzan), Hergé, Pieter Kuhn tot Robert Crumb toe, een hele weg heeft afgelegd, zich een hele weg heeft gebaand.

Omdat het stripverhaal een kultuurprodukt is, dat zowel geappreciëerd wordt door het zuurstoklikkende achtjarige jochie als door de chemische ingenieur, die er zijn stress op kan kwijtraken...
Diegenen, die mij kennen weten, welk een fervente tegenstandster ik kon wezen van de strip tout court ; je had volgens mij trouwens slechts één standpunt in te nemen, wat betrof het toelaten ervan in de openbare bibliotheken : radicaal contra.
Langzamerhand meen ik echter een meer genuanceerde houding te moeten aannemen : wij staan heden ten dage zoveel soepeler tegenover vele zaken, die in het verleden gewoon niet door de beugel konden, waarom moeten wij bibliotheekmensen van ons hart dan nog een moordkuil maken omtrent het aanschaffen van beeldverhaal voor kinderen en eventueel voor volwassenen ?

Ik ben er mij terdege van bewust dat dit stout gesproken is : trouwens werken als
*De heerschappij van het beeld,
** Seduction of the innocent,
*** Schmutz- und Schundliteratur
zijn mij niet geheel onbekend.
Evenmin als de volgende argumenten die in verschillende formuleringen telkens opnieuw opduiken in ieder van verontwaardiging gloeiend anti-strip-pamflet :
- het stripverhaal, met zijn overvloed aan superhelden, moorddadige sekwenties, gruwelijke voorstellingen zou de misdadigheid van ontvankelijke naturen bevorderen (nefaste morele invloed).
- het uitsluitend lezen van stripverhalen leidt tot denk- en leesluiheid en , even doorgedacht, tot neo-alfabetisme (decadentie).
- comics werken vluchtigheid en oppervlakkigheid in de hand ; wie opgroeit met comics ondervindt vlug moeilijkheden met het makkelijk van links naar rechts glijden der ogen over de tekstregels (Schevenhels).
- het stripverhaal wordt verkocht in de kiosk en het grootwarenhuis : is over het algemeen goedkoper dan een boek (echt consumptiemiddel) ; kan dus heel gemakkelijk verkregen worden, zodat het niet tot de taak van de OB behoort, nog voor verdere verspreiding te zorgen (overbodigheid !).
- kwaliteit is in de meeste stripverhalen een eigenschap, die je met Diogenes' lampje moet zoeken : zowel taal, stijl en inhoud, als illustratie en koloriet missen in 90% van de produkties elke vorm van

artisticiteit (waardeloosheid).

- het stripverhaal zou in sommige gevallen ongeoorloofde politieke elementen of propaganda bevatten, vaak slechts verstaanbaar voor insiders en zeker niet begrijpelijk voor kinderen (W. Vandersteen merkt hierover op : sommigen hebben bijvoorbeeld van de Tarzanfiguur een fascist gemaakt, anderen een kommunist : dat is nogal ver gezocht).

Het is tenslotte Rudolf Geel (wetenschappelijk medewerker aan het Instituut voor Neerlandistiek van de Universiteit te Amsterdam) die, in verband met de striplektuur van studenten zegt :
Ik ben van mening dat zij, die het abstracte lezen vervangen door het concrete kijklezen van strips, zich door de aard van dit medium van belangrijke informatiebronnen afsluiten.
Het lijdt geen twijfel collega's dat wij in het verleden bij het overdenken van dergelijke sombere visies, een trots-afwerende houding gingen aannemen ten overstaan van het stripverhaal in het algemeen, meer nog, het werd evengoed taboe verklaard als de eertijds door de anonieme massa verafgoode Courths-Mahlerlektuur en aanverwante.
Ondertussen kunnen wij niet beweren dat onze afwijzende houding in deze veel positief resultaat heeft gehad : het zogenaamd "betere boek" wordt nog altijd slechts gewaardeerd door een relatief klein gedeelte van de bevolking.
En miljoenen die nooit een voet over de drempel van ons heiligdom, de openbare bibliotheek, zetten, consumeren wekelijks hun grillige wereld vol onwezenlijke romantiek, superheldendom, zouteloze humor, nostalgische oorlogsellende, groteske sex ...
De vraag is thans deze : bestaat de mogelijkheid inderdaad, dat wij een groot deel van dit massale potentiële lezerspubliek zouden aanlokken, door het uiteindelijk toch ter beschikking stellen van stripverhalen in de bibliotheek ?
Of, verraden wij onszelf niet hiermee, verraden wij onze zo zorgzaam gekweekte kultuurfilosofie niet, verraden wij niet onze principes van kwaliteit en van "het beste van het beste " (vooral voor de jeugd !)... Ikzelf vond het probleem te delikaat om er alleen in de eigen kleine kring een oplossing voor te zoeken en ging daarom mijn licht eens opsteken bij onze nederlandse collega's. Om niet zonder verbazing te constateren, dat de algemene optie hier t. o. v. het beeldverhaal in "gunstige" zin evolueert, m. a. w. in vele bibliotheken wordt het al aangekocht, volgens welbepaalde en scherp-omlijnde criteria. Als motivering voert men het volgende aan : de bibliotheek kan niet langer voorbij gaan aan de steeds toenemende vraag : trouwens de kreet dat alle strips slecht zijn is hopeloos verouderd en kan als argument contra niet langer gehanteerd worden. Bovendien merkt men op, en terecht, dat er bij de jeugdboeken (en bij de romans ?) net zo goed, kwalitatief gezien minder goeie items zijn, die ook worden aangekocht. De ervaring leerde onze boven-Moerdijkse collega's, dat stripverhalen vrijwel nooit op het rek staan, maar dat andere verhalen beslist niet minder worden gelezen.
Het ligt zeker niet in mijn bedoeling, dat wij ons alweer zouden moeten spiegelen aan deze progressieve ideeën, die daarom immers helemaal niet plausibel kunnen wezen voor ons eigen lezerspubliek !
Ik wilde u slechts een mentaliteitsverandering aanduiden. Het schijnt dat de deense bibliotheek (ons lichtend voorbeeld) eveneens, evenwel in zeer beperkte mate (en dan nog enkel als leeszaalmateriaal) het beeldverhaal binnen haar poorten toelaat.
Het probleem is in feite nog gecompliceerder dan tot nu toe geschetst ; immers, daar is ook nog de financiële kant van de kwestie. Vele bibliotheken worstelen nu al met hun budget, om zich de noodzakelijke goede materialen geregeld te kunnen aanschaffen. Ik ben ervan overtuigd dat zij zich weinig geneigd zullen voelen hun financies te gaan vergooien aan een vlug versleten, snel verouderd en moeilijk te onderhouden beeldenverhalencollectie.
En ik kan ze geen ongelijk geven.
Voor de bibliotheken die ergens wel met de idee rondlopen, of zich ondertussen reeds beeldverhalen hebben aangeschaft, bestaan naast de budgetaire kwestie, de problemen in verband met onderhoud, uitleenmogelijkheden en last but not least, selectiecriteria. Want ik geloof niet, dat er onder onze bibliotheekmensen veel stripspecialisten schuilen ...
Criteria aangaande inhoud en taal, uitvoering, druk, bladspiegel, illustratieve kwaliteit dienen nog rigoureuzer overdacht te worden dan deze die wij hanteren voor het boek in sé. Tot de strips die zeker niet in aanmerking komen voor aankoop, kunnen wij al de volgende types vermelden :

1. strips die "klassiekers" uitbeelden. Het ter beschikking stellen van dergelijke beeldverhalen is volkomen zinloos : vooral de jeugdige lezer zal het boek zelf laten liggen en het zoveel gemakkelijker beeldverhaaltje slikken (vb. Illustrated Classics).
2. strips die op een walgelijke wijze de nadruk leggen op sex en misdaad (vooral Amerikaanse).
3. strips die lelijk zijn tout court ; waarvan de kleuren schreeuwen, de tekst onduidelijk is, de tekeningen goedkoop zijn.
4. strips waarvan de inhoud onbenullig en de taal onverzorgd is (De avonturen van Nero - Marc Sleen).

Bovendien spreekt het vanzelf, dat een dergelijk onderscheid dient gemaakt te worden, wat betreft de keuze van strips voor de jeugd en voor de volwassenen.
Misschien zou de jeugdsectie het in de toekomst (weliswaar niet zonder gemengde gevoelens) tot haar taak kunnen gaan rekenen, een degelijk verantwoorde lijst van "toegelaten" beeldverhalen samen te stellen, ten behoeve van hen wier plannen in die richting evolueren.
Maar alvorens met dit delikate werk te starten, moeten wij nog meer inzicht krijgen in het wezen van dit voor ons thans verontrustende medium.
Ik hoop dat dit artikel een flink aantal reacties zal uitlokken, zodat we stof genoeg hebben om binnen afzienbare tijd een soort van rondetafelconferentie over het beeldverhaal te kunnen organiseren ; ik acht het probleem hiervoor urgent en belangrijk genoeg.
De daaruit ontstane resultaten zullen dan onze handelwijze moeten richten.
De hierna volgende bibliografie is verre van volledig : de jeugdsectie beschikt evenwel over een uitgebreide literatuurlijst, doch wij kozen om praktische redenen slechts die titels uit, die naar wij vermoedden voor ieder gemakkelijk toegankelijk zijn.

BIBLIOGRAFIE :

Binnemans, R. : Comic, criminogene invloed ? (in Volksopvoeding, 1958).
Danckaert, F. : Het dagblad als jeugdlektuur. (in Volksopvoeding, 1957).
Decaigny, T. : De kinderpers, haar gevaren en problemen. Brussel, Nationale Dienst voor de jeugd, 1955.
Hijmans Van den Bergh, A. H. : Beeldroman, bezien uit criminologisch oogpunt (in Mens en maatschappij, 1955, nr. 5 en 1957, nr. 2).
Niemoller : Een onderzoek naar de kwaliteit van het nederlandse kindertijdschrift.
Schevenhels, Leo : Het 'comic' probleem (in Lektuurgids, 1955).
Schevenhels, Leo : De heerschappij van het beeld (in Volksopvoeding, 1956).
Strips in de bibliotheek (in De openbare bibliotheek, 1970, nr. 7, artikel overgenomen uit Stripschrift).
Wertham, F. : Seduction of the innocent ; the influence of comics on today's youth. New York, 1954.

* L. Schevenhels : De heerschappij van het beeld. Tijdschrift Volksopvoeding 1956.

** Wertham, F. : Seduction of the innocent : the influence of comic books on today's youth. New York 1954.

*** Reinhardt, H. : Schmutz- und Schundliteratur in Volksschulalter. Düsseldorf 1957.

Help de Daltons ontsnappen uit de Bibliotheek.

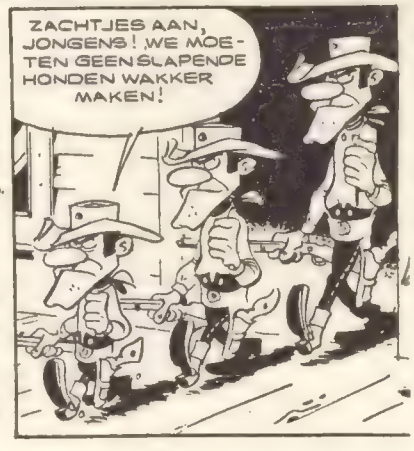

1. Franquin/ Flagrante flappende flaters.
2. Goscinny. Morris van/ Lucky Luke.
3. Goscinny, R. & A. Uderzo/ Asterix en de ziener.
4. Graton, J./Michel Vaillant.
5. Hergé/Kuifje.
6. Kresse, H. G./Eric de Noorman: De gebroken pijl - De heer der Heruli - De burcht van Myrkven - Gunnar de gevreesde.
7. Kruis, J./Jan, Jans en de kinderen.
8. Mazure, A./Dick Bos.
9. McCay, W./Little Nemo.
10. Mondria, H. R./ Bommelbibliografie.
11. Nijs, J./Jommeke.
12. O'Donnell, P./Miranda.
13. Raymond/Flash Gordon.
14. Scheepmaker, N. & Th. van den Boogaard/Abe, hot story van een voetbalkerina.
15. Sleen, Marc/ De avonturen van Nero & Co.
16. Timmermans, G./ De kip, de Keizer en de Tsaar.
17. Toonder, M./Parbleu.
18. Vandersteen, W./Suske & Wiske.
19. Yrrah/Cartoons.

Ons land is bezaaid met bibliotheken.
Openbare bibliotheken.
En al die bibliotheken zitten tot de nok toe vol met boeken. Boeken in alle soorten en alle maten.
En Jan en Alleman en iedereen kan daar komen lenen wat ie lezen wil.
Ook stripverhalen, om 'ns iets te noemen:

Lees toch wat je lekker vindt.

GALERIJ DER GROTEN

Voor deze rubriek komen enkel de allerbeste stripverhalen in aanmerking. En het is niet alleen de bedoeling de beste stripverhalen zo maar op een rijtje te plaatsen. Wij willen ook vernemen waarom een bepaald stripverhaal het beste is.
Eenieder heeft de mond vol van Tom Poes, Suske en Wiske enz. Maar welk verhaal van deze helden is nu 't beste en waarom is dat zo ? Welke zijn de specifieke kenmerken van een bepaalde strip en waarom komen die in een bepaald verhaal zo goed tot hun recht ?
DE MEDEWERKING VAN DE LEZERS WORDT EVENWEL ZEER OP PRIJS GESTELD. Beste lezers, vertel ons uw mening over een bepaald stripverhaal, waarom u het uitzonderlijk knap vindt enz. UW MENING ZAL DAN IN IEDER GEVAL IN EEN VOLGEND NUMMER WORDEN AFGEDRUKT. Zorg ervoor dat uw lievelingsheld een plaats in deze rubriek krijgt. Of : reageer indien u het niet met de keuze van een andere lezer eens bent.

In de Galerij der Groten (1) hadden wij een verhaal opgenomen van Robert en Bertrand door W. Vandersteen, nl. het 4e album "De Levende Brug ". Omdat er enkele positieve reacties zijn toegekomen wordt dit verhaal dus definitief in deze rubriek opgenomen.
Een nieuw voorstel kwam van Guy Knaeps uit Mol (België) die een oud Nero-verhaal "De Hoed van Geeraard de Duivel " voorstelde met de volgende korte argumentatie : "Als 1000 keer lachen volstaat, dan is "De Hoed van Geeraard de Duivel " goed genoeg voor de Galerij der Groten. "
Het hoofddoel van een humoristische strip is in elk geval de lezers doen lachen, en 1000 keer lachen zou dus ook kunnen volstaan om een grootste strip te hebben, waardig om in deze rubriek opgenomen te worden. De vraag is evenwel : BENT U HET ERMEE EENS ? Vindt u "De Hoed van Geeraard de Duivel " ook het beste Nero-album ? Hebben de Nero-verhalen naast de humor ook nog andere kwaliteiten ? Komaan, Nero-fan, kom eens uit de schelp en schrijf ons een uitvoerige brief.
Elders in dit nummer, bij het artikel "Strips IN het literatuuronderwijs en UIT de Openbare Bibliotheken " ziet u Nero moeite doen om een plaats te veroveren in de Openbare Bibliotheken. Lees de inleiding tot dat artikel maar eens, en maak ons uw reacties (liefst met uitvoerige betogen) bekend aan het redactieadres : J. Smet, Veldekensstraat 2, 2300 Turnhout, België, of het adres van de uitgever : Brabantia Nostra, Vogelenzanglaan 3, Breda, Nederland. Beste lezer, wij rekenen op uw medewerking !

J. Smet.

DUPUIS'

AANRADERS

AANRADERS

Niet alle Nederlandstalige stripalbums die op de markt verschijnen zijn de moeite waard om te lezen. Deze rubriek wil, zoals de titel immers zegt, de lezer een beetje wegwijs maken in het nog aanzienlijke stripaanbod en bepaalde strips die om een of andere reden boven de massale middelmaat uitsteken, vinden er hun plaats.
De naam van ons tijdschrift is immers StripGIDS en een gids voor de strips willen we dan ook zijn. De rubriek beperkt zich evenwel tot de recente Nederlandstalige stripaanbiedingen. In tegenstelling tot de "Galerij der Groten " waarin de beste strips uit de hele Nederlandstalige stripgeschiedenis, en dus ook heel oude albums kunnen opgenomen worden. Voor de "Galerij der Groten " komen uiteraard alleen de aller-allerbeste stripverhalen in aanmerking.
Wij stellen echter de medewerking van de lezers zeer op prijs. Het is nl. de bedoeling om een zo objectief mogelijk waardeoordeel over de strips te vormen en de lezer zelf kan immers het beste zijn bepaalde keuze motiveren. Daarom doen we nog steeds een beroep op de lezers. Schrijf ons welk stripverhaal voor u het beste is en waarom. Zorg ervoor dat uw lievelingsheld een plaats in deze rubriek krijgt en DOE MEE.

Stuur uw brieven naar het redactie-adres : Veldekensstraat 2, 2300 Turnhout, België of naar het adres van de uitgever, Vogelenzanglaan 3, Breda, Nederland.

Ondertussen hebben wij reeds heel wat reacties ontvangen voor deze rubriek. Vrijwel alle inzenders hebben zich echter beperkt tot het opsommen van enkele oude of nieuwe albums, zonder motivering. Het is natuurlijk wel de bedoeling dat u ook (zo uitvoerig mogelijk) meedeelt waarom u de bepaalde albums selecteert. Onder deze niet in een maal te publiceren lijst bevonden zich uitzonderlijk veel recente Dupuis-albums. Het blijkt dus zo te zijn dat Dupuis een aantal grote " aanraders " aan zijn reeds verbluffende stripcatalogus heeft toegevoegd. Absolute toppers zijn de 2 delen " TARAWA, Het Bloedige Atol " door J. M. Charlier & V. Hubinon ;

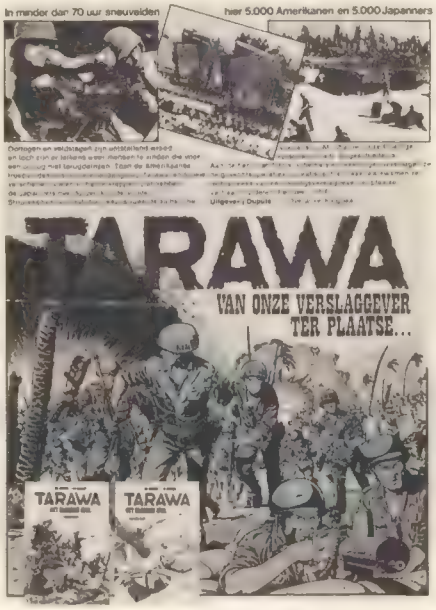

" NATASJA, Een troon uit de lucht " door M. Tillieux & F. Walthéry ; " SNOESJE vliegt weg " door R. Macherot ; de herdrukken van De Baard en de Kale ; en de reusachtige Jerry-Spring-albums die we overigens reeds in vorige rubrieken "aanraadden ".

I. v. m. TARAWA, een werk dat misschien ook wel in de "Galerij der Groten " thuishoort, kunnen we wel mededelen dat het

reeds kort na de oorlog zeer realistisch in woord en beeld werd gebracht en gebaseerd is op het verhaal van Robert Sherrod, een Amerikaanse oorlogscorrespondent, die de belevenissen beschreef in het boek "De strijd om Tarawa" (Transatlantic, 1944). Naast de indrukwekkend getekende schepen en vliegtuigen (denk maar even aan de documentatie die daar bij te pas komt) ziet men de personen Hubinon, Charlier en A. Weinberg (de tekenaar van Dan Cooper) als de drie belangrijkste personages uit het album uitgebeeld. Tot slot weze nog gemeld dat de uitgever het boek "versierde" met een aantal documentaire foto's en dat de herdruk niet gebeurde om de ideologische (emotioneel geladen) inhoud kracht bij te zetten, maar wel om de antikwarische waarde van deze klassieke strip.
Andere Dupuis helden als GUUST FLATER door A. Franquin ; YOKO TSUNO door Leloup ; SAMMY door Cauvin & Berck en GUUS SLIM door Tillieux komen eveneens in aanmerking voor deze rubriek.
Dupuis heeft inderdaad nog uitstekende scénaristen en tekenaars in dienst.

J. Smet.

NIEUW

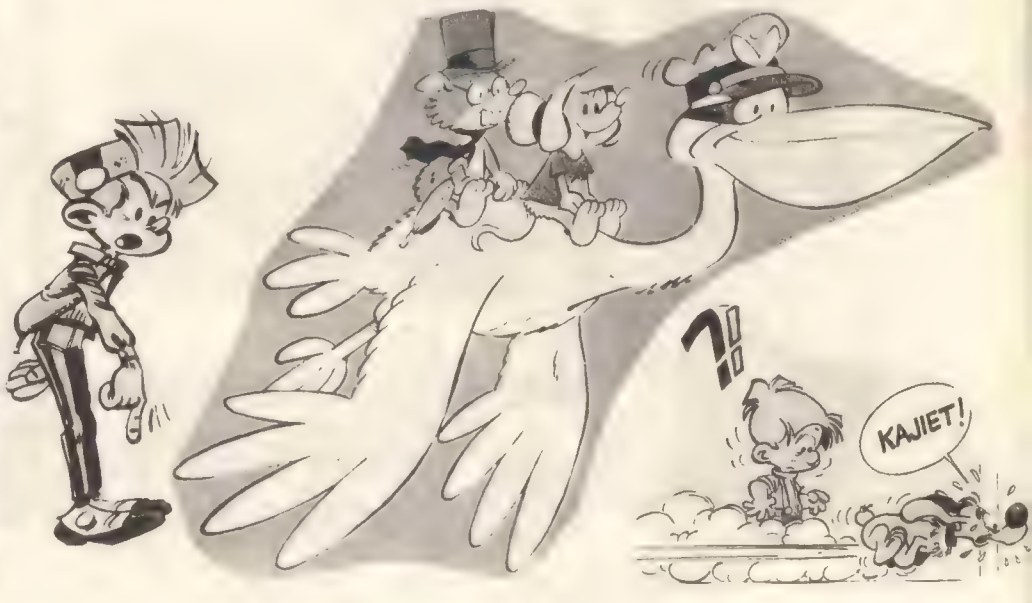

GUIDO CREPAX

De meeste lezers zullen nog nooit enig werk van Crepax hebben gelezen : er werd nl. nog nooit iets van hem in het Nederlands vertaald. Dit laatste is ook wel te begrijpen, omdat het oeuvre van Crepax zeer " avant-gardistisch" is, een louter intellectualistisch publiek aanspreekt en dus, ondanks de in hoge mate aanwezige sex, slechts weinig commerciële perspectieven biedt.
Anderszijds is het onbegrijpelijk omdat het oeuvre van Crepax uniek is. De man creëerde ware kunstwerken en bracht het beeldverhaal op een hoger artistiek niveau. Vooral in Valentina, zijn belangrijkste en meest succesvolle creatie, schiep Crepax een heel eigen artistiek verantwoorde wereld waarin hij zijn visies, ideeën en gevoelens kenbaar maakte. Ik ga me hier evenwel niet aansluiten bij het rijtje " critici ", die het werk van Crepax tot in het detail willen ontleden. Dat zou ons immers veel te ver voeren. We zouden bovendien een aantal handboeken over psychologie en psychoanalyse moeten doornemen om de sexueel pathologische elementen waarmee Crepax zijn strips zo overstelpt te kunnen verklaren. Want Crepax schiep een erg Freudiaanse wereld waarin vrijwel alle handelingen van de personages op een sexuele basis verklaard moeten worden. Voortdurend beeldt de auteur de stoutste droombeelden van zijn personages uit en hoe surrealistisch en symbolistisch die op het eerste zicht ook moge lijken, toch zitten er elementen in die verklaard kunnen worden en die een artistiek (ik schrijf niet wetenschappelijk) verantwoord verband met de werkelijkheid van het verhaal daarstellen.

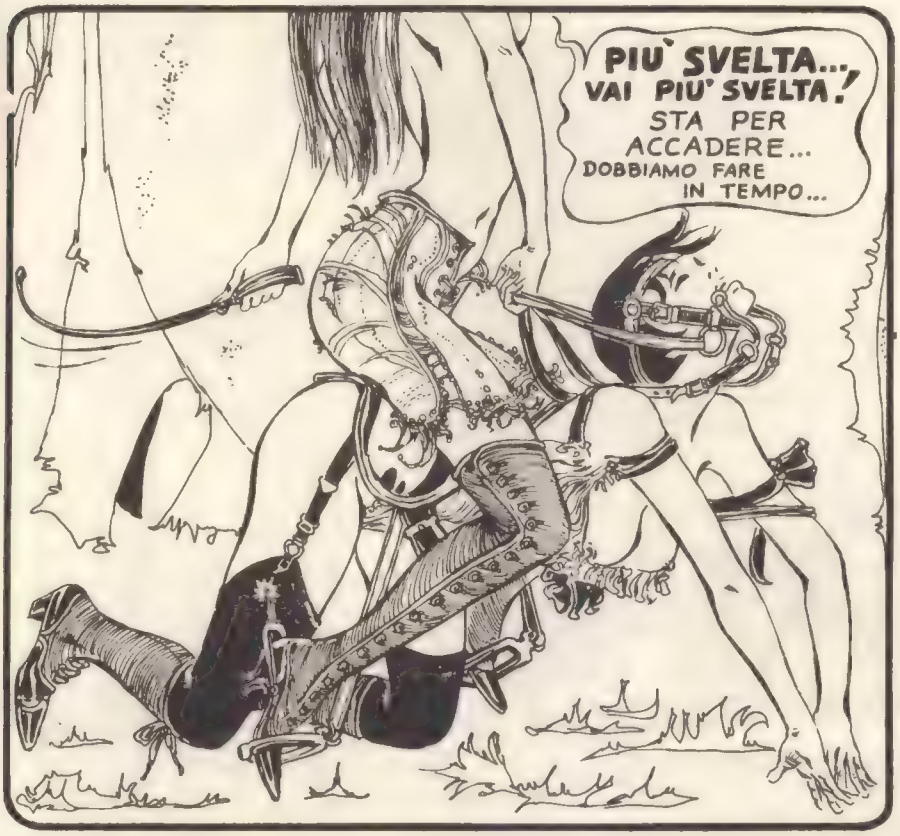

Aristoteles & Fyllis. Klassieke figuren in een klassieke houding. Invloed van de bizarre strips.

Crepax is trouwens de eerste geweest die deze vorm van "vertellen " (het samengaan van de zichtbare werkelijkheid enerzijds, het geheugen en de dromen, het onderbewustzijn anderszijds) in de strip heeft toegepast. En op bepaalde ogenblikken haken deze droombeelden en de werkelijkheid bijzonder knap o. elkaar in en kan men bepaalde elementen uit de werkelijkheid in de dromen en ook omgekeerd herkennen. Strip-technisch scheidt Crepax de dromen van de realiteit door in het eerste geval afgeronde kadertjes om de tekeningen te gebruiken. Hoe ingenieus Crepax soms te werk gaat kan men best nagaan in de episode " Fumetto di un fumetto " waarin Crepax zelf de gedetailleerde verklaring geeft van de voorafgaande episode " La forza di gravita ". Zelfs de delirante dromen van Valentina en de irreële beelden krijgen een weldoordachte uitleg. Prachtig gewoon !
Nog belangrijk en " artistiek verantwoord " in het werk van Crepax is zijn beheersing van het " zwart-wit", (vrijwel al zijn strips verschenen steeds in zwart-wit), de bladindeling en hiermee samengaand zijn aandacht voor het detail. Crepax ontleedt de actie tot het uiterste en zal soms een bepaalde handeling in een tiental plaatjes uiteen rafelen. Daardoor gelukt het hem de aandacht van de lezer te vestigen op zekere belangrijke details. Deze manier van werken past nl. precies in het stripwereldje van Crepax waarin heel dikwijls het detail, een klein voorwerp of een schijnbaar onbelangrijke gebeurtenis achteraf een belangrijke rol gaat spelen, of een verklaring kan geven voor enkele droombeelden.
In het werk van Crepax zal men ook meer dan eens aanknopingspunten ontdekken met de film. Crepax heeft een voorliefde voor Eisenstein, Bergman, Jancson (ook merkbaar in de tekeningen) en aanvankelijk ook de griezelfilms in het algemeen.
Voor wat betreft de letterkunde komen veel namen in aanmerking : de Sade, E. A. Poe, (Crepax zette veel verhalen van deze auteur om in stripvorm), Hemingway, Moravia, Sartre, Herzog, E. Tadini, Giono enz. enz. Meermaals tekent Crepax duidelijk titels van boeken in de bibliotheken van zijn strippersonages.
Onder de strips die Crepax min of meer hebben beinvloed en waarvan we sporen terugvinden in zijn werk is Mandrake wel de belangrijkste, rekening houdend met de paralyserende krachten van Neutron. Maar Dick Tracy, Flash Gordon en o. a. Barbarella mogen ook genoemd worden. Bijzonder opvallend is de invloed van de "bizarre strips ", een genre strips dat wij in het derde nummer van de Stripgids uitvoerig hebben behandeld.
Veeleer ongewoon is de invloed van de muziek in het werk van een striptekenaar, maar Crepax is een vurig liefhebber van jazz en klassieke muziek en hijzelf beweerde in een vraaggesprek dat b. v. in "Bianca" aanknopingspunten liggen met werk van

Wagner. Hij houdt ook enorm veel van Debussy.
De lezers hebben al wel begrepen dat men de kunstzinnige strips van Crepax niet zo maar als gewone ontspanningslectuur kan door werken. Men mag evenwel de moeilijkheidsgraad bij het lezen van die strips niet overdrijven. Bepaalde episodes heb ik zelf met spanning en zoals een goede avonturenstrip a. h. w. in één adem uitgelezen. Ik geloof trouwens ook dat niet alle details om een verklaring vragen. Maar hoe meer aanknopingspunten de lezer kan maken, hoe aangenamer de lectuur zal zijn... dat wel !

Maar wie is Crepax eigenlijk ?
Hij werd geboren te Milaan in 1933 en woont nu nog steeds te Milaan met zijn vrouw Luisa, die als twee druppels water op Valentina gelijkt, maar die nooit model zou hebben gestaan, en zijn drie kinderen, twee jongens en een meisje. Aanvankelijk studeerde hij voor ingenieur,, maar veranderde zijn keuze in het voordeel van de architectuur. Toen hij amper twintig jaar oud was ontwierp hij reeds industriële en publicitaire affiches en grammofoonplatenhoezen. Hij doet nog steeds publicitair werk, omdat, zoals hij zelf zegt, men heel weinig met striptekenen kan verdienen. In het begin had hij veel bewondering voor de Amerikaanse ontwerpers : vooral David Stone Martin inspireerde hem voor de grammofoonplatenhoezen. Ook Ben Shahn, die zijnerzijds Martin inspireerde werd door Crepax in een vraaggesprek genoemd. In datzelfde vraaggesprek (Phénix nr. 28) verklaarde Crepax veel bewondering te hebben voor de surrealisten met Ernst op kop en het symbolisme van Redon à la Rops. Ook voor de Engelse illustrator Arthur Rackham heeft hij een zwak.
In 1959, een jaar nadat hij het diploma van architect behaalde, tekende hij zijn eerste strip met een medisch onderwerp voor het blad "Tempo Medico ". Een 200-tal illustraties voor allerhande novellen en korte verhalen had hij toen al verwezenlijkt. Pas in mei 1965, toen Giovanni Gandini het tijdschrift Linus lanceerde en Crepax zijn medewerking verleende, begon voor hem de eigenlijke striploopbaan.
In zijn eerste strip voor Linus " La curva di Lesmo " schiep Crepax een soort Superman, Neutron alias Philip Rembrandt, de latere voorbeeldige echtgenoot van Valentina, die hij in dit verhaal leert kennen. Deze Neutron is een nogal complexe figuur, een afstammeling van de onderaardse wezens, die in de avonturen van Valentina een belangrijke rol zullen spelen. Neutron beschikt over een paralizerende of verlammende blik en al diegenen die de invloeden daarvan ondergaan kunnen geen enkele van hun zintuigen meer gebruiken. Na de verlamming kunnen ze zich ook niets meer herinneren van wat er zou voorgevallen zijn. Op eenzelfde manier kan Neutron bewegende of draaiende voorwerpen doen stilhouden zoals de schroef van een vliegtuig, de wielen van een auto of de wijzers van een klok. Zoals de meeste Amerikaanse superhelden beschikt Neutron over een welingericht laboratorium, en handige gadgets zoals de micro-televisie waarmee hij van op afstand kan bespieden en ook paralizeren. In het gewone leven is Neutron kunstcriticus en beweegt zich in een heel intellectualistisch, gesophisticeerd en voor mijn part ook zeer snobistisch, zeer "jet-set-achtig " milieu.
In " Ciao Valentina " speelt Neutron nog een belangrijke rol. Het is een knap verhaal waarin Valentina, fotografe, toevallig een moordaanslag vastlegt op de achtergrond van een serie modefoto's. Er zijn hier bepaalde overeenkomsten met de film "Blow Up " van Antonio, eerder in 1966 uitgekomen, maar het verhaal van Crepax is vrijwel uitsluitend op de actie gebouwd. In feite zal Valentina reeds vanaf de tweede episode " I Sotteranei " de hoofdrol gaan spelen en beroemd worden. Een logische gang van zaken trouwens, omdat Valentina een knappe en charmante vrouw is, met moderne levensopvattingen en... nogal exhibistionistisch van aard. De redenen voor het succes liggen voor de hand. Valentina zal immers haar diepste gevoelens kenbaar maken in de stoutste droombeelden en welke lezer kan ongevoelig blijven voor dergelijke intimiteiten ? De lezers zullen haar meermaals kunnen gebruiken en misbruiken om hun sadistische, fetishistische en uiteraard ook voyeuristische neigingen op bot te vieren.
Ondertussen beleefde Valentina reeds heel wat avonturen in het tijdschrift Linus en supplementen, teveel om hier allemaal te gaan vertellen. De onderaardse wereld is evenwel belangrijk en verdient iets meer van onze aandacht. In het eerste boek "Valentina" waarin de episode "I Sotteranei" werd uitgebreid en aangevuld, maken we voor het eerst kennis met de verbazingwekkende reuzenfiguren van de dierenriem, de Maagd, de Boogschutter enz. Sommigen hiervan zijn versteend en liggen als reusachtige steenmassa's onbeweeglijk en ongevaarlijk onder de aardoppervlakte. Anderen ondergaan het versteningsproces en weer anderen zijn springlevend en gevaarlijk voor de onderaardse " mensen ". Deze " mensen " hebben bijzondere kenmerken. Zij zijn groot, blind, maar bezitten de paralizerende kracht en hebben een goed ontwikkeld gehoor en gevoel. Hun hele cultuur, sport en vermaak is op deze kenmerken gebouwd. Zij spreken ook een aparte taal, een taal die door de vrouw van Crepax, een licentiate in de letterkunde, werd ontworpen en die met een eenvoudige maar eigen syntaxe en grammatica daadwerkelijk te "vertalen" is. Wij Nederlandstaligen zullen er trouwens gemakkelijk de Germaanse kenmerken in herkennen. Ook werden er bij de publikatie in Linus exacte vertalingen naar de auteur gezonden door Italiaanse lezers.

Neutron.

ZOEKPLAATJE

In de 2e aangevulde editie van Bianca : "La Casa Matta " nl. " Bianca, una storia eccessiva " bracht Crepax enkele veranderingen aan. Waar zitten de 7 fouten ?

Neutron is een rechtstreekse afstammeling van deze wezens. Hij kan evenwel met beide ogen zien, en zijn paralizerende kracht is niet opgewassen tegen die der ondergrondsen omdat zijn stamvader, de piraat Drakeman, een normaal mens was.
Crepax verhaalt hoe 700 jaar geleden de eerste ziende koningin, Helena, de vrouw van Frido von Koeningsmark, een belangrijke omwenteling bracht in het leven van de ondergrondse wezens ; hoe zij een enorme invloed uitoefende op de leefgewoonten, de taal enz. en hoe zij ondergrondse gebieden veroverde ten koste van de Ram, de Stier én de Tweelingen. Ze was evenwel ook de oorzaak van de "vermenselijking " van sommige ondergrondse bewoners, die daardoor in twee kampen werden verdeeld en zich in verschillende steden Komyatan en Toytatnan vestigden. De enen willen persé de meer pacifistische bewoners van Komyatan onderdrukken en een groots ondergronds rijk stichten. In de episode "I Sotteranei " en "La Discesa" wordt er aldus strijd gevoerd tussen de twee groepen. De Toytatnanen houden er immers een zeer "menselijke" mentaliteit op na. Prestige is voor hen heel belangrijk, ze houden er een legertje blinde ridders op na die zich nota bene op reuzengieren voortbewegen, en onderdanen die niet tot de vereiste minimum lengte groeien worden eenvoudig gedood.
De leiding is er in handen van een groep "Superieuren" met aan kop de "Grote Superieur " die de anderen een pasje voor kan blijven omdat hij (freak of nature) met één oog kan zien. De Toytatnanen hebben ook sterk behoefte aan idolen en wanneer Valentina, als lid van de speleologische expeditie van Prof. Mackintosh in Nevada, in hun midden komt, wordt zij de ziende koningin-bruid van de "Grote Superieur" en komen hun oude glorievolle veroveringsdriften, overblijfselen van de eerste ziende koningin Helena, opnieuw boven.
De ondergrondse wereld is ook onderhevig aan een heel eigenaardig fenomeen, de periodische schommelingen van de Weegschaal, waarbij de ondergrond als een bol in een bol op gelijke afstand van het aardoppervlak verschuift, zonder dat men er iets van merkt op het aardoppervlak. Zo bewegen de helden, Valentina, Neutron en Arno Treves, de vriend des huizes, zich in het album " Valentina " naar een afgezonderde plaats in Rusland, waar tot voor kort nog mensen leefden die de toestand van vóór de Revolutie trachtten te behouden.

De IJzeren Mannen.

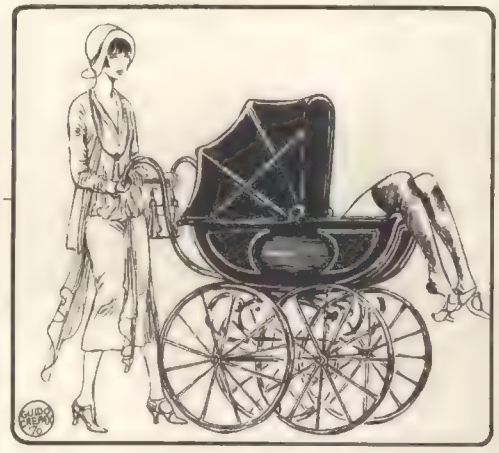

Symbolisme.

Crepax zal hier van de gelegenheid gebruik maken om zijn sociaal-politieke ideeën kenbaar te maken. Zijn voorliefde voor de Russische geschiedenis zou trouwens ook uit latere episodes van Valentina zoals " Viva Trotsky " blijken.
In het derde album " Valentina nella stufa " dalen onze helden opnieuw af onder de aardoppervlakte. Van de oude wereld is er dan evenwel geen spoor meer overgebleven en de wereld wordt er door zogenaamde "ijzeren mannen ", fantastische wezens die ijzer eten, beheerst. De weinige ondergrondse "mensen" die er nog leven staan onder hun juk. Sommigen, zoals de "koningin moeder " en Baba Yaga, een heel complex personage, zijn evenwel nog met de Toytatnaanse geest doordrongen en willen nog weerkeren tot de oude glorie van weleer.
Het tweede boek " Valentina con gli stivali" bevat ook vele science-fiction-elementen die ik de lezer niet kan besparen (ondanks het feit dat dit artikel veel te lang aan het worden is). Valentina raakt betrokken bij het experiment "Nebulosa 3015", een interplanetair onderzoek door geleerden van een vreemde planeet uitgevoerd. Deze geleerden, die op zeedieren, een soort octopus en een soort rups gelijken, lanceerden een spatiale sonde, die met een electrisch geheugen uitgerust in staat is een bewegend lichaam te vormen naar een levend model dat in de nabijheid vertoeft. Aldus creëert de sonde een robot, ook in de gedragingen identiek aan een meisje Zelda Fitzpatrick, wil definitief haar plaats innemen en de schuld van de moord op Valentina schuiven.
Op een bepaald ogenblik, wanneer de sonde in een robot-kat was omgevormd, wordt de kat doodgereden en de sonde in twee gesplitst. Een van de twee delen bezit nog de kracht om nieuwe lichamen te creëeren en verandert zich volgens het geheugen in Valentina. Deze robot, Marianna, is echter onvolmaakt en draagt nog sporen van de vroegere creaties waarbij o. a. Zelda en ook de kat in zich. Op een geniale wijze tekent Crepax de relaties af tussen dit complexe personage en Valentina.
Marianna tracht zo veel mogelijk de echte Valentina te imiteren, voelt zich veilig in haar nabijheid, raakt zelfs verliefd en kan er niet toe komen de echte Valentina uit te schakelen. Zij onttrekt zich aan de controle van de geleerden en zal zichzelf vernietigen in de zee, een herinnering aan het milieu waarin de sonde in het begin van het verhaal

De Toytatnaanse geest.

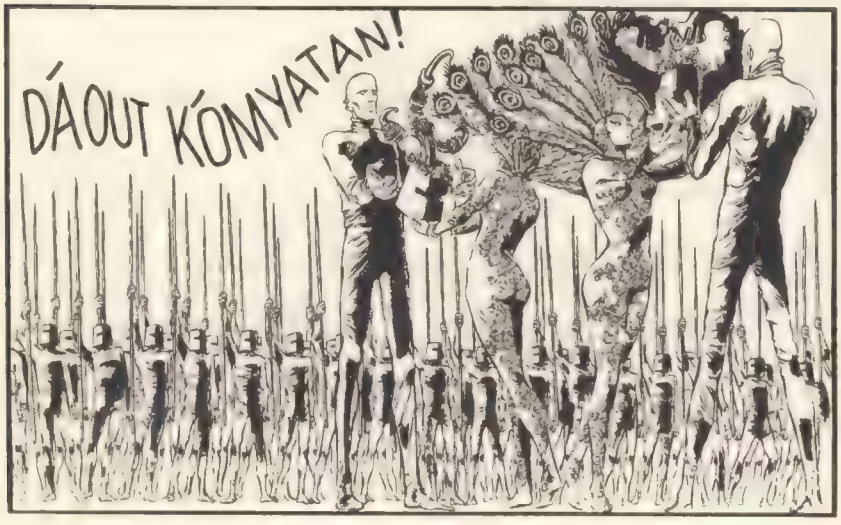

AHH...
AHHHH...
ARRI... ARRI...
CAVALLINO!
HH...
HM...

Anita.

was terecht gekomen. In het tweede boek vinden we ook de episode " Il bambino de Valentina " terug en zoals de titel zegt, krijgt Valentina een baby. Al wat aan de geboorte vooraf gaat en de geboorte zelf wordt ons in knap opgebouwde droombeelden èn van Valentina èn van Philip Rembrandt uitgebeeld.
Tot zover de avonturen van Valentina. Crepax was evenwel ook nog de auteur van talrijke andere strippersonages. Laten we ze even snel doorlopen.
Naast Valentina is Bianca toch wel de voornaamste creatie van Crepax. Ook de blootste... Niet voor niks schrijft Wolinski in zijn inleiding : "Crepax tekent de mooiste konten van de stripgeschiedenis !"
Voor de uitgave van het boek "Bianca, una storia eccessiva " waarin het eerder verschenen boek "La casa matta " met enkele wijzigingen en aanvullingen werd herdrukt, tekent Crepax een apart inlegblad met daarop de naakte Bianca plus allerhande kledingstukken, vooral ondergoed. Aldus kunnen de fetishisten haar als een twee-dimensionale Barbie-pop naar believen aan- en uitkleden.
Bij de aangebrachte wijzigingen in " La casa matta " noteren we bovendien het hier en daar meticuleus bijtekenen van schaamhaar. Drie jaar vroeger kon dat er blijkbaar nog niet bij. Het is duidelijk dat Crepax zijn sexuele fantasiën heeft willen botvieren in of op "Bianca ". In zijn tekenhanden is zij niet veel meer dan een sexuele speelpop, aan de ergste perversiteiten blootgesteld. Gelukkig maar dat het personage Bianca zelf de meeste van deze verdorvenheden slechts in haar eigen fantasie moet ondergaan. Want met uitzondering van enige bladzijden werkelijke belevenissen uit Bianca's school-internaatsleven bestaan haar fantastische sexuele avonturen hoofdzakelijk slechts in haar eigen verbeelding.
De avonturen van "Belinda " worden niet zo ernstig opgevat als deze van Valentina of Bianca. Deze à la Pravda gemotoriseerde heldin loopt er ook met heel wat minder psychologische complexen bij en wil in de eerste plaats dolle momenten in 't leven genieten. Ze is dan ook niet gelukkig met het feit dat heel rare wezens, een neushoornman, een amphibie-monster en een pantervrouw alle beschikbare grammofoonplaten met geweld willen bemachtigen. Deze monsters komen echter van een andere planeet en hebben het venylite uit de grammofoonplaten nodig als brandstof voor hun ruimtetuig.

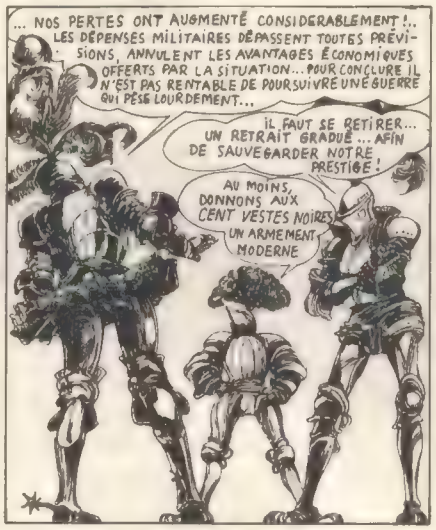
... NOS PERTES ONT AUGMENTÉ CONSIDÉRABLEMENT !.. LES DÉPENSES MILITAIRES DÉPASSENT TOUTES PRÉVISIONS, ANNULENT LES AVANTAGES ÉCONOMIQUES OFFERTS PAR LA SITUATION... POUR CONCLURE IL N'EST PAS RENTABLE DE POURSUIVRE UNE GUERRE QUI PÈSE LOURDEMENT...
IL FAUT SE RETIRER... UN RETRAIT GRADUÉ ... AFIN DE SAUVEGARDER NOTRE PRESTIGE !
AU MOINS, DONNONS AUX CENT VESTES NOIRES UN ARMEMENT MODERNE

Mac Similiano XXXVI waarin de Vietnampolitiek ván president Johnson fel bekritiseerd wordt.

Van "U" verschenen slechts enkele bladzijden in het blad Ubu, gepubliceerd door Gandini, de uitgever van Linus. We zien enkele momenten uit het leven van Crepax doch al de personen die hij ontmoet worden door dieren voorgesteld : zijn vrouw b.v. is een merrie, de directeur een neushoorn, de gendarmen of soldaten krokodillen enz. Nou ja, allemaal beestjes ...
En dan hebben we "Anita ". Veel heb ik met mijn bescheiden geest niet begrepen van de belevenissen van deze rare griet, die erotische prikkels schijnt te bekomen van een of eender welk televisieprogramma en die zich tenslotte met behulp van het (mini) toestel masturbeert, een fel orgasme geniet, maar er ook het leven bij inschiet dank zij een kortsluiting van het te heet gelopen apparaat. Vergeet het dus maar ...
In " Mac Similien XXXVI " wordt op een merkwaardige wijze kritiek uitgeoefend op de Amerikaanse Vietnam-politiek van Johnson, de 36e president van Amerika. Mac Similien en zijn soldaten opereren in een middeleeuwse wereld, zijn met primitieve wapens uitgerust, rijden te paard en zijn in harnassen gehuld. Onder het mom van de vrijheid komen zij de bevolking beschermen tegen het gevaar van de Afghans (lees : het Gele Gevaar). Zoals in Vietnam wordt ook hier de bevolking het voornaamste slachtoffer. We vinden ook een mooie alluzie op de bombardementen en de guerilla-oorlogvoering terug. En wanneer uiteindelijk in deze oorlog de verliezen te groot worden en de militaire uitgaven te hoog oplopen dat zij de economische voordelen, de reden van de oorlogvoering, teniet doen, besluit Mac Similien zijn soldaten geleidelijk terug te trekken.

Hiermee is dan een einde gekomen aan het artikel over Crepax, dat geen volledigheid pretendeerde, maar gewoon deze grote kunstenaar beter bekend wilde maken in het Nederlandse taalgebied. Wij hopen daarin geslaagd te zijn en misschien vinden wij binnenkort ook wel enige vertalingen van zijn werk op de Nederlandse markt terug.
Hieronder volgt nog een overzicht van het werk van Crepax, een beknopte bibliografie en voor diegenen die Frans kenne, een lijstje van de Crepax-verhalen die in het Franse stripmaandblad Charlie verschenen.
Crepax heeft u nu ontdekt, ontdek nu ook Crepax.

J. Smet.

C'EST PEUT-ÊTRE PARCE QUE NOUS NE SOMMES PLUS QUE QUATRE DANS LA PIÈCE
QU'IL A D'ABORD PARLÉ DES CHAUSSURES QUI SONT TROP ÉTROITES POUR
MARCHER MA MAIN
EST GRACIEUSE QUAND JE PORTE MA BAGUE
AVEC LA PIERRE DU MOIS DE MA NAISSANCE UNE BELLE AIGUE-MARINE
BREF IL ME SUPPLIAIT DE LUI DONNER UN RENDEZ-VOUS DE LA SOIRÉE QUE NOUS AVONS PASSÉE
À KENILWORTH SQUARE
OH J'ADORE VOYAGER EN TRAIN OU EN VOITURE
AVEC PLEIN DE COUSSINS MOELLEUX
ET REGARDER LES GENS QUI UN PETIT SOURIRE INSOLENT,

GUIDO CREPAX '71

OVERZICHT VAN HET WERK VAN CREPAX

NEUTRON.
- La curva di Lesmo. (1965).
In : Linus nr. 2. mei 1965 - nr. 8. nov. 1965.
Herdrukt in : Nostralinus, supplement bij Linus, Jg. IX, nr. 2. feb. 1973.

VALENTINA.
- Boek I. Valentina. Milaan, Milano Libri, 1968. Parijs, E. Losfeld, 1969.
Bevat : I Sotteranei. (1965 - 1966).
In Linus nr. 11. feb. 1966 - nr. 14. mei 1966.

- La discesa (1966).
In Provolinus, supplement bij Linus nr. 23. feb. 1967.

- Boek II : Valentina con gli stivali.
(Milaan, Milano Libri, 1970).
Bevat : La forza di gravita (1967).
In Alibaba nr. 0 supplement bij Linus, nr. 33. jan. 1968.
Fumetto di un fumetto. (1968).
In Alibaba nr. 2. mei 1968.
Valentina con gli stivali (1968).
In Alibaba nr. 2. mei 1968.
Marianna la va in campagna (1968-1969).
In Valentina Speciale, Milaan, Milano Libri juni 1969.
Il bambino di Valentina (1969-1970).

- Ciao Valentina. (1966).
In Linusgiallo, supplement bij Linus nr. 19 okt. 1966. Boek : Milaan, Milano Libri, 1972.

- Funny Valentine (diverse episodes) 1967-1968

- Boek III : Valentina nella stufa. Milaan, Milano Libri. 1973.
Bevat : Baba Yaga (1971).
In Ali Baba Yaga, Milaan, Milano Libri, juni 1971.
Annette (1972).
In Linusdàidài, supplement bij Linus, Jg. VIII. nr. 6. juni 1972.
Il piccole re. (1972)
In Relinus, supplement bij Linus, Jg. VIII nr. 9. sept. 1972.

- Caduta Angeli (1973).
In Pantalinus, supplement bij Linus IX. nr. 8. aug. 1973.

- Valentina intrepida (1972).
In Linus 1973.

- Viva Trotsky (1974).

- Pietro Giacomo Rogeri (1972-1973).

BIANCA.
Boek : La casa matta (1968-1969).
Supplement bij New Kent. nr. 25, Milaan, Edip. 1969. 2e ed. 1970. Parijs, J. Martineau 1970.

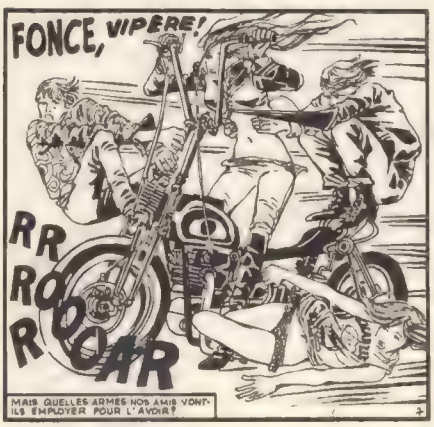

Belinda.

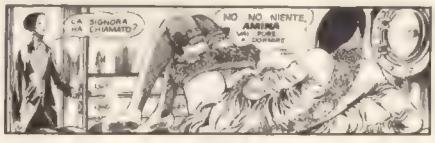

Fetishisme.

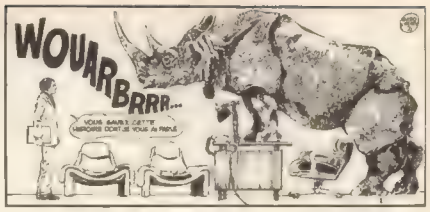

U.

Boek : Bianca, una storia eccessiva. (1968-1971). Milaan, Morgan, 1972.

BELINDA. (1967). In Kent versch. nummers in 1969. Charlie nr. 59.

ANITA (1971)
In La Perla. 1971. Sorry. 1972.
Phénix nr. 28-34.

U. (1970-1971). In Ubu, 1970-1971.
Vervolgd in Linus juli 1975.

L'ASTRONOVA PIRATA. (1967).
In Off-Side nr. 1. mei 1969 - nr. 12. nov. '69.
Boek : Milaan, Rizzoli, 1968.

MAC SIMILIEN XXXVI. (1969-1970).
In Linus nr. 55, okt. 1969 - nr. 60, mrt. '70.

KORTE VERHALEN VAN E. A. POE.
Diverse.

CREPAX IN CHARLIE.

De volgende episodes verschenen in Charlie, het Franse stripmaandblad.
nr. 21. okt. 1970 : La loi de la pesanteur (La forza di gravita).
nr. 22. nov. 1970 - nr. 27. apr. 1971 : La descente de Mac Similien XXXVIe.
nr. 35. dec. 1971 - nr. 36. jan. 1972 : Valentina et le chat botté. (Valentina con gli stivali).
nr. 41. juni 1972 : U.
nr. 46. nov. 1972 - nr. 52. mei 1973 : Marianna.
nr. 59. dec. 1973 : Belinda.
nr. 64. mei 1974 : Double assassinat dans la rue Morgue (verhaal van E. A. Poe).
nr. 66. juli 1974 : Le mystère de Marie Roget (verhaal van E. A. Poe). In kleuren.
nr. 72. jan. 1975 : Viva Trotsky (Episode van Valentina).
nr. 77. juni 1975 : Pietro Giacomo Rogeri. (Episode van Valentina).

BIBLIOGRAFIE.

G. LEFEBRE. L'oeuvre de Guido Crepax.
In : Ran Tan Plan nrs. 16-17. 1969.
M. RUSCONI, Il dottor Crepax, suppongo...
In : Linus, nr. 44. nov. 1968.
S. G. B. (IAMONTE), Neutron, Valentina.
Trefwoorden in : AZ Comics, Rome, 1969.
P. ZANOTTO, Freud a fumetti. In : Linus, nr. 65. aug. 1970.
M. BERNARDI, Parental Fumettophobic Syndrome. In : Linus. nr. 83. feb. 1972.
Intervista con Valentina. In : Linus nr. 88. juli 1972.
M. DE LUCA, Crepaxiana. In : Comics nr. 5. nov. 1972 (met uitgebreide bibliografie).
E. CAVALLI. Crepax. In : Phénix nr. 28. '73.
F. CAVALLONE, Paesaggio con libri.
Voorwoord bij boek " Valentina con gli stivali ". Milano Libri. 1970.
R. CARANO, Nuove fiabe per l'inferno.
Voorwoord bij boek " Valentina nella stufa " Milano Libri. 1973.

J. S.

GUIDO CREPAX '71

BOMMELSTUDIES ONDERDAK BIJ PANDA

Stond de Bommelverering in de beginjaren van het Stripschap bol van het jeugdsentiment, nu zijn de Toonderverhalen - vooral die van Tom Poes en Ollie B. Bommel - het voorwerp van intellectuele huisvlijt geworden van Bommel-exegeten met een academische achtergrond en dan met name van het subras der neerlandici.
Stond het prototype van de Bommeladept eind zestiger jaren nog met een paar warme knaken in de knuisjes hijgend te kwijlen boven de eerste uitgaven van " De Rare Uitvinding " en "De Reuzenvogel " waarvan hij de kleurtjes zo mooi en zacht vond, nu staan de echte Bommelkenners met buik vooruit en sherryglas in de hand over het Wezen van de Heer te oreren, dat een gewoon mens niet meer weet waar het over gaat. Bommel is dan eindelijk uit de verdomhoek, minderwaardigheidskompleksjes kunnen verdwijnen, want het mag nu allemaal ! Bommel is zelfs serieus onderwerp van studie aan de Universiteit geworden ...
Bij Rudolf Geel - landelijk bekend en gewaardeerd artikelschrijver over alles wat hot item bij de borrel is, kan men - naar ik verwacht - over een tijdje afstuderen in de Bommelkunde. Of misschien is dat al gebeurd, want de ontwikkelingen gaan razendsnel en al die studenten die erbij komen, moeten toch ook allemaal aan een onderwerpje voor hun scriptie geholpen worden ...
Opmerkelijk in dit verband is ook dat stellingen in proefschriften die over strips handelen, meestal gaan over Bommel of iets Toonderachtigs. Maar voorlopig zijn dat nog zogenaamde " vrije stellingen " waarin men z'n bek gewoon een douw kan geven zonder dat men erop valt.
Bommel, voorwerp van wetenschappelijke studie. Vooruit dan maar, men is lekker bezig en het geeft het aangename gevoel dat men ergens aan werkt ...
Maar komt er nog eens iets uit, kan men vragen. Weinig, vrienden, weinig. Weinig commentaren van voldoende niveau tenminste. De man die er misschien het meeste over kan zeggen : Bommelautoriteit bij uitstek Drs. H. R. Mondria, houdt voornamelijk zijn mond en glimlacht als een wijze die zich niet laat verleiden tot onderwijs aan minderbegaafden.
Het zijn dan ook de minder e goden die hun gedachtenspinsels en nijvere werkstukjes aan het stripminnende publiek hebben gepresenteerd. In de Bommelbibliografie die is samengesteld door Henk Mondria (een uitgave van uitgeverij en stripantiquariaat Panda te Den Haag) zijn een aantal artikelen van anderen opgenomen en kan men een zeer uitgebreid en verzorgd literatuuroverzicht aantreffen. Men kan aan de hand van de lijst de artikelen via de bibliotheek opvragen en rustig gaan bestuderen. Bestuderen, ja, want de meeste artikelen lees je niet voor de lol. Enige tijd geleden werden de lezers van het blad Stripschrift getrakteerd op een bloemlezing uit de verzamelde overpeinzingen van Domien ten Berge ; een betoog waaraan een steeds wanhopiger wordende redactie voortijdig een eind heeft gemaakt. Aan de publikatie in Stripschrift moet ik er duidelijk bij zeggen, want Domien maakt zijn oeuvre alsnog af (o. l. v. Henk Mondria) waarna zijn beschouwing in prachtband door uitgeverij Panda op de markt zal worden gebracht. Over de kwaliteit van Domiens pogingen wil ik me hier en nu niet verder drukmaken, maar oplettende lezertjes, het wordt wel een héél dik boek, waarvan je aan de drank gaat als je niet oppast.
Het laatste boekje in de Bommelsector, dat ik onder ogen kreeg is ook een uitgave van Panda en geschreven door Rob Godthelp getiteld : " Heer Bommel en de functie van de Ironie ". Door ten Berge's artikelen een beetje kopschuw geworden, vreesde ik het ergste, maar dat is best meegevallen. Het is beslist geen meesterwerkje geworden maar er staat tenminste niet zoveel geforceerde onzin in. De opzet van Godthelp is ook veel bescheidener. De " functie van de ironie " gaat over een bepaald facet van de Bommelverhalen : een facet dat in de ogen van Godthelp zeer belangrijk is en essentieel voor het goede begrip van Toonder en diens stand-ins. Godthelp heeft ontdekt dat de ironie in de Bommelverhalen structuurdragend middel is. Via de ironie wordt de houding van de auteur getoond, een houding waarover veel te zeggen valt. In een volgend artikel wil ik nog eens verder ingaan op het karakter van Bommel en de enge sfeer die van de Bommelverhalen afstraalt. Enfin, waar waren we ...
Godthelp geeft in een heleboel voorbeeldjes aan hoe men de houding van de auteur kan achterhalen, maar jammer genoeg zijn dat voorbeelden die niet direct duidelijk overkomen, daarvoor moet men de oorspronkelijke teksten en tekeningen ernaast leggen en de passage waarin van ironie sprake is grondig bestuderen. Misschien had Godthelp beter een casette tape vol kunnen praten, dat gaat wat sneller.
Vanwege het (opgedrongen ?) voornemen de zaak zo wetenschappelijk mogelijk aan te pakken, is vooral de inleiding schier onleesbaar geworden. Bij de tekst staan veel te veel noten die totaal overbodig zijn of weinig relevant. Veel gegeventjes uit de noten hadden met een beetje passen en meten in de tekst zelf verwerkt kunnen worden. Bepaald storend vind ik het dat de vele citaten niet uit het Duits, Frans en Engels zijn vertaald, het mag dan wetenschappelijk verantwoord zijn, akkoord, maar ik word er doodmoe van, vooral omdat niet alle buitenlanders die geciteerd worden zoveel bijzonders te melden hebben.
Godthelp maakt het zich wel moeilijk om bij de poging te komen tot een goede definitie van " strip " uit te gaan van een wel zeer ongelukkige omschrijving van het begrip door ene Jörg die zijn definitie opboerde toen hij teveel van één soort strip had gelezen.
Het betoog over satire en ironie vind ik ook niet helemaal geslaagd, maar misschien komt dat omdat er zoveel moeilijke woorden in staan, maar goed, het boekje is niet voor een breed publiek geschreven.
Ik ga niet al te diep in op de stellingen en conclusies die in het boekje voorkomen, dat zou te ver voeren en als je niet oppast schrijf je dan zelf weer een boek.
Een paar opmerkingen in het algemeen :

het boekje is kennelijk bestemd voor de incrowd van aankomende neerlandici geinteresseerd in Bommel, en gerekend naar wetenschappelijke maatstaven is de studie niet briljant te noemen, dat durf ik zelfs als niet-neerlandicus gerust te zeggen. Uit het boekje blijkt wel dat Godthelp zo integer mogelijk wil zijn, de stof is in ieder geval wel op een sympathieke manier benaderd. Mijn indruk is dat Godthelp zich te veel laat opfokken door mensen die met een poeha van heb ik jou daar denken dat ze het zo goed weten, zoals ene Marjolein Mendels, die heel wat aan te merken heeft op een eerder geschreven stuk van Rob Godthelp, dat ik met veel plezier heb gelezen. Als Godthelp de "Ironie" in dezelfde stijl had geschreven als zijn " Inleiding op de Bovenbazen ", welk stuk ook opgenomen is in de Bommelbijbel van Henk Mondria, dan had hij nog meer exemplaartjes verkocht als er nu bij Panda de deur uitgaan.
Nog dit : het boekje van 64 pagina's kost precies een tientje. Wellicht is mijn kritiek iets te hard uitgevallen, omdat ik het besproken onderwerp al niet zo zie zitten en ik het eerste stukje van Godthelp aanmerkelijker prettiger vond lezen dan de Functie van de Ironie dat ik nog maar eens moet doorworstelen.

Ton Koninckx.

"DE PAPALAGI" EN JOOST SWARTE

EEN AANRADER !

Een absolute aanrader is het meesterwerkje "De Papalagi " dat met schitterende illustraties en een klein stripje van Joost Swarte onlangs is uitgekomen bij de Real Free Press in Amsterdam.
"De Papalagi " (Polynesies voor blanken) is een hoogst merkwaardig boek dat mensen die het lezen van de ene verbijstering in de andere kan laten vallen. Ik ken mensen die er een paar dagen helemaal kapot van waren.
In het boek wordt de kultuur van de blanken geschetst voor blank-onkundige Zuidzeebewoners om ze te waarschuwen.
Als je het als blanke leest, wordt het duidelijk dat wij in de westerse wereld op z'n minst halfgaar zijn. "De Papalagi " is een verzameling redevoeringen van het Zuidzee opperhoofd Tuiavii van Tiavea, die in het begin van deze eeuw een rondtrip heeft gemaakt door Europa en heeft gekonstateerd dat het allemaal toch wel heel raar is bij de blanke mensen.
Tuiavii beschouwde de kultuur van Europa als een dwaling : een doodlopend slop.
De Europeanen beschouwde hij als onwaarachtig, onnatuurlijk en verdorven. Hij waarschuwde zijn landgenoten (de bewoners van Upolu, een van de Samoa-eilanden) dat de Europeanen menen dat ze het licht komen brengen, maar dat ze in werkelijkheid pogen de argeloze Samoanen neer te trekken in hun eigen duisternis.
Tuiavii bedreef een soort omgekeerde kulturele antropologie : een zogenaamde primitieve mens bekijkt de westerse kultuur en het resultaat is verbluffend.
De analyses, hoe merkwaardig geformuleerd ook, zijn toch zeer verhelderend. De Duitse antropoloog Erich Scheurmann heeft de redevoeringen verzameld, vertaald, van een inleiding voorzien en ze misschien wel helemaal zelf verzonnen. Iemand die het boekje zo toevallig in handen krijgt en doorleest zou geneigd kunnen zijn het geheel als een knappe konstruktie te beschouwen, als een knappe mystificatie met een nuttige les erin.
Wel, zelfs indien dat inderdaad het geval is, hetg een ik sterk betwijfel, dan nóg bevat het betoog erg goede inzichten en opmerkingen die de Europeaan van vandaag in zijn zak kan steken.
Het boek is eerder verschenen bij boekerij "De Voortganck " Amsterdam 1929 en ook bij Strengholt is in die tijd een druk verschenen. In 1969 bracht uitgeverij "De Vlijtige Vlieg " (waarbij Olaf Stoop ook betrokken was) de tekst in stencilboek uit. De editie van 1975 is voor het eerst geillustreerd en wel zoals eerder opgemerkt door Joost Swarte die zich nu wel aangediend heeft als één van de topfiguren in de Nederlandse tekenwereld. Joost Swarte heeft uit erkentelijkheid aan zijn grote inspirator Hergé een exemplaar toegezonden. Bij studio Hergé was men vol lof over Swarte's prestatie. Terecht !
De Papalagi, uitgave Real Free Press, Amsterdam, A-4 formaat, 48 blz. prijs : ƒ 12.50.

Ton Koninckx.

DE PAPALAGI WILLEN ONS NEERTREKKEN IN HUN DUISTERNIS

THIMBLE THEATER PRESENTEERT: Popeye de ZEEMAN van E.C. Segar

POPEYE DE ZEEMAN, TOET, TOET !

Heeft u al een hele tijd niet meer gelachen ? Ziet u het zo niet meer zitten en voelt u zich wat zakkerig ? Een goede raad : loop niet naar een of andere psychiater maar probeer het eens met het nieuwe album van Popeye de Zeeman, "Thimble Theater presenteert : Popeye de Zeeman van E. C. Segar " zopas uitgegeven door Bruna te Utrecht. Voor ƒ 10,= kunt u dan weer lachen.
In de vorige Stripgids wezen we reeds op de geniale en meest originele creatie in de stripgeschiedenis : Popeye. In deze behoorlijk door W. van Kuyk gemaakte vertaling van het reeds in 1971 door de Nostalgia Press uitgegeven boek vindt u dan de vindingrijke niet te overtreffen dolkomische Popeye-verhalen terug die terecht als unieke klassieke beeldverhalen kunnen worden beschouwd : met name Popeye en de Jiep (Popeye and the Jeep) - Popeye zoekt z'n Pappi e (Popeye's Search for his Poppa) - en Popeye en de Geheimzinnige Melodie (Popeye and the Mystery Melody), of de dagstrips verschenen van 20 maart 1936 tot 27 maart 1937. Popeye's geestelijke vader Segar tekende al vanaf 1919 " Thimble Theater " waarin de Oyl-familieleden een rol speelden. Tien jaar later werd de zeebonk Popeye aan de strip toegevoegd met alle gevolgen van dien. De strip ontpopte zich tot een humoristisch meesterwerk onder de pen van de geniale Segar die de kunst verstond om uit ieder moment het maximum aan humor en satire te halen. In de inleiding van Bill Blackbeard verneemt u verder alles over Popeye en Segar.

S.J.

POPEYE DE ZEEMAN.

Bij Bruna is uitgekomen een bundel met drie komplete Popeye-klassieken : verhalen die door de geniale E. C. Segar zijn geschreven en getekend en door King Features zijn gepubliceerd in de jaren 1936-1937.
De Popeye van Segar is onvoorstelbaar goed. Max Fleischer, die tekenfilm maakte met Popeye als hoofdpersoon is ook razend knap, maar op een heel andere manier. In feite veranderde Fleischer de karakters van de hoofdpersonen die bij Segar met zoveel gevoel waren bepaald, vooral in het tweede verhaal waarin Popeye z'n oude vader ontmoet, komt de hoofdfiguur bijzonder sympathiek over. De grappen zijn ook kostelijk, de plots ijzersterk. De Popeyverhalen van Bud Sagendorf waarvan bij Semic een aantal boekjes zijn verschenen, vallen er volkomen bij in het niet.
Bill Blackbeard heeft voorin het boek een interessant artikel over Segar geschreven. Deze Popeye-verhalen zijn de beste strips die ik de laatste jaren onder ogen kreeg. Prachtig werk ! Leen het boek van een rijk vriendje en breng het nooit meer terug. Uitgave van Bruna, 64 grote blz. Prijs slechts een tientje, hoe is het mogelijk.

T.K.

Ben je een vriendje van Popeye ? Koop het boek, ontvang je uppercut. Ga je door de knieën, dan ben je zijn vriendje niet !

PAK AN! DE TORNADOTREFFER!
SMAK
GEEN ZORGEN, OLIJFJE. HIJ IS VERSLAGEN.
IK KOM D'R AN.
ALLE DONDERS! 'K WAS 'R VERDORE BIJNA AANGEGAAN! HA! HA! NOG NOOIT ZO'N LOL GEHAD.
?
!
GOSSIE! 'T SPOOK ZAT OP 'N GORILLA! DAT BEEST IS VERSLAGEN, MAAR 'T SPOKEL SMEERT 'M.
SEGAR

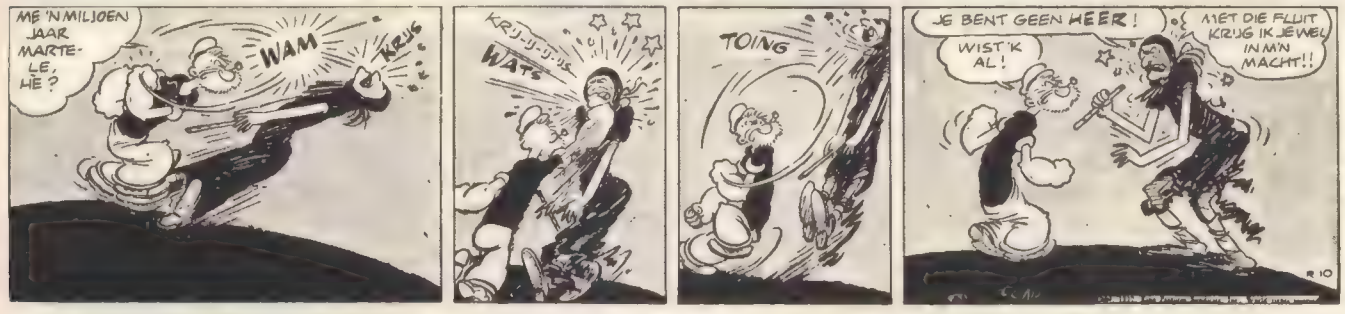

NIEUWS ~ NIEUWS ~ NIEUWS ~

Roy Crane, Wash Tubbs. The first adventure comic strip. Compiled by Gordon Campbell & Jim Ivey. Foreword by Charles M. Schulz. New York, Luna Press, 1974. 304 blz. 25 x 16,5 cm. 6 dollar. 21.25 gulden.

Wash Tubbs is een klassieke Amerikaanse strip. Klassiek en oud, de eerste volwaardige avonturenstrip, bijzonder knap getekend en ...belangrijk detail ... heel prettig om te lezen. De ingrediënten zijn humor, actie, spanning, sex en avontuur op een ideale manier samengevoegd.
Tubbs startte op 21 april 1924. Aanvankelijk was het een gagstrip maar vanaf dat eerste jaar liet Crane enkele gags vervolgen en vanaf 1928 werd het een volwaardige avonturenstrip. In 1929 voegde Crane het personage Captain Easy aan de strip toe. In tegenstelling tot Wash Tubbs, een klein grappig mannetje, wel dapper maar toch een soort anti-held, was Easy een flink uit de kluiten gewassen heerschap, een knokker, en hij zou later de titel van de strip voor zich opeisen.
Crane tekende Wash tot 1943. Toen creëerde hij voor King Features Syndicate een ander meesterwerk : " Buz Sawyer ".
Zijn assistent Leslie Turner nam toen Captain Easy helemaal voor zijn rekening.
Bill Brooks is de huidige tekenaar van Easy.
Het boek is evenwel 100% Crane en de dagstrip van 21 april 1924, 3 stripjes uit dec. 1924 ; de dagstrips van juni tot sept.

AVING ESTABLISHED A TEMPORARY CAMP, WASH AND EASY AGAIN TURN TO PLUNDERING THE WRECK FOR EVERYTHING OF VALUE.
HEY. MAKE THREE TRIPS CARRYING TOOLS, CHARTS, BARRELS, TABLES, AND CANVAS.
BOY, I'M STARVED! LE'S CALL TIME OUT AN' EAT.

1927 ; maart tot juni 1928 ; aug. tot okt. 1928 en okt. 1929 tot sept. 1930 werden iets vergroot met anderhalve strip per blad afgedrukt, dit om het tekenwerk van Crane beter tot zijn recht te laten komen. En dat tekenwerk mag er zijn. Crane is een meester in het zwart-wit en zijn gebruik van "Craftint doubletone ", speciale vellen waarmee men grijze tonen kan verkrijgen, is onovertroffen. Door het zwart-wit, het grijs, de arceringen enz. krijgen we effecten in deze "zwart-witte" strip die men zelfs niet met kleuren kan bekomen.
Kleine negatieve punten aan het boek zijn de feitjes dat een enkele strip verkeerd werd geplaatst (blz. 77) en dat met okt. 1928 de uiterst spannende avonturen bruusk onderbroken worden.

J. S.

DAVIDSFONDS KARTOENBOEK.
Kartoenboek ter gelegenheid van de 13e wereldkartoenale en het 11e humorfestival georganiseerd door het gemeentebestuur van Knokke-Heist, België, zomer 1974.
Leuven, Davidsfonds, 1975. 132 blz.
195,- BF. Ongeveer 13 gulden.

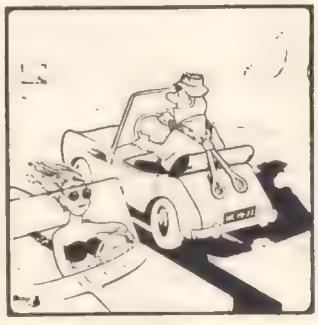

felix a. roosenstein - nederland
prijs van het publiek wereldkartoenale 1973

Deze 8e bundel in de reeks bevat weer werk van een hele horde internationale kartoenisten. I.p.v. hier de namen op te sommen van de kleine 30 Belgische en Nederlandse auteurs lijkt het me een beter idee een kartoentje te plaatsen. Dan heeft iedereen er wat aan. De liefhebbers weten het : Knokke-Heist brengt jaarlijks een kartoenmanifestatie op wereldniveau.
Schrijf voor inlichtingen naar :
Het gemeentebestuur van Knokke- Heist, in België.

J. S.

DE SPRINKGERMANENPLAAG.

In de boekhandel trof ik in de afdeling curieuze werkjes een alleraardigst boekje aan dat ik herkende als een heruitgave met gewijzigde omslag van een stripboekje dat ik indertijd bij antiquariaat Lambiek van de plank met winkeldochters viste.
Tot nu toe is het verhaal van de hand van John C. Kennis, dat even na de oorlog in oblong uitkwam practisch onopgemerkt gebleven. Naar mijn idee volkomen ten onrechte, want het verhaal en vooral de tekeningen hebben wel degelijk kwaliteit, ik heb er ook met plezier in zitten lezen.
John C. Kennis vertelt in de 172 plaatjes met ondertekst in de vorm van een humoristische persiflage over de slechte "Oom Brommy " (Hitler) en "De stoute dingen die Toontje deed " (de subtitel slaat op Mussert die lustig meehielp er een mooie puinhoop van te maken).
Andere hoofdpersonen in dit kindervertelsel met dubbele bodem : Ons Aller Moeke (Koningin Wilhelmina), Oom Tommy (Winston Churchill), Geeltje, (Cornelis van Geelkerken) en Eikenhower (Dwight Eisenhower). Alles heeft in dit verhaal een andere naam, maar goede verstaanders voelen wel aan dat met "dweiltjesdag " in feite bijltjesdag wordt bedoeld.
Uitgave van Holkema en Warendorf (Unieboek) Bussum, 96 blz. prijs ƒ 6,50.

T. K.

En wij zagen hoe Toontje achter zijn Oom ging staan, en de Oom werd door zulk een liefdesbetuiging zó vertederd, dat zijn pet een salto maakte van louter leeuwemoed, en hij spande zijn borst en riep bulderend tegen de Boys: „RUK OP JULLIE!!"

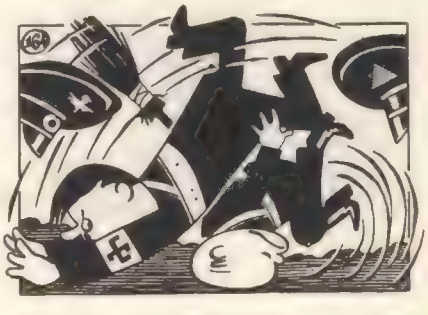

Nu, dat lieten de jongens zich geen twee keer zeggen en zij RUKTEN OP! — En dat alles ging zó bliksemsnel, dat Oom Brommy niet wist hoe gauw hij de benen moest nemen en een buiteling maakte over Toontje, die nog achter hem stond met de bezem.

Heeft u alle Stripgidsen al ? Hou de reeks kompleet en koop uw ontbrekende nummers snel, nu het nog kan.
Enkele nummers zijn vrijwel uitverkocht.

NIEUWS ~ NIEUWS ~ NIEUWS ~

Ter aanvulling van het artikel over Robert & Bertrand dat in de Stripgids 6 verscheen drukken we hierbij een litho af van Daumier, de gekende Franse karikaturist die de twee helden reeds in de vorige eeuw vereeuwigde.

76

ROBERT & BERTRAND.
Album 10 : De kwade hand.

Met het artikel over Robert & Bertrand dat in de vorige Stripgids verscheen nog goed in het geheugen, vatten we de bespreking van dit 10e album aan. Het is niet het beste ! In het artikel wezen we reeds op het feit dat het zeer moeilijk zou zijn de hoogstaande kwaliteit van deze reeks voortdurend te kunnen handhaven, gelet op het hoge publicatieritme in de krant.
En helaas bespeuren we in "De kwade hand " een zekere stagnatie, routinewerk dat gelukkig met het volgende album " De Groene Draak " (weer een groots album waarover we het in het volgend nummer wel zullen hebben) zal vergeten zijn.
Zoals de titel zegt is er hekserij in 't spel en twee onschuldige vrouwen, moeder Klara en dochter Martha worden van hekserij beschuldigd. Er gebeuren ook rare dingen in het niet nader genoemde dorp. Kippen en koeien sterven zonder enige reden en er komt zelfs een moord aan te pas. Robert en Bertrand zullen evenwel samen met Nr. 17 alle geheimen ontsluieren en de ware moordenaars ontmaskeren. Wat dacht je wel ... !

S.J.

PATS.
1e album : Flappy van Flappinus.

Toen een goed jaar geleden de "Patskrant" het gratis wekelijks bijvoegsel bij de dagbladen van de Standaardgroep, vernieuwd werd, kwam er meteen ook een nieuwe strip bij. Een S. F. -strip voor kinderen of zoals de reclame zegt :" een modern verhaal voor moderne kinderen ".
Thans verscheen er een eerste albumuitgave van. Hierin worden de naieve belevenissen verteld van de jongen Pats en zijn baby-zusje Treezebees. Zij vinden een raar diertje, Flappy, dat van een andere planeet Flappinus afkomstig is. Slechterikken willen evenwel het ruimtescheepje van Flappy bemachtigen. Een grootse strip is "Pats" niet geworden. Het diertje Flappy, dat op een eekhoorn gelijkt, voorzien van twee "flaporen" waarmee het ook kan vliegen, is echter een leuke creatie.

J.S.

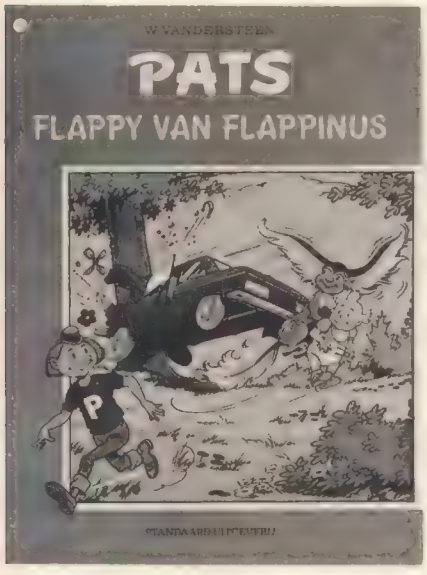

HANDBOEK VOOR DE JEUGDLONERS.

Bij van Gennep is onlangs een zeer handig boekje uitgekomen met nuttige informatie voor werkende jongeren. De tekst is van Henne Pauli en Mirjam Bartelsman (in opdracht van het NVV-jongerencontact) en is beslist niet bedoeld voor een avondje verpozing, daarvoor is het onderwerp te ernstig. Zoals in de inleiding wordt vermeld : "wie amusement zoekt, kan dit boekje beter opzij leggen", al heeft Theo van de Boogaard behoorlijk zijn best gedaan.
Van de Boogaard zorgde voor 4 illustraties en 7 strippagina's van grote klasse.

Handboek voor de jeugdloners, 96 pag. Klein formaat. Van Gennep Amsterdam. Prijs *f* 4, 90. Onmisbaar boekje voor jonge werkers.

T.K.

STRIPSCHRIFT.

Het blijft sukkelen met Stripschrift. Bij de nieuwe uitgever Thespa die de zaak aan het begin van dit jaar overnam van Kommiks, is een bijkans hopeloze achterstand ontstaan die moeilijk meer weg te werken valt. Ook het dubbelnummer met Modesty Blaise kon nauwelijks soelaas bieden, want de maand daarop was het weer helemaal mis. Hoewel Stripschrift over een groot arsenaal aan medewerkers beschikt, worden de lezers blijkens de reacties om me heen toen ik in een paar antiquariaten eens poolhoogte ging nemen, steeds meer ontevreden over de inhoud van het blad.
De aparte verhalen achterin het blad vallen wel bijzonder in de smaak (op de bijdrage van Aart Clerkx na), maar die extraatjes zijn niet in staat de teruggang in de kwaliteit van de meeste artikelen te compenseren.
Het oeverloze gezwam van Bommelfanaat Domien ten Berge was nog niet afgekapt of de lezers kregen een artikel voor de kiezen dat wat walgelijkheid betreft zijn weerga niet kent. Hoe een zwakzinnig artikel als "Notities over de beeldvloek " de redactie kon passeren is onbegrijpelijk, waarschijnlijk is het gebeurd op een moment dat iedereen duidelijk aan een stevige kop koffie toe was. De opmaak van het blad is er eerlijk gezegd ook niet op vooruit gegaan, voor mijn part mogen alle schots en scheve illustraties weer gewoon recht gezet worden.
Het merkwaardige feit doet zich voor dat men iedere keer moeite heeft genoeg copy binnen te krijgen, terwijl de lay out-man de grootste moeite heeft de woordendiarree in de kolommen te persen : plek voor een prent van voldoende grootte schiet er meestal niet meer over (mijn stokpaardje toen ik nog bij stripschrift meehobbelde). Het is jammer, dat het blad niet beter uit de verf komt. Misschien heeft het blad een full time kracht nodig die de zaken beter coördineert en het blad een duidelijker gezicht kan geven, want de recente ontwikkelingen zijn op z'n zachts gezegd zeer onbevredigend.

T.K.

NIEUWS ~ NIEUWS ~ NIEUWS ~

MAGAZIJN MET STRIPS.

In het juli/augustusnummer van "Magazijn " het CJP-blad voor Rotterdam en omgeving heeft de redactie met het oog op de zomerse komkommertijd een komplete strip afgedrukt over een meisje dat helemaal CJP-manie is en een jongen die er maar niets van wil snappen. De reclamestrip is getiteld :" Sjeepee en de jeugd van tegenwoordig " en is in elkaar geknutseld door Detlef Greinert en Frans van Eijk met als zeer zwakke tekstschrijver ene Frank Veder. Enfin, het blad is met 16 platen strip gauw gevuld, zal de redactie gedacht hebben. Wel leuk is een pagina waarin ons neefje Stripschrift wordt genoemd. Maar zoals eerder opgemerkt snapt de mannelijke hoofdpersoon er niet zoveel van. Magazijn nummer 36 is te bekomen bij Stichting Musische Vorming, Westersingel 66, Rotterdam. tel. 010-360966.

T. K.

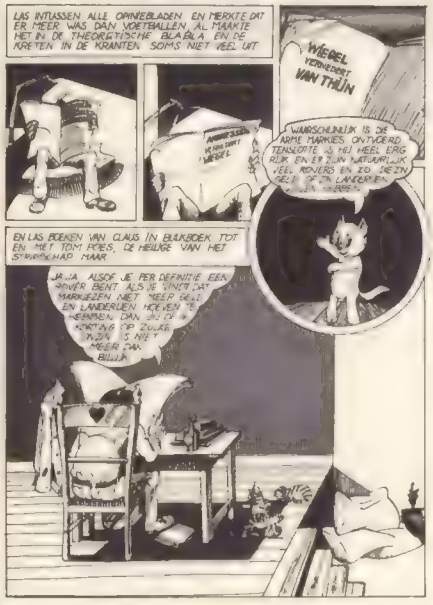
WIEBEL VERWEERT VAN THIJN
WAARSCHIJNLIJK IS DE ARME MARKIES ONTVOERD, TENSLOTTE IS HIJ HEEL ERG RIJK EN ER ZIJN NATUURLIJK VEEL RIVIEREN EN ZO DIEZIJN VELE OF ZIJN LANDEREN
EN LAS BOEKEN VAN CLAUS IN BUKBOEK TOT EN MET TOM POES, DE HEILIGE VAN HET STRIPSCHAP MAAR
JA JA, ALSOF JE PER DEFINITIE EEN ROVER BENT ALS JE VINDT DAT MARKIEZEN MEER GELD EN LANDERIJEN MOGEN HEBBEN DAN JIJ OF KORTING OP ZULKE ZAKEN IS NIET MEER DAN BILLIJK

KLEINE ADVERTENTIES

Advertenties in de rubriek " Kleine Advertenties " ƒ 4,= per 10 regels (max.). Elke regel heeft 40 spaties. Giro 1911712. A. H. Koninckx, Delft. Tekst in blokletters achter op girokaart.

Aangeboden : De Witte Ruiter, Stanley 1, Jerry Spring 2, Raket naar de maan 1e dr. Vlaamse Suske en Wiske : De Witte Uil, Het Zingende Nijlpaard, De Zwarte Madam, De Sterrenplukkers, De Straatridder. Alles kompleet en in goede staat. A. H. Koninckx, van Leeuwenhoeksingel 24, Delft. tel. 015 - 130840.

Gevraagd : ruil of koop : De wraak van Anthraciet, bijlagen uit Spirou (posters, stickers enz.), werk van Franquin, eventuele copieën daarvan (b. v. reclametekeningen, posters, tekeningen uit het blad Plein Jeu). Paul van de Linden, Copernicusstraat 84 Den Haag. tel. 070 - 654255 ('s avonds).

KRAAIENHOVE.

Binnenkort verschijnt bij Brabantia Nostra u wel bekend, het eerste van een serie van drie albums met de verhalen van Kraaienhove door Willy Lohmann die eerder in de Pep zijn verschenen. De Kraaienhove-weekstrips omvatten in totaal 192 platen, het worden dus drie dikke albums. De albums komen uit op "CISO-formaat " (A 4 dus), ongeveer 64 pagina's. Prijs 4, 95. Brabantia Nostra heeft ook wel trek in de dagstrip, waaraan indertijd de Semic Press is begonnen, om deze in albumvorm voort te zetten.

T. K.

NIEUWE STRIP VAN FRED JULSING.

Sedert enige maanden staat in het pop-muziekblad Muziek Express (waar het evenals bij de stripbladen behoorlijk rommelt) een nieuwe gagstrip van Fred Julsing : Keekazoo genaamd. Keekazoo is een flink uit de kluiten gewassen meisje dat weg is van popsterren, zoals Lou Reed, de Stones of Jethro Tull. Ze doet er dan ook van alles aan om deze jongens te ontmoeten. De serie loopt al vanaf maart 1975 en valt maandelijks in zwart-wit te bewonderen, telkens één plaat.

P. v. L.

DE VOORBEREIDING BIJ BRABANTIA NOSTRA.

- In voorbereiding bij Brabantia Nostra een boek samengesteld door Rob van Eijck, waarin uitgebreid aandacht wordt besteed aan acht prominente Nederlandse strip-tekenaars (o. a. Hans G. Kresse, Evert Geradts, Daan Jippes, Dick Bruynestein en Peter de Smet). De tekenaars spraken met Rob over hun werk en laten hun gedachten gaan over de ontwikkelingen in de laatste jaren op stripgebied. Het geheel wordt van passende illustraties en documentatie voorzien. Medio november bij uw boekhandelaar.
- In principe is een accoord bereikt over de integrale uitgave in zes albums van de 16 verhalen van Arman en Ilva getekend door The Tjong Khing op scénario's van Lo Hartog van Banda.
- Brabantia Nostra komt ook met een nieuwe stripserie onder de naam van "Quarto " o. a. met werk van Bob de Moor (Sterke Jan, Meester Mus en Snoe en Snolleke) en Willy Vandersteen (de realistische verhalen uit Overal, de Vrolijke Bengels en het Plezante Cirkus).
- Danny De Laet legt de laatste hand aan een overzichtswerk van het Beeldverhaal in Vlaanderen.
- In het volgende nummer van CISO-Stripgids een uitgebreide special over het Pep-weekblad met een komplete bibliografie door Paul van de Linden, wat stripjes en plaatjes en anekdotes opgetekend uit de mond van nog levende tekenaars, redacteuren en andere functionarissen die bij de tot stand koming van een dergelijk blad een belangrijke rol spelen.

T. K.

KRESSE - SPECIAL.

Nico Noordermeer, die al eerder op eigen houtje de Kresse-bibliografie en Xander uitgaf, is weer met een speciaal Kresse herdrukje komen aanzetten. Ditmaal is het maar een mager produkt, maar toch interessant genoeg om het even te vermelden. Het betreft de uitgave van een vrijwel onbekend stripje : "Roland de Jonge Jager ", dat in 1957 voor het eerst verscheen in het blaadje Olidin van de Shell Juniorclub. Het verhaal dat in de Middeleeuwen speelt telt slechts 22 afleveringen, is vrij slecht gereproduceerd uit de Olidin, omdat de orginele tekeningen zoek zijn. Met nog wat reclamepagina's omvat het boekje 30 blz., de slappe omslag dan nog meegerekend. Het geheel kost toch nog ƒ 6, 50 te bestellen bij Nico Noordermeer, Tjalkstraat 4, Harlingen tel. 05178-5169. Een duur boekje van zeer matige kwaliteit voor de liefhebber die alles koopt.

PLATENRUBRIEK.

Paul Williams is geen striptekenaar. Het is een componist, muzikant en zanger... van de bovenste plank. In de muziektijdschriften wordt er veel te weinig aandacht aan hem geschonken en indien men het wel eens doet, breekt men zijn werk af omdat ie een vuile vieze kleine dwerg (zou) zijn, een totaal verkeerde " image " heeft. Onzin natuurlijk. Voor de liefhebbers van knappe luistermuziek kan ik vooral zijn solo-elpees (allemaal) aanbevelen . Vooraf vindt u hem terug bij o. a. AYNSLEY DUNBAR : Blue Whale (WB 3010) ; JUICY LUCY : Get a whiff a this (Island 9157) - een uitstekende plaat - Pieces (Polydor 2310160) en Lie back and enjoy it (Vertigo 6360014) ; PAUL WILLIAMS & FRIENDS : In memory of Robert Johnson (Kuckuck 2375020). SOLO-ELPEES : Just an old fashioned love song (A & M 64327) ; Life goes on (A & M 64367) ; Here comes inspiration (A & M 63606) ; A Little bit of love (A & M 3655). Hij maakte tevens de muziek en zingt enkele liedjes van Soundtrack from "Phantom of the Paradise (A & M 63653).

S. J.

KWIS

: een kleintje, zo maar voor de eer.

- Welk is de voornaam van de eerste butler van Nero ?
- Wat betekent de naam "Tarzan " ?
- Van welke 2 tekenaars is "Wirel" het pseudoniem ?

Stuur uw antwoorden naar het redactieadres.

J. S.

KARTOFFEL

door W.G.

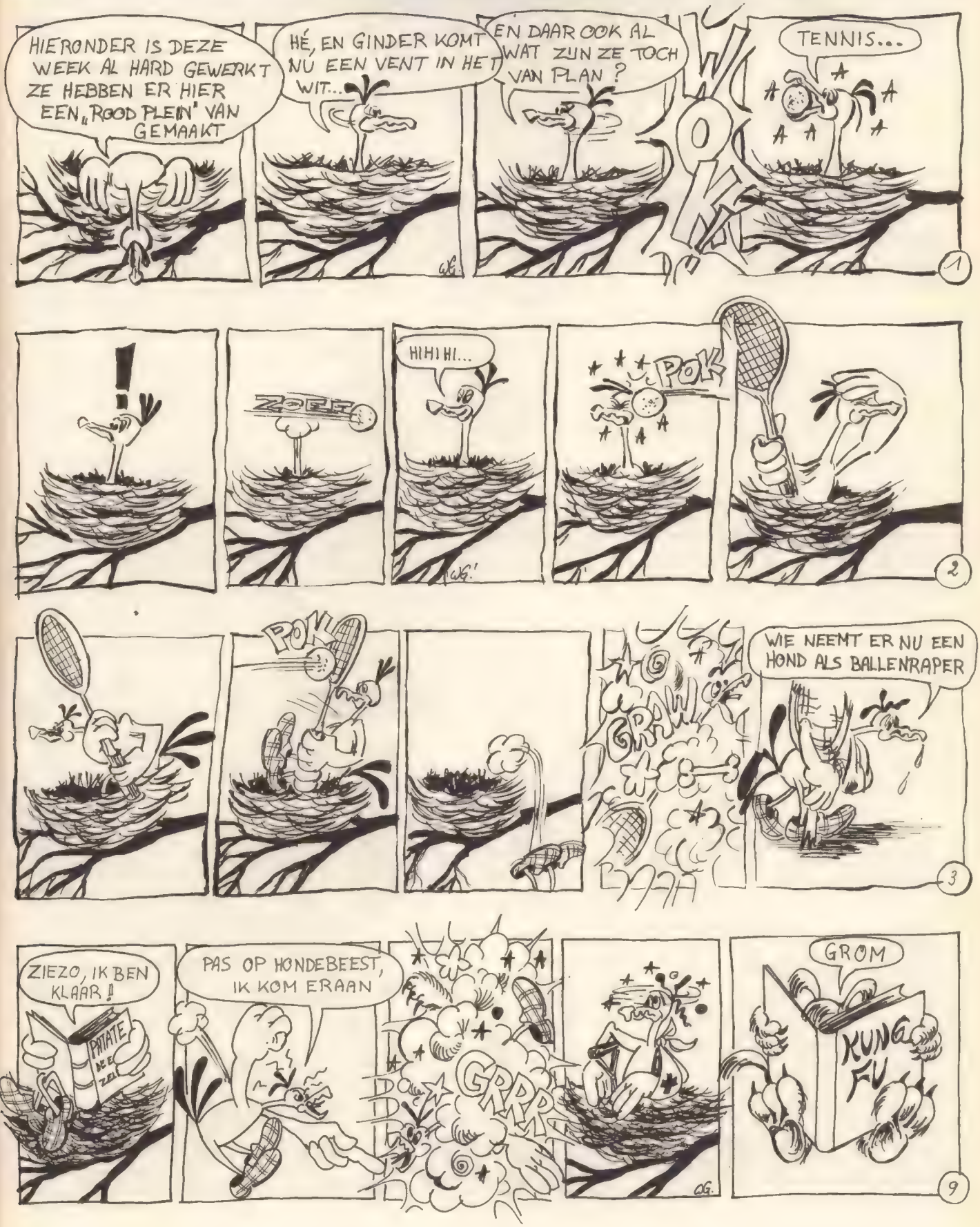

STRIP SPETTERS

Allemaal een prettige vakantie gehad ? Goed bruin gebakken ? Veel strips gelezen ? Gek genoeg is het stripaanbod tijdens de vakantiemaanden beperkt, precies dan wanneer de mensen het meeste tijd hebben om te lezen. En er is toch niks zo plezant dan strips te lezen met je luie kont in de zon. Toch heb ik in de vakantie het meest genoten van een boek, DE PAPALAGI.
In dit fantastische boek worden de blanke en zijn moderne levenswijze bekritiseerd door een Zuidzee-Opperhoofd, Tuiavii uit Tiavea. Van deze man hebben wij inderdaad nog veel te leren. In zijn beschrijvingen van ons westers wereldje kunnen wij onszelf goed herkennen en het boek dat oorspronkelijk in de twintiger jaren verscheen werd ook met die bedoelingen heruitgegeven door de Real Free Press te Amsterdam. Heel knap ! De illustraties van Joost Swarte zijn ook bijzonder goed en alleen reeds de ƒ 12, 50 waard. Kopen dus !
Voor de liefhebbers van " open en bloot " signaleren we de komst van CLITO, een sex-science-fiction-strip door P-fotogr :f Lasse Braun bedacht en door William Stok, een Italiaan, in beeld gebracht. Het boek dat in kleuren zal verschijnen kan men bekomen bij L. B. Productions, Boschstraat 148, Breda. De prijs is op dit ogenblik nog niet vastgesteld.
BASIL WOLVERTON : een herdruk van "Hothead Hotel " featuring Clerk Berserk Mc Jerk in een moppenblaadje "Cartoon Fun & Comedy " Vol. 9, nr. 78. juli 1975. Dat wist u nog niet hé ?
KURTZMANN en WOOD : in l'Echo des Savanes nr. 11.
In CHARLIE nr. 78 van juli 1975 werd een klassieke strip uit de jaren 20 herdrukt : MINUTE MOVIES door Ed Wheelan. In hetzelfde nummer vinden we ook werk terug van Oscar de Wit, een Nederlander.
THE SKULL, Rue du Germoir nr. 6. 1050 Brussel, publiceerde een lijst van Amerikaanse comic-books, waarbij ook hele oude. En dure, want ze zijn te koop.
Het Franse stripmaandblad PILOTE bracht een slecht speciaal SF-nummer, met Druillet, die in herhalingen vervalt, Bilal, Caza, Solé enz. Het driemaandelijks tijdschrift METAL HURLANT is met een betere Druillet, Moebius en Gal een veel beter koopje. Ander interessant Frans materiaal dat wij wel een beetje verwaarloosden in de recente Stripgidsen zijn o. m. de volgende album-uitgaven :
2 delen "Les Naufragés du Temps " door J. C. Forest & P. Gillon (Hachette - 22 FF.); "Zig et Puce au XXIème Siècle ", "Hommage à Alain St. Ogan " (Hachette - 22 FF.) ; "Les Pionniers de l'Espérance contre les Robots " door Lecureux & Poivet. Sle c hte kleuren. (Kangourou/Pif - 15 FF.); "Le Démon des Glaces " door J. Tardi (Dargaud - 22 FF.) ; "Bébé Cyanure " door J. C. Forest (J. Glénat / schtroumpf - 12 FF.) ; "Agar, Les Jouets Maléfiques " door Moliterni & Gigi (Dargaud). Schtroumpf, Les Cahiers de la Bande Dessinée nr. 27 behandelt de tekenaar Georges Pichard. RAN TAN PLAN bestaat ook nog. Het 32e nummer is zelfs heel rijk gevuld en bevat o. a. een artikel over "De zoon van Nero " en de petroleumcrisis in de avonturen van Nero anno 1959-1960 ; plus J. Martin, Dr. Strange, F. Brunner + strips van Brunner, Hermann, A. St. Ogan, Poivet, Franquin, J. C. Forest en Greg. Dat kan toch tellen nietwaar ?
Het Suske en Wiske Vakantieboek nr. 3. bevat weer een nooit eerder gepubliceerd S&W-verhaal " Hippus, het zeeveulen ", plus een avontuur van Jerom en raadsels en spelletjes. Wel duur : 165, -fr.
SPIROU (dat is Frans voor Robbedoes) nr. 1933 bevat een dossier over "De Beverpatrouille " van M. Tacq. Dat dossier staat niet in Robbedoes. Spirou dat trouwens ook 3 BF. meer kost, heeft een beentje voor op Robbedoes dat het wekelijks zonder de speciale dossiers, of posters of aparte herdrukken moet stellen. Het is maar dat u het weet.
Wat nu volgt zijn wel vijgen na Pasen want de tentoonstelling " ANIMA, Geschiedenis en techniek van de animatiefilm " gehouden in het Sterckshof te Deurne in België is reeds afgelopen, maar de uitstekende catalogus is misschien nog wel te krijgen. Schrijf even naar Het Sterckshof, Provinciaal Museum voor Kunstambachten, 2100 Deurne-Antwerpen. Het loont echt de moeite, want de titel dekt de lading.
"Het Beeldverhaal in Vlaanderen " door D. De Laet, zal ook de moeite lonen en nog dit jaar verschijnen bij ... Brabantia Nostra te Breda. Dat is de uitgever van CISO. Wie meer wil vernemen over de grote CISO-baas, C. Coenders, leze het vraaggesprek met deze rare vogel in het fanzine Stripbewust nr. 4.
Franz Rottensteiner schreef : Het Science-Fiction Boek. Een geïllustreerde geschie-

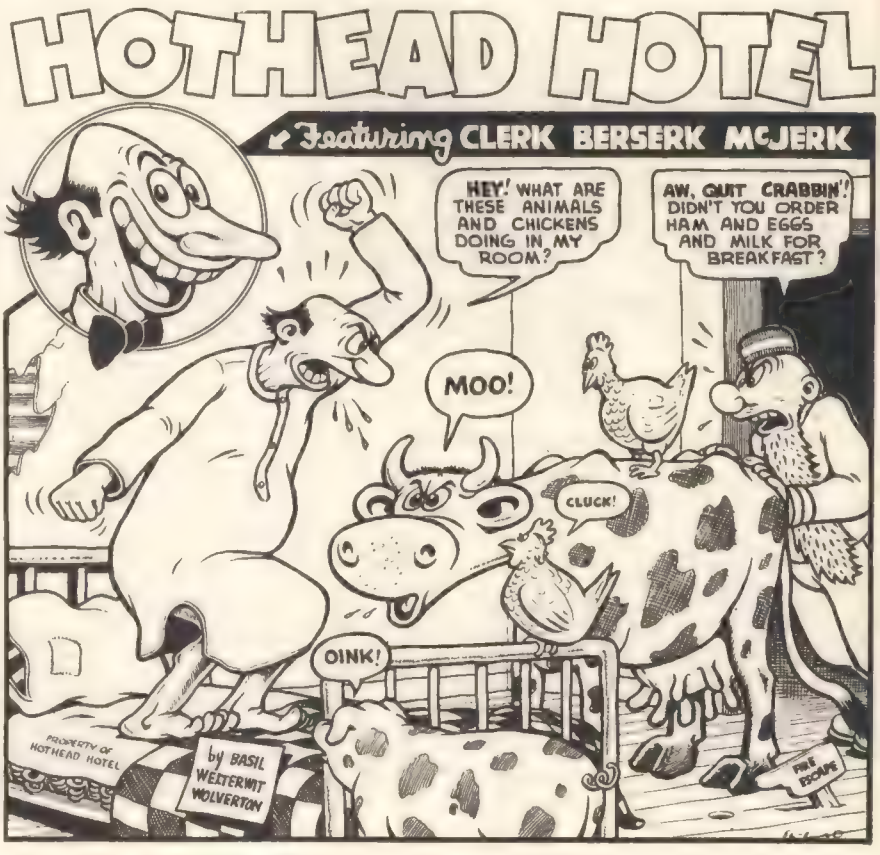
HOTHEAD HOTEL
featuring CLERK BERSERK McJERK
HEY! WHAT ARE THESE ANIMALS AND CHICKENS DOING IN MY ROOM?
AW, QUIT CRABBIN'! DIDN'T YOU ORDER HAM AND EGGS AND MILK FOR BREAKFAST?
MOO!
CLUCK!
OINK!
PROPERTY OF HOTHEAD HOTEL
by BASIL WETTERWIT WOLVERTON
FREE ROOMS

denis. A'dam. Landshoff 1975. 160 blz. 29, 50 gulden. De "fans " hebben er niet zo veel aan en de anderen zijn natuurlijk snel tevreden. U ziet ook veel plaatjes in Poul Gerhard's boek :"The Pillow Book, or A History of " naughty " Pictures ". Uitgegeven door Words & Pictures ltd. 39, Lowlands Road, Harrow, Middlesex 1974. 25 gulden. Idem, Poul Gerhard's boek : Pornography or Art. Deze twee boeken bewijzen dat de mens altijd al behoefte heeft gehad om sex kunstzinnig in beeld te brengen.
En nu gauw enige titels van boeken die de Real Free Press (Oude Nieuwstraat 10 Amsterdam) het land binnen smokkelde en die we misschien in een volgend nummer uitvoeriger zullen bespreken.

- Ron Goulart, The adventurous decade . Comic Strips in the Thirties. New York. Arlington, 1975. 224 blz. 8, 95 dollar. 27, 30 gulden.
- Robert Lesser, A celebration of Comic Art and Memorabilia. New York, Hawthorn Books, 1975. 292 blz. 24. 50 dollar 65, =gld.

En twee klassieke Amerikaanse stripuitgaven :
- Roy Crane, Wash Tubbs. Compiled by Gordon Campbell & Jim Ivey. Voorwoord door Charles M. Schulz. Inleiding door Jim Ivey. New York, Luna Press, 1974. 304 blz. 6 dollar. 21, 25 gulden.
- Vaughn Bodé, Vughn Bodé's Deadbone.

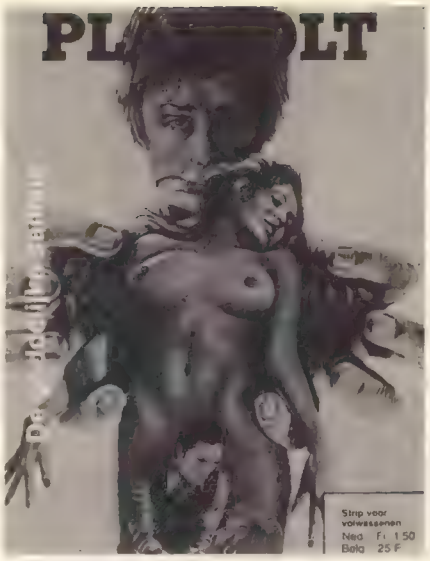

The First Testament of Cheech Wizard, The Cartoon Messiah. Vancouver, Northern Comfort Communications, 1975. n. gep. reuzenformaat. 15 dollar. 43. 20 gulden.
Vaughn Bodé, de Amerikaanse tekenaar waarvan wij een artikel in het Ciso-Magazine nr. 4/5 hebben geplaatst, pleegde zelfmoord (17 of 19 juli). Hij was 33 jaar oud.

Jozef Peeters gaf een boekje uit "Fanzines in Vlaanderen en Nederland ". Ciso staat er ook in. Kan bekomen worden op het adres van J. Peeters, Lobergenbos 27, 3200 Kessel-Lo. Prijs : 60,- B. F. (4, -gulden).
1975 is niet alleen het jaar van de Monumenten of het Jaar van de Vrouw, maar ook het E. R. Burroughs-jaar.
Het Ciso-Stripgids jaar zal 2074 zijn. Dan bestaan we 100 jaar.
William Friedkin, wiens laatste 2 films "The French Connection " en "The Exorcist " de grootste kassuccessen aller tijden blijken te zijn, keert terug naar het medium van waaruit hij begon als directeur : de T. V. N. B. C. kondigt aan dat Friedkin voor hen een twee uur durende film zal maken " THE SPIRIT ", gebaseerd op de strip van Will Eisner, welke reeds gedurende drie decennia de stripliefhebbers in zijn ban houdt ... (O. S.)

Houdt u van sex ? Houdt u van film ? Koop dan het boek "A pictorial history of Sex in the Movies " door Jeremy Pascall & Clyde Jeavons, uitgegeven te Londen, Hamlyn 1975. Houdt u van filmdiva's ? Koop dan "Love Godesses of the Movies ", door R. Manvell, bij dezelfde uitgever.
Dat sommige strips ook in België duur zijn bewijst " Striplabyrint '75 " of de "Eerste echte Belgische Stripcatalogus " te verkrijgen bij Huis Frank, Lange Nieuwstraat 135, 2000 Antwerpen. 50, -fr. + postzegels.

J. Smet.

FRANCOIS CRAENHALS

PRIMUS & MUSJE

VOOR HET EI

In verscheidene Nederlandstalige en Franstalige fanzines werd reeds aandacht geschonken aan het oeuvre van Francois Craenhals. Dat oeuvre is evenwel belangrijk genoeg om ook in de CISO-uitgaven een plaatsje te krijgen. CISO nr. 22 zal een Craenhals-nummer worden met een heruitgave van " S. O. S. 117 ".
En in afwachting daarvan presenteren wij u in deze stripgids een kort verhaal van "Primus & Musette ". Het is een mooi verhaaltje en het bevat een nog mooiere boodschap, een oplossing voor het wereldvoedselprobleem. Het is bijzonder knap en wij geloven dat u er ook veel genoegen aan zult beleven. De strip verscheen nooit eerder in het Nederlands. Hij werd vertaald door ondergetekende en geletterd door W. Geets.
Om uw geheugen op te frissen willen we hier nog wel even vermelden dat Francois Craenhals ook de auteur en tekenaar is van de volgende striphelden :
Karan in Heroic-Albums ; Francois & Maggy in Zonneland ; de vier Azen op teksten van G. Chaulet in Le Patriote Illustré ; Primus & Musette in La Libre Belgique. Voor Kuifje tekende hij naast vele korte verhalen ook "Het geheimzinnige geval van M. van Meylbeke ; "Put 32 " en schiep er de helden Pom en Teddy, Delta en De Koene Ridder.

J. Smet.

PRIMUS EN MUSJE ZIJN TERUGGEKEERD IN HET PREHISTORISCH TIJDPERK...
HHH... (i)
(i) ZUCHT VAN VOLDOENING
AH!... WAT IS HET TOCH GOED OM HIER TE LEVEN, TEMIDDEN VAN DEZE MOOIE, RUSTIGE NATUUR!
IK VOEL ME ALS EEN HERDER! O, KLEINE BLOEMEN, KOMT ALLEN TOT MIJ!...
BLOING
OOOOOOH!... WAT HOOR IK?? WELKE HEMELSE MUZIEK IS DAT?...
F.1
OH - MUZE!... LIEVE MUZE... IK KOM NAAR JE TOE ZIE HOE MIJN ZIEL ZICH VERHEFT...
ROUDOUDOUDOUH!
DZONDZONZON
RIDIDIDIDI...
DIDUDIOUM!...
AGHIGHIGHI...
AGHAGHAGA!
MBLBLBLBL...
RRRRRREUH!
ZEG EENS PRIMUS!... IS DAT BIJNA GEDAAN? IK HEB HONGER HOOR!
HONGER?... NU JE 'T ZEGT, IK OOK...
F.2
DAT IS WAAR ZEG! ZIJ KOMT MIJ ALTIJD VERLEIDEN!
STOP DEZE MUZIEK!... IK HEB ANDERE DINGEN TE DOEN! U BENT HET NIET DIE ETEN VOOR MIJ ZAL GAAN ZOEKEN!...
F.3
KOM, KOM... IK HEB MISSHIEN WEL WAT TE VEEL GEZEGD, MAAR DAARVOOR MOET JE TOCH ZO NIET SCHRIKKEN!...
ZOU
HET VERBAAST MIJ WELK EEN MACHT IK VERWORVEN HEB! IK BEN EEN TIRAN GEWORDEN!
EH!
F.4

WAAH! WAS IK NU TOCH MAAR GEWAPEND!..
MUSJE!... WIJ MOETEN TUSSEN DE TWEE STAMMEN VAN DE-ZE BOOM SPRINGEN.
F-5
HET BEEST KAN NIET OP TIJD STOPPEN... HET RAAKT MET ZIJN KOP TUS-SEN DE MIK VAN DE BOOM GEKNELD...
WAT EEN HE-VIGE SCHOK WAS DAT... ER HANGT BIJNA GEEN BLAD MEER AAN DE BOOM!...
HALALA!.. IK GA EEN HART-AANVAL KRIJGEN... WAT EEN TIJDPERK!
OH! NU DENK IK ERAAN! OM DEZE TIJD LEGGEN DE FANTASIE-SAURUSSEN EIEREN..
TOM BOM TOM -BOM
F-6
FIJN IDEE MUSJE!... OMDAT HET NEST ON-BEWAAKT IS, EEN GOEDE OMELET ZAL ME OPKIK-KEREN!...
ENKELE OGEN-BLIKKEN LATER..
IK HEB HET GE-VONDEN!... KOM!...
IK HEB HET EI!
F-7
KA... KALMP-JES AAN HÈ PRIMUS PAS OP, HET GAAT STERK BERGAF!...
OH!..
STIK!
F-8

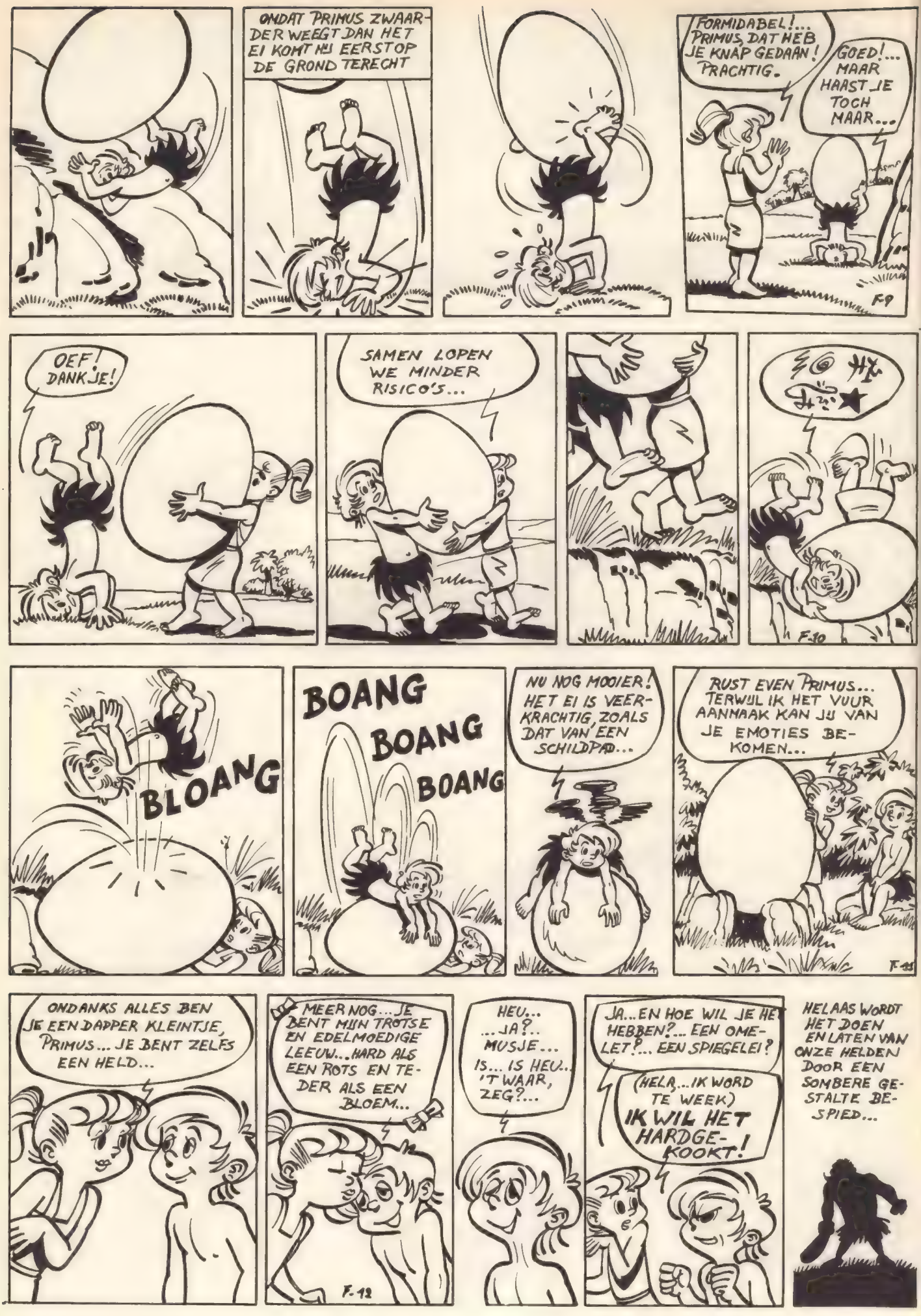
ONDAT PRIMUS ZWAARDER WEEGT DAN HET EI KOMT HIJ EERST OP DE GROND TERECHT
FORMIDABEL!... PRIMUS, DAT HEB JE KNAP GEDAAN! PRACHTIG.
GOED!... MAAR HAAST JE TOCH MAAR...
F-9
OEF! DANK JE!
SAMEN LOPEN WE MINDER RISICO'S...
F-10
BLOANG
BOANG
BOANG
BOANG
NU NOG MOOIER! HET EI IS VEERKRACHTIG, ZOALS DAT VAN EEN SCHILDPAD...
RUST EVEN PRIMUS... TERWIJL IK HET VUUR AANMAAK KAN JIJ VAN JE EMOTIES BEKOMEN...
F-11
ONDANKS ALLES BEN JE EEN DAPPER KLEINTJE, PRIMUS... JE BENT ZELFS EEN HELD...
MEER NOG... JE BENT MIJN TROTSE EN EDELMOEDIGE LEEUW... HARD ALS EEN ROTS EN TEDER ALS EEN BLOEM...
F-12
HEU... ...JA?.. MUSJE... IS... IS HEU.. 'T WAAR, ZEG?...
JA... EN HOE WIL JE HET HEBBEN?... EEN OMELET?... EEN SPIEGELEI?
(HELA... IK WORD TE WEEK)
IK WIL HET HARDGEKOOKT!
HELAAS WORDT HET DOEN EN LATEN VAN ONZE HELDEN DOOR EEN SOMBERE GESTALTE BESPIED...

EN TERWIJL PRIMUS EN MUSJE HOUT ZOEKEN OM HET VUUR AAN TE MAKEN...
OH!.WAT EEN MOOI EI!
HMMM! DAT IS WAT ICH VERCHIES...
OH!... DE LELIJKE DIEF!...
DAT ZAL ZO MAAR NIET LUKKEN!...
STAAT U MIJ TOE... IK HEB HAAST!...
HEEFT HIJ NIET TE VEEL MOEILIJKHEDEN VEROORZAAKT?
DAT HAD IK WEL EENS WILLEN ZIEN!
DAAR STAAT ONS EI OP DE JUISTE PLAATS...
JA... MAAR?...
DANCHU!...CHECHEVEN IS CHECHEVEN EN TERUCHNEMEN IS CHESTOLEN!...
MAAR ICH... HEU... IK HEB NIETS GEGEVEN...
ICH DEN HEM CHWIJTGERAACHT ICH ZAL DE BUIT CHUNNEN VEROBEREN!...
ICH ZAL MEZELF EENS TRACHTEREN MET EEN SNACHELIJCHE EN CHOUDCHELE OMELET...
ACH? DAT IS RAAR DAT! HET EI BECHINT TE CHROEIEN.
MAAR, HET WORDT ZO CHROOT!...
KOEKOE

HAHA!... IK HEB HEM GOED BEET-GENOMEN!
HMMM... JE VUUR LUKT NIET GOED TE BRANDEN... LATEN WE BLAZEN.
RAMP!... NU HEBBEN WE HET EI OPGE-BRAND!...
F-17
NEIN, NEIN... ICH HEB HET WECHENOMEN!
EEN MINUUTJE MINOS. IK LOOP HARDER DAN JIJ!...
DAT IS ZO! MAAR ICH BEN DE STERCHSTE... EN HOEPEL NU MAAR OP, ZO SNEL JE CHAN, INDIEN JE NIET WILT AFCHE-ROST WORDEN!...
HE, HOE, WÁT? NEE MAAR!
F-18
AH, MAAR... DIE ZAL WAT GAAN BELEVEN!
KNOTS
NEOUM
OUA!
BOM
F-19
BOM BOM BOM BOM BOM BOM BOM
WAT MEN HEEFT ONDER-NOMEN MOET MEN ALTIJD BEHOORLIJCH AFWERCHEN!
CHLAAR IS CHEES! DE CHUNSTENAAR CHAAT HEEN MET EEN CHERUST CHEWETEN OVER HET VOL-BRACHTE WERCH!...
O, NEIN! DAT IS NIET EERLIJCH DAT!... DAT IS BEDROG!...
F-20

ICH SPEEL NIET MEER MEE
NICHS AAN TE DOEN MIJN-
HEER DE TECHENAAR...
ZOECH MAAR EEN ANDER
UILSCHUICHEN... ICH
CHAN HET NIET VERDRA
CHEN DAT MEN
VALS SPEELT

Kom, kom mijn beste
wie spreekt er van
bedrog? Wat er
is voorgevallen is
heel geloofwaardig.
Bekijk liever de
volgende tekening,
dan kan je zien
wat er is
geleurd...

Je dacht dat je Primus in de grond
had geslagen. In werkelijkheid sloeg
je hem in een oud voetbal zoals
ieder dagelijk hol had het een
andere uitgang, die precies onder
het ei van de Fantasiesaurus
uitkwam... Het is pech...
voor jou!...

ONCHELUCH!...
MAAR DAT ZAL
NIET VOORTDUREN
ALS ICH DIT EI
NIET CHAN HEB-
BEN... PRIMUS
OOCH NIET!
F.21

OHOHO! DE SNORREBAARD
ZAL NIET ZO SNEL TERUG-
KOMEN! HIJ HEEFT NU WEL
BEGREPEN DAT MET MIJ...
OH!

DAT EI
ZAL VAN
NIEMAND
ZIJN...

ZIEDAAR!..
F.22

DE MOEDIGE PRIMUS
WERPT ZICH NAAR VOOR
OM DEZE LAFFE AAN-
VAL TE VERHINDEREN.
VOOR DE FA-
MILIE!... VOOR HET
VADERLAND!...

VOOR
HET EI!...
TONG

OHO!... DAT IS GE-
LUCH HEBBEN!... HET IS
NOG HEEL... DAT
EI IS VAN MIJ...

EEN OGENBLIKJE,
JONGE MAN!... WIJ HEB-
BEN NOG ENKELE KLEI-
NE ZAKEN
TE REGE-
LEN...

VOOREERST HOU
IK VAN STRUIS
GEBOUWDE
JONGENS.. UW
SNOR IS ON-
WEERSTAAN-
BAAR!

EN WAT ZOU
U ZEGGEN VAN
EEN KLEIN
ONDERONSJE?

CHLAAR IS CHEES!
ICH HEB TWEE VLIE-
CHEN IN EEN CHLAP..
DE ZAACH IS,
CHERECHELD...

HMMM... HOUDT U VAN
MUZIEK OF VER-
KIEST U DE
SPORT?...
F.24

OH! ICH, WEET U, VAN ZODRA ICH MIJN BUICH CHOED VOL HEB...
OH! NIET MEER BEWEGEN!... ZO BENT U EEN ECHT SCHATJE... WAT ROMANTISCH...
NICHT-WAAR?
AGN!
VERDRAAID! VADER HAD ME NOG ZO CHEZEGD OP TE PASSEN VOOR VROUWEN.
F-25
KOM MIJN KLEINE PRIMUS. GAAT HET BETER? HEB JE NIETS GEBROKEN?...
HEU... IK DENK HET NIET
TROUWENS, HET EI IS NU GEKOOKT. WIJ KUNNEN HET OPETEN...
HEU... WAAR IS DE ANDERE?
DEZE BOOSWICHT IS ZIJN SLECHT LEVEN AAN 'T BEROUWEN
F-26
MUSJE!... ZIE... HIJ GAAT STERVEN... EN DAARBIJ... IK HEB EEN IDEE, EEN PRACHTIG IDEE!...
ACH? WAAROM HEB JE DAT CHEDAAN?...
OMDAT WIJ GAAN «VERDELEN»... JA, WIJ GAAN DIT EI ONDER ONS VERDELEN. ONS VOORBEELD ZAL DOOR DE TOEKOMENDE GENERATIES WORDEN NAGEVOLGD... BEELDT JE DAT IN, MIJN BESTE. ALLE MENSEN DIE AL DE GOEDEREN VAN DE WERELD ONDER ELKAAR VERDELEN.
HEU! DAT MOET WEL MOOI ZIJN. MAAR WAT WIL DAT ZECHEN, VE... VERDELEN?
JIJ GROTE LOMPERD... JE ZAL HET LATER WEL BEGRIJPEN... KOMAAN... WIJ HEBBEN NOG „EEN EITJE TE PELLEN"... HAHAHA!...
F-27
NU BECHRIJP ICH! HMM... SMAK... 'T IS... 'TIS HEERLIJCH... HMM EN HET DOET EVEN CHOED AAN HET HART ALS AAN DE MAAG!
EN ER IS NOG...
OP DAT OGENBLIK PARDAF... AANGETROKKEN DOOR DE GEUR
Oooo.. HOHO! DAT RUIKT LEKKER... DOET U VOORAL GEEN MOEITE...
IK BEDIEN MEZELF WEL. DANK U... GEWOONLIJK EET IK NIET ZO VEEL MAAR HET IS ZO GOED KLAARGEMAAKT, DAT IK ER NOG WEL WAT VAN LUST...
VANZELFSPREKEND! ER ZULLEN ALTIJD WEL TAFELSCHUIMERS ZIJN OM U TE ONTMOEDIGEN... BAH!.. WANNEER ER VOOR DRIE IS... SMAKELIJK!...
EINDE
F-28

advertentie tarieven

DE CISO-STRIPGIDS IS NU VAN 32 OP 48 PAGINA'S GEKOMEN : NAAST MEER RUIMTE VOOR STRIPHERDRUKKEN IS ER NU OOK MEER PLAATS GEKOMEN VOOR ADVERTENTIES.
DE TARIEVEN ZIJN ALS VOLGT : (in guldens).

	1 x	2 x
1/1 pag.	400,-	750,-
1/2 pag.	200,-	375,-
1/4 pag.	125,-	230,-
1/6 pag.	100,-	190,-
	3 x	4 x
1/1 pag.	1100,-	1400,-
1/2 pag.	550,-	700,-
1/4 pag.	335,-	430,-
1/6 pag.	280,-	360,-

DE TEKST VAN DE ADVERTENTIES NAAR :
UITGEVERIJ BRABANTIA NOSTRA,
VOGELENZANGLAAN 3
BREDA. NEDERLAND.

WALT DISNEY'S

Donald Duck

Donald Duck
IK ZAL KWIK, KWEK EN KWAK EENS MET IETS LEUKS VERRASSEN!
SPEEL
DIT DRIEWIELERTJE DEUGT NIET! WAT EEN SLAP WIEL!
KRAK!
MISSCHIEN IS DIT IETS VOOR ZE!
OEPS! SLECHTE KWALITEIT ZEG!
EEN BOEMERANG! TSJONGE ... EENS KIJKEN OF HIJ HET DOET!
KLONK!
HÉ, EEN TROMMEL!
IK BEN BLIJ DAT U HET ME VRAAGT! IK ZAL HET U DEMONSTREREN!
BONK!
STRIPWEEKBLAD DONALD DUCK ZOEKT TER UITBREIDING VAN ZIJN NEDERLANDSE DISNEYPRODUKTIE BEKWAME TEKENAARS DIE IN STAAT ZIJN OM DONALD DUCK EN/OF ANDERE DISNEY-FIGUREN MET LIEFDE EN VAARDIGHEID OP TEKENPAPIER TE ZETTEN. PROEVEN VAN BEKWAAMHEID ZIJN WELKOM BIJ DE DUCKREDAKTIE, OBERON B.V. CEYLONPOORT HAARLEM.